

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

Evidenčné číslo: 101006/I/2023/36122163603933188

**Zdaňovanie škodlivých tovarov ako forma zlepšenia
zdravia obyvateľstva**

Diplomová práca

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

**Zdaňovanie škodlivých tovarov ako forma zlepšenia
zdravia obyvateľstva**

Diplomová práca

Študijný program: Financie a dane

Študijný odbor: Ekonómia a manažment

Školiace pracovisko: Katedra financií

Vedúci záverečnej práce: doc. Ing. Juraj Válek, PhD.

Pod'akovanie:

Pod'akovanie venujem môjmu školiteľovi diplomovej práce doc. Ing. Jurajovi Válekovi, PhD., za to, že mi poskytol potrebné poznatky, odborné konzultácie a za čas, ktorý mi venoval pri písaní záverečnej práce.

ABSTRAKT

ŠAVELOVÁ, Stela, Bc.: *Zdaňovanie škodlivých tovarov ako forma zlepšenia zdravia obyvateľstva*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra financií. – Vedúci záverečnej práce: doc. Ing. Juraj Válek, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2023, 89 s.

Témou záverečnej práce je zdaňovanie škodlivých tovarov ako forma zlepšenia zdravia obyvateľstva. Cieľom diplomovej práce je preskúmanie možnosti zlepšenia zdravia obyvateľstva prostredníctvom efektívnejšieho zdaňovania škodlivých tovarov. Vybranými oblasťami skúmania sú Európska únia a USA. Práca je rozdelená do 4 kapitol. Obsahuje 27 grafov a 7 tabuliek. V prvej kapitole charakterizujeme spotrebu a zdaňovanie tabaku a tabakových výrobkov, alkoholu a alkoholických nápojov, sladených nápojov a nezdravých potravín. V druhej kapitole je vymedzený cieľ diplomovej práce s metodikou práce. V ďalšej časti sú charakterizované teoretické východiská zdaňovania škodlivých tovarov. Posledná kapitola sa zaoberá strednou dĺžkou života, spotrebe a zdaňovaní tabaku a tabakových výrobkov, alkoholu a alkoholických nápojov, sladených nápojov a nezdravých potravín v EÚ a USA. Následne zdaňovanie škodlivých tovarov vo vybraných oblastiach porovnávame. Výsledkom riešenia danej problematiky je zvyšovanie daní a pravidelne prehodnotenie ceny vo vzťahu k úrovni inflácie a príjmu, čím sa zníži spotreba škodlivých tovarov. V oblasti tabakových výrobkov by bolo efektívnejšie zdaňovanie dosiahnuté zvyšovaním špecifickej časti spotrebnej dane. Pri zdaňovaní alkoholických nápojov by bolo efektívne zvýšenie dane na najlacnejší alkohol, čo má väčší vplyv na spotrebu ako zvyšovanie daní na drahý alkohol. Efektívna forma zdanenia pri sladených nápojoch a nezdravých potravinách je zdaňovanie na základe obsahu cukru. Aby sa zlepšilo zdravie obyvateľstva je však potrebné aplikovať aj nedaňové nástroje.

Kľúčové slová:

Nepriama daň, spotrebná daň, spotrebná daň z tabaku a tabakových výrobkov, spotrebná daň z alkoholu a alkoholických nápojov, spotrebná daň zo sladených nápojov, spotrebná daň z nezdravých potravín, spotreba cigariet, spotreba alkoholu, spotreba cukru, zdravie obyvateľstva

ABSTRAKT

ŠAVELOVÁ, Stela, Bc.: *Taxation of harmful goods as a form of improving the health of the population*. – University of Economics in Bratislava. Faculty of National Economy. Department of Finance. – Supervisor: doc. Ing. Juraj Válek, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2023, 89 s.

The topic of the final thesis is the taxation of harmful goods as a form of improving the health of the population. The thesis aims to examine the possibility of improving public health through more effective taxation of harmful goods. The selected areas of study are the European Union and the USA. The thesis is divided into four chapters and contains charts and tables. In the first chapter, we characterize the consumption and taxation of tobacco and tobacco products, alcohol and alcoholic beverages, sweetened drinks, and unhealthy foods. The second chapter defines the thesis's goal and the work's methodology. The following section characterizes the theoretical background of the taxation of harmful goods. The last chapter deals with the life expectancy, consumption and taxation of tobacco and tobacco products, alcohol and alcoholic beverages, sweetened drinks, and unhealthy foods in the EU and the USA. We subsequently compare the taxation of harmful goods in the selected areas. The result of solving the problem is to increase taxes and regularly review the price about the level of inflation and income, which will reduce the consumption of harmful goods. In tobacco products, more effective taxation could be achieved by increasing the specific part of the excise tax. In the taxation of alcoholic beverages, it would be effective to increase the tax on the cheapest alcohol, which has a more significant impact on consumption than raising taxes on expensive alcohol. The effective taxation for sugary drinks and unhealthy foods is based on sugar content. However, to improve the population's health, it is also necessary to apply non-tax tools.

Key words:

Indirect tax, excise duty, excise duty on tobacco and tobacco products, excise duty on alcohol and alcoholic beverages, excise duty on sweetened drinks, excise duty on unhealthy foods, cigarette consumption, alcohol consumption, sugar consumption, public health

Obsah

Úvod.....	10
1 Súčasný stav zdaňovania škodlivých tovarov	11
1.1 Zdaňovanie tabakových výrobkov	15
1.2 Zdaňovanie alkoholických nápojov	17
1.3 Zdaňovanie sladených nápojov a nezdravých potravín	18
1.3.1 Predmet dane zo sladených nápojov	19
1.3.2 Sadzba dane zo sladených nápojov	19
1.3.3 Základ dane zo sladených nápojov.....	19
1.3.4 Daň z nezdravých potravín.....	20
1.4 Harmonizácia daní škodlivých tovarov v Európskej únii	20
1.4.1 Tabak a tabakové výrobky	22
1.4.2 Alkohol a alkoholické nápoje.....	23
1.5 Neharmonizované dane zo škodlivých tovarov v Európskej únii.....	24
1.5.1 Daň zo sladených nealkoholických nápojov	24
1.5.2 Zdaňovanie nezdravých potravín	25
1.6 Zdaňovanie tabakových výrobkov v USA	26
1.7 Zdaňovanie alkoholických nápojov v USA	27
1.8 Zdaňovanie cukru v USA.....	29
1.8.1 Daň zo sódy	29
1.8.2 Daň zo sladkosti	30
2 Cieľ a metodika práce.....	31
2.1 Cieľ práce	31
2.2 Metodika práce a metódy skúmania.....	32
3 Teoretické východiská zdaňovania škodlivých tovarov	34
3.1 Optimálne zdanenie spotreby	34
3.2 Pigouvská daň	37

3.3	Modely závislosti a vplyv dopytu po cigaretách na zdaňovanie.....	37
3.4	Optimálna sadzba dane z cigariet a alkoholu.....	39
3.5	Teoretické východiská zdaňovania cukru	40
4	Zdaňovanie škodlivých tovarov ako forma zlepšenia zdravia obyvateľstva.....	42
4.1	Tabakové výrobky a ich vplyv na zdravie obyvateľstva.....	44
4.2	Tabakové výrobky a ich zdaňovanie.....	49
4.2.1	Zdaňovanie tabakových výrobkov v Európskej únii.....	50
4.2.2	Zdaňovanie tabakových výrobkov v USA	52
4.2.3	Porovnanie zdaňovania tabakových výrobkov v EÚ a USA.....	55
4.2.4	Vplyv zdanenia tabakových výrobkov na štátne príjmy	57
4.2.5	Zdaňovanie elektronických cigariet v EÚ a USA	58
4.3	Alkoholické nápoje a ich vplyv na zdravie obyvateľstva	60
4.4	Alkohol, alkoholické nápoje a ich zdaňovanie	63
4.4.1	Zdaňovanie alkoholu a alkoholických nápojov v Európskej únii	64
4.4.2	Zdaňovanie alkoholu a alkoholických nápojov v USA.....	66
4.4.1	Porovnanie zdaňovania alkoholu a alkoholických nápojov v EÚ a USA	69
4.4.2	Vplyv zdanenia alkoholu a alkoholických nápojov na štátne príjmy...	70
4.5	Sladené nápoje, nezdravé potraviny a ich vplyv na zdravie obyvateľstva.	71
4.6	Sladené nápoje, nezdravé potraviny a ich zdaňovanie.....	73
4.6.1	Zdaňovanie sladených nápojov v EÚ a USA	73
4.6.2	Porovnanie zdanenia sladených nápojov v EÚ a USA.....	77
4.6.3	Zdaňovanie nezdravých potravín v EÚ a USA	77
4.7	Nedaňové nástroje na obmedzenie spotreby škodlivých tovarov	79
	Záver	83
	Bibliografické odkazy	88
	Prílohy	99

Zoznam grafov a tabuliek

Graf 1 Celosvetová spotreba tabakových výrobkov a jej predikcia v % 2000-2025.....	12
Graf 2 Celosvetová spotreba alkoholu na obyvateľa v litroch 2005-2025	13
Graf 3 Celosvetová spotreba cukru v miliónoch metrických tonách 2010-2023	14
Graf 4 Podiel dane na cene balíka cigariet podľa príjmu krajiny a celosvetovo	16
Graf 5 Stredná dĺžka života pri narodení mužov v rokoch 2014 a 2065 vo vybraných krajinách Európy.....	43
Graf 6 Stredná dĺžka života pri narodení žien v rokoch 2014 a 2065 vo vybraných krajinách Európy.....	44
Graf 7 Počet úmrtí z dôvodu užívania tabaku vo svete 1990-2019	45
Graf 8 Miera úmrtnosti z dôvodu fajčenia vo svete, USA a EÚ v rokoch 1990, 2019	46
Graf 9 Denná spotreba cigariet na jedného fajčiara v rokoch 1990, 2000, 2012 vo svete, USA a EÚ	47
Graf 10 Denný predaj cigariet na jedného fajčiara 1935-2010 v Spojených štátoch a vybraných krajinách EÚ.....	48
Graf 11 Užívanie elektronických cigariet (%) v USA 2017-2021.....	49
Graf 12 Maloobchodná cena a daň z balíka cigariet v Európskej únii 2022	51
Graf 13 Maloobchodná cena a daň z balíka cigariet v USA 2022.....	54
Graf 14 Percentuálny podiel dane na balíku cigariet v USA 2022.....	54
Graf 15 Priemer maloobchodnej cena a dane na balíku cigariet v EÚ a USA 2022	56
Graf 16 Skóre výkonnosti daňových politík v oblasti cigariet v európskom a americkom regióne WHO, celosvetovo.....	57
Graf 17 Miera úmrtnosti z dôvodu užívania alkoholu vo svete, USA a EÚ v rokoch 1990, 2019	61
Graf 18 Spotreba čistého alkoholu na obyvateľa (+15) v rokoch 1900, 2000 a 2019 v EÚ a USA	62
Graf 19 Prevalencia porúch spojených s používaním alkoholu v % 1990-2019 vo svete, USA a EÚ	63
Graf 20 Spotrebná daň z piva a vína v krajinách EÚ 2021.....	64
Graf 21 Spotrebná daň z liehovín v krajinách EÚ 2021	65
Graf 22 Spotrebná daň za galón piva v štátoch USA 2021	67
Graf 23 Spotrebná daň za galón vína v štátoch USA 2021	68
Graf 24 Spotrebná daň za galón liehoviny v štátoch USA 2021	69

Graf 25 Porovnanie priemernej dane z litra piva, vína a liehoviny v EÚ a USA 2021	70
Graf 26 Percentuálny podiel príjmov a spotreby alkoholických nápojov v Európe 2019...	71
Graf 27 Miera úmrtnosti z dôvodu obezity vo svete, USA a EÚ v rokoch 1990, 2019	72

Tabuľka 1 Minimálne sadzby dane z tabakových výrobkov v EÚ.....	23
Tabuľka 2 Minimálne sadzby dane z alkohol a alkoholických nápojov v EÚ	24
Tabuľka 3 Všeobecná sadzba dane z tabakových výrobkov v USA	27
Tabuľka 4 Federálne sadzby dane z alkoholických nápojov v USA	29
Tabuľka 5 Špecifická spotrebná daň z elektronických cigariet za ml tekutiny v krajinách EÚ v roku 2020.....	59
Tabuľka 6 Zdaňovanie sladených nápojov v EÚ	75
Tabuľka 7 Zdaňovanie sladených nápojov v mestách USA	76

Úvod

V mnohých krajinách je rastúca spotreba nezdravých tovarov, ktoré prispievajú k neprenosným chorobám a majú negatívny dopad na výsledky ľudského kapitálu a ekonomickú produktivitu. Znížením spotreby nezdravých tovarov by sa dalo predísť približne 20 % celosvetových úmrtí.

Zdravotné dane sa vyberajú zo škodlivých tovarov, ktoré majú negatívny vplyv na verejné zdravie obyvateľstva. Medzi tieto škodlivé tovary patria tabak a tabakové výrobky, alkohol a alkoholické nápoje, sladené nápoje a nezdravé potraviny. Zdaňovanie škodlivých tovarov je výhodnou politikou, tak ako pre štát, tak aj pre ľudí, pretože zachraňuje životy a zabraňuje prepuknutiu niektorých ochorení, znižuje dlhodobé náklady na zdravotnú starostlivosť a prináša príjmy do štátnych rozpočtov.

V posledných rokoch majú štáty väčší záujem o zdaňovanie škodlivých tovarov. Spotrebné dane sú najefektívnejším daňovým nástrojom na podporu zdravia a umožňujú tvorcom politik zvyšovať ceny škodlivých tovarov.

Diplomová práca sa člení na štyri kapitoly. V prvej kapitole popisujeme teoretické poznatky danej témy. Charakterizujeme problémy, ktoré spôsobujú škodlivé tovary, ako aj ich spotrebu, zdaňovanie tabaku a tabakových výrobkov, alkoholu a alkoholických nápojov, sladených nápojov a nezdravých potravín. Ďalej sa venujeme zdaňovaniu škodlivých tovarov vo vybraných oblastiach, a to v Európskej únii a USA. V druhej kapitole je vymedzený cieľ diplomovej práce s metodikou práce. Tretia kapitola sa zameriava na teoretické východiská zdaňovania škodlivých tovarov.

V štvrtej kapitole sa nachádza praktická časť, v úvode ktorej sa venujeme vývoju strednej dĺžky života a následne škodlivým tovarom. Venujeme sa tabaku a tabakovým výrobkom, alkoholu a alkoholickým nápojom, sladeným nápojom a nezdravým potravinám, kde sa bližšie zameriavame na ich zdaňovanie v EÚ a USA. Následne si popisujeme rozdiely v zdaňovaní vo vybraných oblastiach. V EÚ sú niektoré dane zo škodlivých tovarov harmonizované. V USA zdaňujú škodlivé tovary na federálnej, štátnej, ale aj miestnej úrovni. V závere kapitoly si charakterizujeme aj nedaňové nástroje, ktoré sú taktiež dôležité pri tvorbe politik s cieľom zlepšiť zdravie obyvateľstva.

1 Súčasný stav zdaňovania škodlivých tovarov

V poslednom desaťročí vzrástol záujem o zdaňovanie nezdravých komodít, ako tabak, alkohol či cukor pre zlepšenia zdravia obyvateľstva. Tieto dane boli najskôr používané výhradne z fiškálnych dôvodov, ako daňové príjmy s cieľom financovania verejných výdavkov. Často sú uvalené na luxusné statky, ktoré majú škodlivé účinky pre spoločnosť. Záujem zdaňovať tieto komodity sa prejavil tak, ako na akademickej pôde aj medzi tvorcami politik. Mnohé krajiny zaviedli ich zdaňovanie. Používanie fiškálnych nástrojov na podporu zdravia obyvateľstva odporúča aj Svetová zdravotnícka organizácia (ďalej len WHO).¹

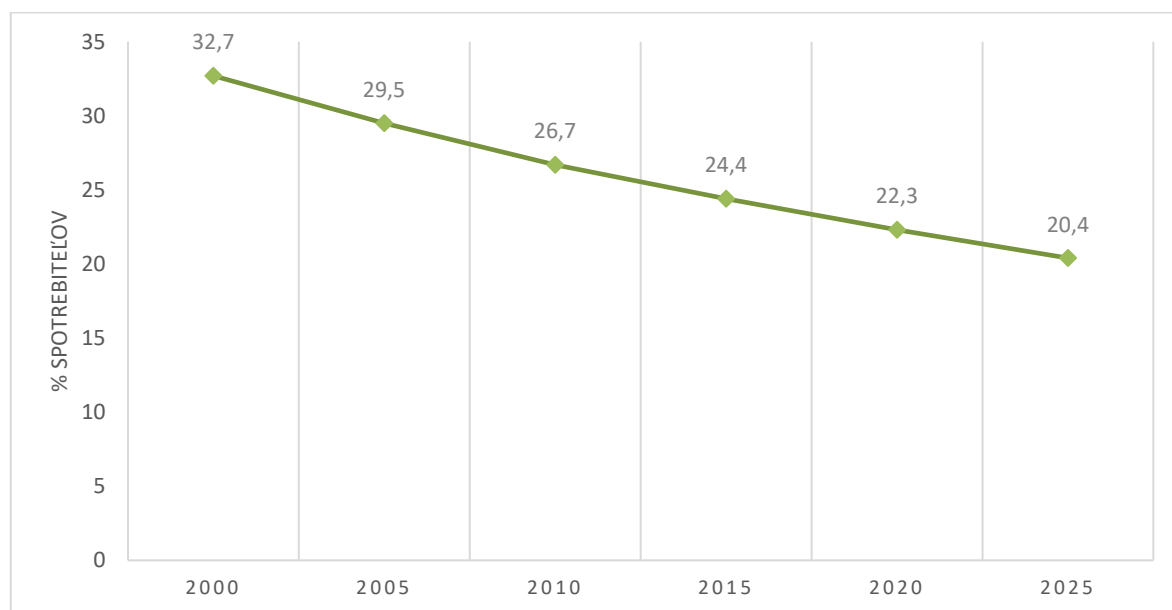
Tabaková epidémia zapríčiňuje viac ako 8 miliónov predčasných úmrtí a tvorí celosvetové náklady vo výške 1,4 bilióna USD ročne. Viac ako 80 % spotrebiteľov tabaku žije v krajinách s nízkymi a strednými príjmami. Užívanie tabaku prispieva k chudobe, domácnostiam odčerpáva peňažné prostriedky, ktoré potrebujú na základné potreby. V roku 2003 členské štáty WHO prijali Rámcový dohovor WHO o kontrole tabaku, ako spôsob riešenia tabakovej pandémie. Do dnešnej doby prijalo túto zmluvu 182 krajín, čo pokrýva 90 % svetovej populácie.² Užívanie tabakových výrobkov má vďaka kontrole tabaku klesajúci trend. V roku 2000 približne tretina 32,7 % svetovej populácie používala nejakú formu tabakových výrobkov. V roku 2020 spotreba klesla na 22,3 % a predpokladá sa, že spotreba bude klesať za predpokladu udržania snahy o kontrolu tabaku v krajinách. Očakáva sa pokles do roku 2025 na 20,4 % celosvetových spotrebiteľov.³

¹ JENSEN, J. D., Smed S.. *State-of-the-art for food taxes to promote public health* [online]. 2017. s. 1. Dostupné na internete: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29166954/>

² WHO. *Tobacco* [online]. 2022. Dostupné na internete: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/tobacco>

³ WHO. *WHO global report on trends in prevalence of tobacco use 2000-2025* [online]. Fourth edition. Geneva: World Health Organization. 2021. s. 7. Dostupné na internete: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240039322>

Graf 1 Celosvetová spotreba tabakových výrobkov a jej predikcia v % 2000-2025

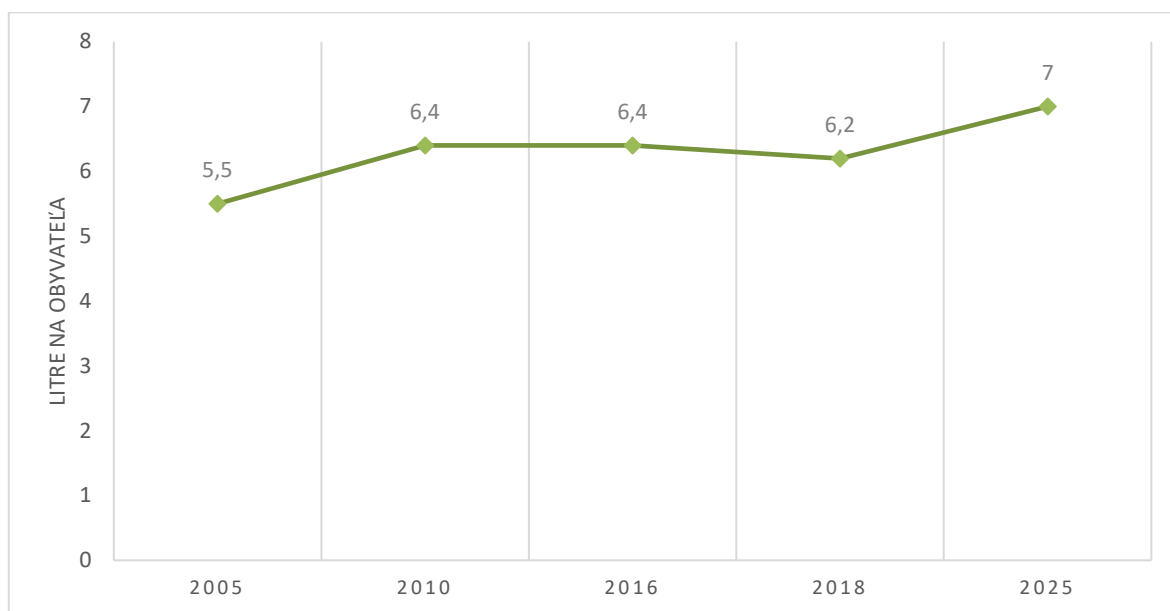

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240039322>

Škodlivé používanie alkoholických nápojov patrí medzi hlavné riziká ohrozujúce zdravie svetovej populácie a má priamy vplyv na ciele trvalo udržateľného rozvoja. Vývoj celosvetovej spotreby alkoholu má rastúci trend. Celková spotreba alkoholu na obyvateľa vo veku 15 a viac rokov stúpala z 5,5 litra čistého alkoholu v roku 2005 na 6,4 litra alkoholu v roku 2010. V nasledujúcom období pozorujeme rovnakú úroveň spotreby až do roku 2018, kde nastal mierny pokles na 6,2 litra. V roku 2018 konzumovalo alkohol približne 2,3 miliardy ľudí, z toho viac ako polovicu tvoria obyvatelia týchto troch regiónov: Amerika, Európa a Západné Tichomorie. Podľa odhadov môže celková spotreba alkoholu na obyvateľa dosiahnuť hodnotu 7 litrov v roku 2025.⁴

⁴ WHO. *Global status report on alcohol and health 2018: executive summary* [online]. Geneva: World Health Organization. 2018. s. 4. Dostupné na internete: <https://www.who.int/publications/i/item/a-summary-of-the-global-status-report-on-alcohol>

Graf 2 Celosvetová spotreba alkoholu na obyvateľa v litroch 2005-2025

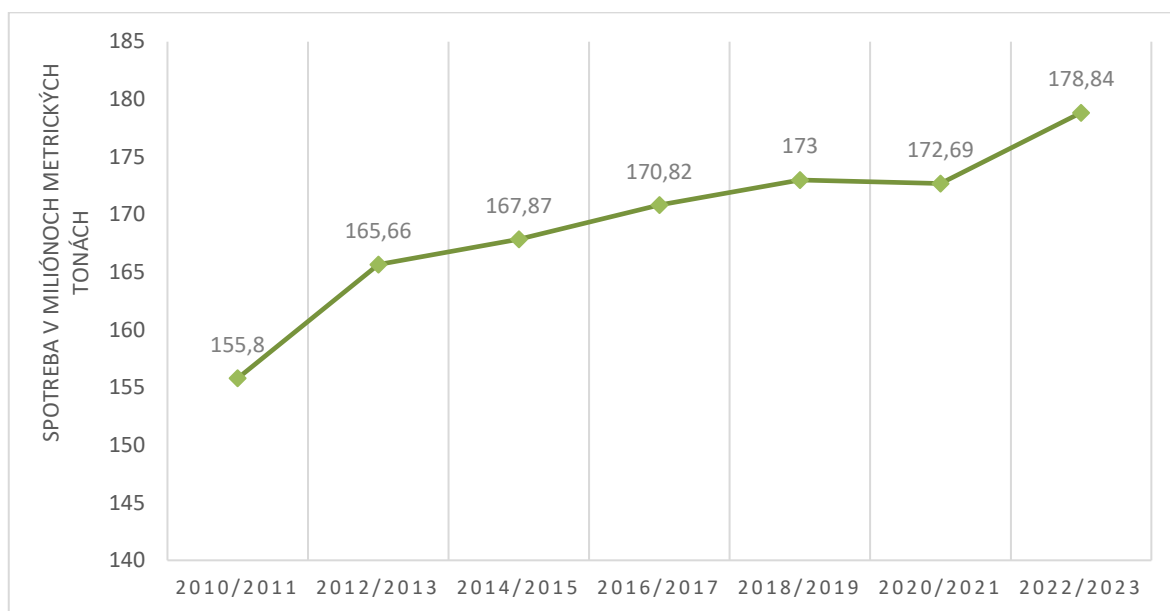

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: <https://www.who.int/publications/i/item/a-summary-of-the-global-status-report-on-alcohol>

WHO považuje nárast obezity a chronické choroby za hlavné problémy verejného zdravia. V krajinách OECD je približne 19,5 % populácie vo veku 15 a viac rokov obéznych (2017). V krajinách ako Spojené kráľovstvo či Spojené štáty podiel obéznych ľudí je na úrovni 26,9 % a 38,2 %. Nezdravé stravovanie, nedostatočná fyzická aktivita, fajčenie, pitie alkoholických nápojov sú považované za najrizikovejšie faktory pre rastúci počet chronických chorôb. Cukry pridávané do nápojov a potravín spôsobujú nárast hmotnosti, a tým sa zvyšuje riziko obezity, taktiež zvyšujú celkový príjem kalórií. Zaviedlo sa veľké množstvo politík na úpravu potravín a nápojov, ako je regulácia predaja rýchleho občerstvenia, produkty pri pokladni, označovanie výrobkov, obmedzenie reklamy na nezdravé jedlo a „health taxes“ na konkrétne tovary ako alkohol alebo cukor.⁵

⁵ FICHERA, Eleonora, Mora Toni, Lopez-Valcarcel G. Beatriz, Roche David. *How do consumers respond to „sin taxes“? New evidence from a tax on sugary drinks* [online]. Social Science & Medicine. 2021. s. 1. Dostupné na internete: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0277953621001313>

Graf 3 Celosvetová spotreba cukru v miliónoch metrických tonách 2010-2023

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: <https://www.statista.com/statistics/249681/total-consumption-of-sugar-worldwide/>

„Health taxes“ sú uvalené na spotrebu tovarov, ktoré obsahujú škodlivé látky a majú negatívny vplyv na verejné zdravie obyvateľstva. Môžeme tu zaradiť napríklad, dane z tabaku a tabakových výrobkov, z alkoholických nápojov, sladených nápojov, fosílnych palív. Cieľom týchto daní je zabezpečiť príjmy do rozpočtov, zlepšiť zdravie obyvateľstva, a taktiež obmedziť nelegálne obchody.⁶

Ekonom Pigou patrí medzi prvých, ktorí aplikovali myšlienku použiť dane na reguláciu ľudského správania. Navrhol daňové nástroje, tzv. Pigouove dane, na zníženie negatívnych externalít ekonomických činností, medzi ktoré patria napríklad, výroba alebo spotreba. Negatívnou externalitou pri výrobe je, napríklad znečisťovanie. Pri spotrebe nezdravých potravín, alkoholu a tabaku je externalitou negatívny vplyv na zdravie človeka. Tieto externality nie sú zahrnuté do trhových cien tovarov. Hlavnou ideou daní je teda zahrnutie externých nákladov do trhovej ceny, tak aby trhovú cenu odzrkadľovala tzv. skutočné náklady na výrobu či spotrebu pre spoločnosť.

Spotrebná daň uvalená na tovary je fiškálny nástroj, ktorý možno charakterizovať štyrmi základnými znakmi, ide o tzv. daňové náležitosti. Medzi tieto štyri znaky patrí:

⁶ WHO. WHO policy brief. Health taxes: a primer [online]. 2019. Dostupné na internete: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/329757>

predmet dane – na čo sa nástroj zameriava , subjekt dane – kto je povinný platiť daň, sadzba dane – aká veľká je daň a základ dane – ide o kvantitatívne vyjadrenie dane.⁷

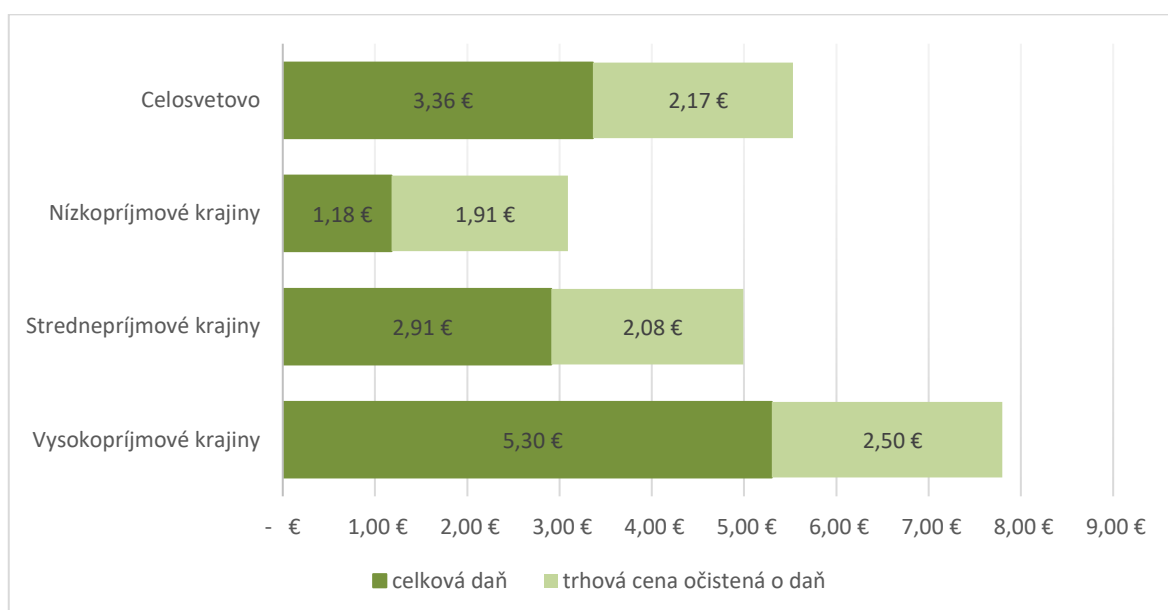
1.1 Zdaňovanie tabakových výrobkov

Dane klasifikujeme ako priame alebo nepriame. Nepriame dane sú najvýznamnejšie pre zdaňovanie tabakových výrobkov, ktoré vplývajú na cenu. Na tabakové výrobky možno uplatniť tieto nepriame dane: spotrebné dane, ktoré sa vzťahujú na konkrétnu komoditu, daň z pridanej hodnoty, ide o viacstupňovú daň, ktorá je uvalená na všetky spotrebné tovary a služby, niektoré krajiny uplatňujú namiesto DPH dane z predaja, dovozný clá a ostatné dane, napríklad environmentálne dane. Spotrebná daň z tabakových výrobkov patrí medzi najosvedčenejšie body daňovej politiky. Spotrebná daň je najdôležitejšia na kontrolu tabaku, keďže sa aplikuje priamo na tabakové výrobky a v porovnaní s ostatnými tovarmi dochádza k výraznejšiemu zvýšeniu ceny a následne k zníženiu spotreby. Spotrebná daň môže byť špecifická alebo ad valorem. Pri špecifickej ide o vyberanie dane v peňažnej hodnote za množstvo zdaňovaného produktu, napríklad 1000 kusov cigariet, balík obsahujúci 20 kusov cigariet alebo tabak v kilogramoch. Ad valorem znamená, že sa daň vyberá ako určité percento hodnoty, napríklad výrobná cena, maloobchodná cena, cena nákladov a dopravy zdaňovaného tovaru. Tieto typy spotrebnej dane sa môžu uplatniť oddelene alebo aj kombinovane.

Výška daní závisí aj od úrovne príjmu danej krajiny. Čím vyšší národný príjem, tým vyššie dane a ceny tabakových výrobkov. Na globálnej úrovni je medzi cenami cigariet a výškou dane z cigariet pozitívny vzájomný vzťah. To znamená, že ceny cigariet a dane sú vyššie v krajinách, ktoré majú vyššie príjmy a naopak ceny a dane sú nižšie v krajinách s nižšími národnými príjmami. Tento trend prevláda už od roku 2008. Vyššie daňové sadzby korelujú s vyššími cenami, čo spôsobuje zmenu v spotrebiteľskom správaní, a to vedie k zníženiu spotreby.

⁷ JENSEN, J. D., Smed S.. *State-of-the-art for food taxes to promote public health* [online]. 2018. s. 7. Dostupné na internete: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29166954/>

Graf 4 Podiel dane na cene balíka cigariet podľa príjmu krajiny a celosvetovo

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240019188>

Štruktúra trhu, povaha a stupeň konkurencie na trhu tovarov a služieb, ovplyvňujú výber medzi percentuálnym alebo špecifickým zdaňovaním. I keď každá krajina má svoje charakteristické črty, štruktúra trhu s tabakom je typicky monopolná alebo oligopolná, firmy kontrolujú ceny, čo znamená, že využívajú daňovú štruktúru vo svoj prospech. Napríklad v Číne, krajine s najväčšou výrobou a spotrebou tabakových výrobkov na svete, sa nachádza trhová štruktúra - štátny monopol. Väčšina krajín uprednostňuje zmiešaný alebo špecifický systém zdaňovania pred percentuálnym. Existujú však aj krajiny, ktoré nevyberajú žiadnu spotrebnú daň z cigariet, ako napríklad Angola či Omán (2018).⁸

Zvyšovanie daní je nákladovo efektívne, ak chceme znížiť spotrebu tabaku. To znamená, že výnosy a výhody zvýšenia daní sú viackrát vyššie ako ich cena. Task Force on Fiscal Policy for Health vykonalo štúdiu, v ktorej odhadli, že zvýšenie daní vedúce k 50 percentnému zvýšeniu cien tabaku, by mohlo celosvetovo zabrániť 27,2 miliónom predčasných úmrtí v priebehu ďalších päťdesiatich rokov. Zdaňovanie tabakových výrobkov je lacné implementovať aj v krajinách s nízkymi a strednými príjmami. Spravovanie je 0,05 USD na obyvateľa za jeden rok. Ak sa cena v priemere zvýši o 10 %, tak spotreba v nízkopříjmových krajinách a krajinách so stredným príjmom klesne o 5 %, v niektorých prípadoch môže aj o 8 %. V krajinách s vysokými príjmami sa môže spotreba

⁸ WHO. WHO technical manual on tobacco tax policy and administration [online]. Geneva: World Health Organization. 2021. s. 11-80. Dostupné na internete: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240019188>

tabaku znížiť o 4 %. Približne polovica tohto zníženia spotreby tabaku je zapríčinená tým, že obyvatelia prestali kupovať tabak a druhá polovica znížila objem užívania tabaku.⁹

1.2 Zdaňovanie alkoholických nápojov

Vo svete sa používajú rôzne metódy vyčíslenia spotrebnej dane z alkoholických nápojov. Pri špecifickom zdaňovaní sa daň vypočíta na základe množstva etanolu, ktorý sa v danom alkoholickom nápoji nachádza. Metóda Ad valorem odvíja daň od ceny alkoholického nápoja. Jednotková daň, závisí od celkového obsahu alkoholu v produkte. Jednotlivé metódy sa môžu aj kombinovať. Metódy zdanenia majú rozdielne charakteristiky, preto je potrebné použiť vhodnú metódu pre určitý druh alkoholu, či cieľ kontroly. Pri použití správnej metódy by mala vláda vziať do úvahy 3 ciele: tvorbu daňových príjmov, kontrolu spotreby alkoholu a problémy verejného zdravia s používaním alkoholických nápojov, prevencia pitia alkoholu. Na základe určenia cieľa, špecifické zdanenie môže byť vhodné pre krajiny s vysokými príjmami, ktoré majú vysoký počet pijanov. Táto metóda podporuje konzumáciu nápojov s nízkym obsahom alkoholu namiesto nápojov s vysokým obsahom alkoholu, čo spôsobuje zníženie celkovej spotreby alkoholu. Pre nízko príjmové a stredne príjmové krajiny je vhodná kombinácia špecifickej a ad valorem metódy, pretože podporujú alkohol so stredným obsahom alkoholu. Na základe toho sa očakáva, že dôjde k zníženiu celkovej spotreby alkoholu medzi alkoholikmi a zabráni sa vyvolaniu pitia alkoholu medzi mladými ľuďmi.¹⁰

Alkoholické nápoje sa najčastejšie zdaňujú objemovo na základe obsahu alkoholu v nápoji. Všeobecne sa zdaňuje pivo, víno a liehoviny rôznymi sadzbami. Niektoré krajiny rozdeľujú tieto všeobecné kategórie na podkategórie. Všetky krajiny OECD okrem Mexika zdaňujú alkoholické nápoje špecifickou daňou, výhradne na základe objemu alkoholu.¹¹

Jedným z faktorov ovplyvňujúcich konzumáciu alkoholu je cenová dostupnosť alkoholických nápojov. Je to ovplyvnené príjmami spotrebiteľov, cenou alkoholických nápojov v porovnaní s ostatnými produktmi, a taktiež infláciou. Cenovú dostupnosť alkoholu môžeme merať pomocou ceny alkoholických nápojov a hrubého domáceho

⁹ WHO. *WHO report on the global tobacco epidemic 2021: addressing new and emerging products* [online]. Geneva: World Health Organization. 2021. s. 86. Dostupné na internete: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240032095>

¹⁰ SORNPAISARN, B., Shield K.D., Österberg E., Rehm J.. *Resource tool on alcohol taxation and pricing policies* [online]. Geneva: World Health Organization. 2017. s. XI. Dostupné na internete: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241512701>

¹¹ BUNN, Daniel, Enache Cristina, Boesen Ulrik. *Consumption Tax Policies in OECD Countries* [online]. Tax Foundation. 2021. s. 18. Dostupné na internete: <https://taxfoundation.org/consumption-tax-policies/>

produktu v páríte kúpnej sily na obyvateľa. Dostupnosť alkoholických nápojov definovaná, ako hrubý domáci produkt v páríte kúpnej sily na obyvateľa vydelený cenou 100 gramov etanolu, je veľmi rozmanitá vo WHO Európskom regióne, kde je najväčšia dostupnosť zaznamenaná v západnej Európe a najmenej v strednej Ázii. Dane z alkoholických nápojov majú veľký potenciál pri zlepšení verejného zdravia, a však nie je využitý do takej miery, ako by mohol byť. Preto je potreba podporovať krajiny, aby zvyšovali dane z alkoholických nápojov.¹²

WHO Európsky región ma zo všetkých regiónov svetovej zdravotníckej organizácie najvyššiu spotrebu alkoholu. Odporúča obmedziť dostupnosť alkoholu, zvýšiť ceny alkoholických nápojov a zakázať reklamy. Dane z alkoholu sa nevyužívajú dostatočne, tvoria len 5,7 % maloobchodnej ceny vína, 14 % maloobchodnej ceny piva a 31,3 % maloobchodnej ceny liehovín. Zvyšovanie daní z alkoholických nápojov, by sa malo považovať za zdravotné opatrenie, ktorého cieľom je záchrana životov, tak ako pri dani z tabakových výrobkov. Mnohé krajiny váhali so zavedením vyšších daní z alkoholu, ale výsledky ukázali prínos pre zdravie obyvateľstva v dôsledku zavedenia minimálneho podielu dane. Ročne by malo zavedenie minimálneho podielu dane vo výške 25 % zachrániť približne 40 000 životov v európskom regióne WHO.¹³

1.3 Zdaňovanie sladených nápojov a nezdravých potravín

Dane zo sladených nápojov má zavedených viac ako 40 krajín po celom svete. Ukázalo sa, že 10 % daň na sladené nápoje vedie k 8 - 10 percentnému zníženiu nákupu a spotreby. Deti patria medzi najväčších konzumentov sladených nápojov. V Mexiku pri zavedení tejto dane bol zaznamenaný väčší pokles spotreby u domácností s deťmi. V nadväznosti nato bol zvýšený nákup pitnej vody, ktorý bol zaznamenaný

¹² WHO. *How many lives could be saved in the Baltic states with a minimum level of alcohol tax?* [online]. World Health Organization. 2022. s. 1. Dostupné na internete: [https://www.who.int/europe/publications/m/item/how-many-lives-could-be-saved-in-the-baltic-states-with-a-minimum-level-of-alcohol-tax--briefing-note-on-the-launch-of-the-ncd-advisory-council-signature-initiative-on-alcohol-tax-\(2022\)](https://www.who.int/europe/publications/m/item/how-many-lives-could-be-saved-in-the-baltic-states-with-a-minimum-level-of-alcohol-tax--briefing-note-on-the-launch-of-the-ncd-advisory-council-signature-initiative-on-alcohol-tax-(2022))

¹³ NEUFELD, M., Rovira P., Ferreira-Borges C., Kilian C., Sassi F., Veryga A., Rehm J.. *Impact of introducing a minimum alcohol tax share in retail prices on alcohol-attributable mortality in the WHO European Region: A modelling study* [online]. The Lancet Regional Health- Europe. 2022. s. 1-4. Dostupné na internete: <https://movendi.ngo/science-digest/impact-of-minimum-alcohol-tax-share-in-retail-prices-in-who-european-region/>

u nízkopříjmových a stredne príjmových domácností. Pri zavedení dane v Thajsku bol najväčší pokles spotreby u detí vo veku 6 - 14 rokov.¹⁴

Cieľom dane zo sladených nápojov je zvýšiť maloobchodnú cenu týchto nápojov, znížiť nákup, a taktiež obmedziť spotrebu, a tým podporiť prechod na konzumáciu pitnej vody. Ďalším cieľom je dostať do povedomia, že pitie sladených nápojov nie je súčasťou zdravej výživy, a tým znížiť príjmy cukru obyvateľov. Taktiež ide o vytváranie významných vládnych príjmov, ktoré možno použiť na zvýšenie blahobytu a prispieť nimi k zlepšeniu zdravia obyvateľstva.¹⁵

1.3.1 Predmet dane zo sladených nápojov

Daň môže byť uvalená na všetky nealkoholické nápoje s obsahom cukru alebo umelých sladidiel, prípadne môže byť uvalená podľa výživových kritérií, napríklad produkty s obsahom cukru 5 a viac gramov na 100 mililitrov. Odporúča sa, aby boli zdaňované všetky nápoje obsahujúce cukor, vrátane sytených a nesýtených nealkoholických nápojov, práškových a tekutých koncentrátov, ovocných a zeleninových džúsov, ochutenej vody, energetických nápojov a vôd pre športovcov, hotovej kávy, hotového čaju a ochutených mliečnych nápojov.¹⁶

1.3.2 Sadzba dane zo sladených nápojov

Sadzba dane musí byť dostatočne veľká nato, aby boli vyvolané nejaké zmeny v spotrebiteľskom správaní. Sadzba dane by mala byť aspoň 20 %, aby to viedlo k zmene správania spotrebiteľov.¹⁷

1.3.3 Základ dane zo sladených nápojov

Daň zo sladených nápojov môže byť aplikovaná pomocou metódy ad valorem podľa hodnoty produktu alebo ako špecifická daň podľa obsahu živín nachádzajúcich sa v produkte, kedy sadzby dane sú závislé na objeme cukru v nápoji. Ako najlepšia možnosť je zdaňovať podľa obsahu cukru v nápoji. Vyšší obsah cukru znamená vyššiu daň.¹⁸

¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ UNICEF. *Police Brief: Sugar-Sweetened Beverage Taxation* [online]. Unicef. 2022. s. 3-5. Dostupné na internete: [https://www.unicef.org/media/116681/file/Sugar-Sweetened%20Beverage%20\(SSB\)%20Taxation.pdf](https://www.unicef.org/media/116681/file/Sugar-Sweetened%20Beverage%20(SSB)%20Taxation.pdf)

1.3.4 Daň z nezdravých potravín

Dane z nezdravých potravín sa pokladajú za spotrebné dane, ktorých zámerom je korigovať externalitu spotrebiteľov. To znamená, že ich cieľom je zvýšenie ceny tých produktov, ktoré vytvárajú spoločenské náklady, ktoré ešte nie sú zahrnuté v cenách produktov. Pri daniach z nezdravých potravín sú externalitou náklady na liečbu chorôb, ktoré sú zapríčinené konzumáciou nezdravých potravín, ako napríklad obezita.

Zavádzanie týchto daní z nezdravých potravín je ovplyvnené rôznymi cieľmi, ktoré zväčša zahŕňajú obavy o verejné zdravie, ale môže ísť aj o ciele v oblasti fiškálnych príjmov. Pravdepodobným priamym účinkom daní z nezdravých potravín môže byť zmena v štruktúre spotreby, ktorá môže viesť aj k substitučným účinkom. Na zavedenie týchto daní môžu reagovať aj výrobcovia, ktorí môžu zmeniť, napríklad zloženia produktov, čo môže následne ovplyvniť spotrebu. Zmeny spotrebiteľského správania a správania výrobcov môžu viesť k ďalším dôsledkom. Pri zmene spotrebiteľského správania povedú ďalej k vplyvom na verejné zdravie. Čo sa týka výrobcov, môže dôjsť k zmenám v konkurencieschopnosti, v zamestnanosti, investíciách, na národnej ale aj medzinárodnej úrovni. Účinky dane potrebujú však čas nato, aby sa prejavili. Niektoré účinky sa môžu prejavovať veľmi rýchlo, napríklad vplyv na ceny, iné zas potrebujú dlhší čas, napríklad vplyv na verejné zdravie a spotrebu.¹⁹

1.4 Harmonizácia daní škodlivých tovarov v Európskej únii

V procese vytvárania spoločného trhu Európskej únie a zjednocovania daňových politík jednotlivých členských krajín došlo k daňovým reformám, ktorými členské krajiny prijali spoločné pravidlá zdaňovania pre zníženie rozdielov medzi krajinami. Ide o zladžovanie daňových systémov členských štátov.

Prvé snahy daňovej harmonizácie EÚ boli orientované na štrukturálnu harmonizáciu daňových systémov, ale aj na harmonizáciu daňových sadzieb. Členské krajiny rešpektujú snahy EÚ o harmonizáciu v záujme odstrániť daňové opatrenia vytvárajúce bariéry vo fungovaní jednotného vnútorného trhu.²⁰

¹⁹ GELLYNCK, X., Kühne, B., Zuleeg F., E.. *Food taxes and their impact on competitiveness in the agri-food sector* [online]. Rotterdam. 2014. s. 20-23. Dostupné na internete: <https://www.semanticscholar.org/paper/Food-taxes-and-their-impact-on-competitiveness-in-Gellynck-K%C3%BChne/368cbb3912208db9a64f28949c23bcd954ea3acc>

²⁰ SCHULTZOVÁ, Anna. *Daňové systémy štátov Európskej únie*. 3.vyd. Bratislava: Ekonóm. 2018. s. 28-31. ISBN 978-80-225-4505-1

Fungovanie spoločného trhu je založené na voľnom pohybe tovaru, služieb, osôb a kapitálu. Aby tento spoločný trh fungoval, je potrebná harmonizácia nepriamych daní. Od samého začiatku ekonomickej integrácie členské štáty rokovali o pravidlách nepriameho zdaňovania. Už v pôvodnej Zmluve o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva, bola požiadavka o jednotné zdanenie dovážaných a tuzemských tovarov v každej členskej krajine a odstránenie výhod pre vyvážené výrobky.²¹

V Európskej únii v roku 1993 bol zavedený spoločný systém spotrebných daní. Harmonizácia sa týka štruktúry spotrebných daní, kde bola vymedzená oblasť zdaňovania podliehajúca spotrebným daniam a daňových sadzieb na tovary podliehajúce spotrebnej dani, kde boli určené iba minimálne sadzby dane. Systémová smernica pre oblasť spotrebných daní č. 92/12/EHS o všeobecných systémoch pre výrobky podliehajúce spotrebnej dani a o vlastníctve, pohybe a monitorovaní týchto výrobkov vymedzila výrobky, ktoré podliehajú spotrebným daniam, ako aj základné pravidlá a mechanizmy pôsobenia spotrebných daní v Európskej únii.²² Od 1. apríla 2010 bola nahradená smernica 92/12/EHS novou smernicou 2008/118/EHS, ktorá okrem úpravy niektorých pojmov zavádza ustanovenie o elektronickom správnom doklade pri preprave tovaru, ktorý mal nahradiť sprievodný doklad v papierovej forme.²³ Minerálne oleje, alkohol a alkoholické nápoje, tabak a tabakové výrobky boli vymedzené systémovou smernicou, ako výrobky podliehajúce spotrebnej dani. Každá kategória tovaru je jednotlivo upravená štrukturálnymi a sadzbovými smernicami.²⁴ Pravidlá pre zdaňovanie energetických produktov a elektriny boli vymedzené smernicou 2003/96/ES, táto smernica je náhradou smernice 92/81/EHS a 92/82/EHS. Alkohol a alkoholických nápojov sa týka štrukturálna smernica 92/83/EHS a sadzbová smernica 92/84/EHS. Na tabakové výrobky sa vzťahuje štrukturálna smernica 95/59/ES a sadzbové smernice 92/79/EHS a 92/80/EHS. V roku 2011 bola vydaná smernica 2011/64/EU, ktorá sa stala novým platným predpisom pre daň z tabakových výrobkov a zároveň zrušila účinnosť smerníc 95/59/ES, 92/79/EHS a 92/80/EHS. Okrem týchto daní, členské štáty môžu vyberať aj iné spotrebné dane

²¹ ŠIROKÝ, Ján. *Daně v Evropské unii*. 7. vyd. Praha: Leges, 2018. s. 139. ISBN 978-80-7502-274-5.

²² SCHULTZOVÁ, Anna. *Daňové systémy států Evropské unie*. 3.vyd. Bratislava: Ekonóm. 2018. s. 28-31. ISBN 978-80-225-4505-1

²³ ŠIROKÝ, Ján. *Daně v Evropské unii*. 7. vyd. Praha: Leges, 2018. s. 185. ISBN 978-80-7502-274-5

²⁴ SCHULTZOVÁ, Anna. *Daňové systémy států Evropské unie*. 3.vyd. Bratislava: Ekonóm. 2018. s. 28-31. ISBN 978-80-225-4505-1

z tovarov zo zvláštnych dôvodov, ktoré však musia byť v súlade s právom Európskej únie.²⁵

1.4.1 *Tabak a tabakové výrobky*

Smernica o tabakových výrobkoch vymedzuje štruktúru aj daňové sadzby pre tabakové výrobky, ktoré sú rozdelené na jednotlivé kategórie: cigarety, cigary a cigarky, tabak na fajčenie, ktorý sa rozdeľuje na jemne rezaný tabak na ručnú výrobu cigariet a ostatný tabak na fajčenie.²⁶

Minimálna sadzba dane z cigariet pozostáva z dvoch zložiek. Je tvorená špecifickou zložkou a zložkou ad valorem. Špecifickú zložku tvorí pevná suma na 1 000 kusov cigariet. Zložka ad valorem je vyjadrená percentom maximálnej maloobchodnej predajnej ceny. Celková sadzba dane musí byť minimálne 90 eur na 1 000 kusov cigariet a musí tvoriť minimálne 60% váženej priemernej maloobchodnej predajnej ceny. Ak niektorý z členských štátov uplatňuje spotrebnú daň z cigariet vo výške 115 eur a viac, druhé kritérium týkajúce sa minimálnej hranici 60 % váženej priemernej maloobchodnej predajnej ceny nemusí byť splnené. V prípade zdaňovania cigariet existuje osobitná výnimka, ktorá sa uplatňuje v Portugalsku pre regióny Azorské ostrovy a Madeira. Dovoľuje uplatniť zníženú sadzbu dane, a to až o 50 % nižšiu, ako je celková minimálna spotrebná daň z cigariet určená v Európskej únii.

Zdaňovanie ostatných tabakových výrobkov je odlišné oproti zdaňovaniu cigariet. Členské štáty si môžu vybrať, ktorú zložku budú uplatňovať alebo ich môžu kombinovať. To znamená, že si vyberajú medzi špecifickou daňou, ktorá sa vyjadruje na kilogram alebo na počet kusov, závisí od druhu výrobku alebo valorickou daňou, ktorá je určená na základe maximálnej maloobchodnej predajnej ceny jednotlivých výrobkov. Môže byť uplatnená aj zmiešaná daň kombináciou valorickej a špecifickej zložky. Medzi ostatné tabakové výrobky patria tri kategórie, a to sú cigary a cigarky, jemne rezaný tabak na ručnú výrobu cigariet, ostatný tabak na fajčenie. Pre cigary a cigarky je minimálna sadzba spotrebnej dane určená vo výške 5 % z maloobchodnej predajnej ceny alebo 12 eur na 1 000 kusov či za jeden kilogram. Jemne rezaný tabak na fajčenie má minimálnu sadzbu dane 50 % váženej priemernej maloobchodnej predajnej ceny alebo 60 eur za jeden

²⁵ ŠIROKÝ, Ján. *Daně v Evropské unii*. 7. vyd. Praha: Leges, 2018. s. 185, 186, 190. ISBN 978-80-7502-274-5

²⁶ ŠIROKÝ, Ján. *Daně v Evropské unii*. 7. vyd. Praha: Leges, 2018. s. 198-199. ISBN 978-80-7502-274-5

kilogram. Minimálna sadzba dane pre iný tabak je 20 % z maloobchodnej predajnej ceny alebo 22 eur za jeden kilogram.²⁷

Tabuľka 1 Minimálne sadzby dane z tabakových výrobkov v EÚ

Produkt	Minimálna sadzba spotrebnej dane
cigary a cigarky	5 % z maloobchodnej predajnej ceny alebo 12 eur na 1 000 kusov/kilogram
jemne rezaný tabak na ručnú výrobu cigariet	50 % váženej priemernej maloobchodnej predajnej ceny alebo 60 eur za kilogram
iný tabak na fajčenie	20 % z maloobchodnej predajnej ceny alebo 22 eur za kilogram

Zdroj: *vlastné spracovanie podľa: https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation-1/excise-duties/excise-duties-tobacco_en*

1.4.2 Alkohol a alkoholické nápoje

Smernica vymedzuje produkty, ktoré podliehajú spotrebnej dani z alkoholu a alkoholických nápojov. Ide o pivo, ktoré obsahuje viac ako 0,5 % objemového alkoholu. Víno rozlišujeme na tiché a šumivé. O tiché víno sa jedná, ak ide o hroznové víno s obsahom alkoholu od 1,2 % do 15 % alebo iné víno až do 18 % alkoholu, ktoré nie je obohatené cukrom pred kvasením. Šumivé víno s rovnakým percentom alkoholu ako pri tichom víne, a to od 1,2 % po 15 %, avšak uzavreté vo fľaši s hrúbkovitým uzáverom s vysokým obsahom oxidu uhličitého alebo vo fľaši, taktiež s CO₂, ktorá je natlakovaná na 3 bary a viac. Pod fermentované nápoje spadajú silnejšie vína zmiešané s alkoholom a iné produkty s obsahom alkoholu maximálne 22 %. Medziproduktom sú alkoholické nápoje s obsahom alkoholu od 1,2 % do 22 %, ktoré neboli zaradené do žiadnej kategórie z vyššie uvedených. Alkohol, ktorého súčasťou je etylalkohol, liehoviny a ostatné nápoje s alkoholom vyšším než 22 %. Na tieto vymedzené produkty sa vzťahujú minimálne

²⁷ EUROPEAN COMMISSION. *Excise Duties on Tobacco* [online]. Dostupné na internete: https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation-1/excise-duties/excise-duties-tobacco_en

sadzby dane, ktoré platia v celej Európskej únii. Jednotlivé členské štáty si môžu následne určiť výšky sadzieb, avšak v súlade s právom EÚ.²⁸

Minimálna sadzba dane za hektoliter piva/stupeň Plato je 0,748 eur alebo vyššia sadzba 1,87 eur na hektoliter na stupeň alkoholu. Pri víne je sadzba dane nulová. Za hektoliter medziproduktu je určená minimálna sadzba dane vo výške 45 eur. Liehoviny majú určenú minimálnu sadzbu dane za hektoliter čistého alkoholu vo výške 550 eur.²⁹

Tabuľka 2 Minimálne sadzby dane z alkohol a alkoholických nápojov v EÚ

Produkt	Sadzba dane za	Sadzba dane v eurách
Pivo	Hektoliter	0,748
	Stupeň Plato	1,87
	Hektoliter na stupeň alkoholu	
Víno	Hektoliter produktu	0
Medziprodukt	Hektoliter produktu	45
Liehoviny	Hektoliter čistého alkoholu	550

Vlastné spracovanie podľa: https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation-1/excise-duties/excise-duty-alcchol_en

1.5 Neharmonizované dane zo škodlivých tovarov v Európskej únii

Mnoho inštitúcií, úradov a vedeckých združení vydalo politické odporúčania s cieľom znížiť príjem cukrov, pričom sa zameriavajú hlavne na odporúčania pre deti. Súčasťou týchto odporúčaní je aj zavádzanie finančných stimulov, ako sú dane na výrobky s vysokým obsahom cukru, ktoré majú spotrebiteľov odradiť od ich spotreby.³⁰

1.5.1 Daň zo sladených nealkoholických nápojov

Podľa štúdie WHO by mala byť sadzba dane aspoň 20%, aby bol maximalizovaný jej vplyv na zníženie obezity, nadváhy a zníženie výskytu kardiovaskulárnych ochorení. Avšak ukázalo sa, že 10 % sadzba dane bude mať stále pozitívny vplyv aj keď nie

²⁸ ŠIROKÝ, Ján. *Daně v Evropské unii*. 7. vyd. Praha: Leges, 2018. s. 191. ISBN 978-80-7502-274-5

²⁹ EUROPEAN COMMISSION. *Excise Duty on Alcohol* [online]. Dostupné na internete: https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation-1/excise-duties/excise-duty-alcchol_en

³⁰ EUROPEAN COMMISSION. *Health Promotion and Disease Prevention Knowledge Gateway* [online]. Dostupné na internete: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/health-promotion-knowledge-gateway/sugars-sweeteners-9_en

maximálny, stále to vedie k zníženiu výskytu nadváhy, obezity a cukrovky. Na základe skúsenosti pri zdaňovaní tabaku je vhodnejšie stanoviť špecifickú daň namiesto dani ad valorem, no najideálnejšia by bola kombinovaná daň. Najvhodnejšie by bolo vypočítať daň na gram alebo mililiter výrobku. Tieto dane by sa mali kombinovať s inými nedaňovými opatreniami, ako napríklad podporovať ľudí ku konzumácii zdravých potravín a nápojov, zlepšiť dostupnosť pitnej vody, podporiť zmeny v poľnohospodárstve a priemysle. Aby nedochádzalo k nezdravým náhradám zdaňovaných nápojov, mali by sa zdaňovať všetky cukrom sladené nápoje.³¹

V Európskej únii sa používajú prahové hodnoty obsahu cukru v nápoji, z ktorých sa vyberá daň. Krajiny väčšinou zavádzajú dane z produktov s obsahom cukru nad 5 gramov alebo 8 gramov na 100 mililitrov výrobku. Tieto hranice dávajú jasné stimuly priemyselnej výrobe týchto nápojov na celkové zníženie obsahu cukru v produkte. V Európskej únii zdaňujú sladené nápoje napríklad Maďarsko, Fínsko, Francúzsko, Poľsko.³²

1.5.2 Zdaňovanie nezdravých potravín

Niektoré krajiny sa rozhodli zdaňovať aj rôzne kategórie potravín, ako napríklad cukrovinky, čokolády, cukríky, zmrzliny a tuky.

Daň z čokolády sa uplatňuje, napríklad v Dánsku. Týka sa čokoládových výrobkov, kakaovej hmoty, prášku, masla, výrobkov zo sladkého drievka, marcipánu, nugátu, cukroviniek, výrobkov z marshmallow, žuvačiek atď.

Spotrebná daň zo zmrzliny je uvalená na zmrzlinu akéhokoľvek druhu, týka sa aj zmrzlinových zmesí. Túto daň uplatňujú taktiež v Dánsku.³³

Daň z tuku je daň, ktorá je uvalená na potraviny obsahujúce určité množstvo alebo druh tuku. Cieľom tejto dane je tak, ako pri predchádzajúcich zníženie zdravotných a ekonomických problémov spôsobených ich nadmernou konzumáciou. Ako prvý túto daň zaviedli v Dánsku, na maslo, mlieko, syr, pizzu, mäso, olej, ktoré obsahovali viac ako 2,3 % nasýtených tukov. Táto daň bola nakoniec v Dánsku zrušená, pretože neboli dosiahnuté

³¹ PAHO. *Taxes on Sugar-sweetened Beverages as a Public Health Strategy. The Experience of Mexico* [online]. 2015. s. 19. Dostupné na internete: https://iris.paho.org/bitstream/handle/10665.2/18391/9789275118719_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y

³² HAGENAARS, L., Jeurissen, P., Klazinga, N. *Sugar-sweetened beverages taxation on 2017: a commentary on the reasons behind their quick spread in the EU compared with the USA* [online]. Public Health Nutrition. 2019. s. 186-189. Dostupné na internete: <https://www.cambridge.org/core/journals/public-health-nutrition/article/sugarsweetened-beverage-taxation-in-2017-a-commentary-on-the-reasons-behind-their-quick-spread-in-the-eu-compared-with-the-usa/05B2C526D3B2E760DAB8FD11E1F4C6E0>

³³ Business in Denmark. *Excise duties on goods* [online]. 2021. Dostupné na internete: <https://businessindenmark.virk.dk/guidance/exicse-duties-on-goods/icecream-and-chocolate/>

také výsledky, ako očakávali. Podľa Olivera Myttona, výskumníka z British Heart Foundation's Health Promotion Research Group, nebola daň dostatočne vysoká, aby bola účinná je potrebné nezdravé potraviny zdaňovať aspoň 20 % sadzbou dane. Podľa neho by sa mali použiť daňové príjmy z nezdravých potravín na dotovanie zdravých potravín, aby bolo zaručené výraznejšie zlepšenie zdravia obyvateľstva.³⁴

1.6 Zdaňovanie tabakových výrobkov v USA

Zvyšovanie cien tabakových výrobkov v štátoch je jednou z najúčinnjších metód zníženia spotreby tabaku. Štáty sa začínajú zaoberať aj zdaňovaním elektronických cigariet. Daň z tabaku a tabakových výrobkov sa vyberá na federálnej, štátnej a niekde aj na miestnej úrovni. Na federálnej úrovni sú učené všeobecné sadzby dane. Na štátnej úrovni sú sadzby dane medzi jednotlivými štátmi rozdielne.

V USA sú uvalené federálne spotrebné dane na rôzne druhy tabaku. Delia sa na dve základné skupiny horľavý a nehorľavý tabak, čo znamená bezdymový.

Medzi horľavý tabak patria: cigarety, cigary, malé cigary, fajkový tabak a tabak na šúľanie. Pri cigaretách ide o akúkoľvek rolku tabaku zabalenú v akomkoľvek materiály neobsahujúcom tabak, ktorá je určená spotrebiteľom k spotrebe ako cigareta, jeden balík s 20 kusmi cigariet sa zdaňuje sadzbou dane 1,01 USD. Cigara je definovaná ako tabaková rolka zabalená do listového tabaku alebo akéhokoľvek obalu, ktorý obsahuje tabak, okrem šúľanej cigarety. Pri cigarách je maximálna daň na balík s 20 kusmi maximálne 0,4026 USD. Malé cigary sú menšie ako klasické cigary, veľkosť majú ako cigarety, ale balené v tabakovom obale. Tieto malé cigary často nie sú definované v štátoch na daňové účely. Všeobecná daňová sadzba je rovnaká ako pri cigaretách. Fajkový tabak je akýkoľvek tabak, ktorý kvôli svojmu vzhľadu, typu, baleniu alebo označeniu je vhodný na použitie a je pravdepodobné, že ho budú spotrebiteľia spotrebovať, ako tabak na fajčenie vo fajke. Sadzba dane z fajkového tabaku je 0,1769 USD na 1 uncu plechovky alebo vrečka Tabakom na šúľanie je akýkoľvek tabak, ktorý je vzhľadom na svoj typ, vzhľad, balenie alebo označenie vhodný na použitie a je pravdepodobné, že ho budú spotrebiteľia spotrebovať na výrobu cigariet alebo cigár alebo na výrobu obalov, výška dane je 1,5488 USD na 1 uncu plechovky alebo vrečka.

³⁴ BAIRD, Courtney. *The Skinny on the Fat Tax* [online]. Research Associate. Dostupné na internete: <https://www.ced.org/blog/entry/the-skinny-on-the-fat-tax>.

Medzi nehorľavý tabak zaradujeme žuvací tabak, rozpustný tabak a vdychovací tabak. Žuvací tabak je listový tabak, ktorý nie je určený na fajčenie a výška dane je 0,0315 USD na 1 uncu plechovky alebo vrečka. Rozpustný tabak sa rozpúšťa v ústach. Vdychovací tabak je určený na inhaláciu. Na tento tabak je uvalená spotrebná daň vo výške 0,0944 USD na 1 uncu plechovky alebo vrečka.³⁵

Tabuľka 3 Všeobecná sadzba dane z tabakových výrobkov v USA

	Sadzba dane	Suma za jednotku/ balík 20 ks
Horľavý tabak		
Cigarety	55,33 USD/1000 ks	1,01 USD/balík 20 ks
Cigary	52,75 % z predajnej ceny s maximom 402,60 USD za 1000 ks	Maximálne 0,4026/USD balík 20 ks
Malé cigary	55,33 USD/1000 ks	1,01 USD/balík 20 ks
Fajkový tabak	2,8311 USD na jednotku	0,1769 USD/1 unca plechovky/vrečka
Tabak na šúľanie	24,78 USD/1000 ks	1,5488 USD/1 unca plechovky/vrečka
Nehorľavý tabak		
Žuvací tabak	0,5033 USD na jednotku	0,0315 USD/1 unca plechovky/vrečka
Vdychovací tabak Rozpustný tabak	1,51 USD na jednotku	0,0944 USD/1 unca plechovky/vrečka

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: <https://www.ttb.gov/tax-audit/tax-and-fee-rates#beer>

1.7 Zdaňovanie alkoholických nápojov v USA

Vo všeobecnosti spotrebná daň pri alkoholických nápojoch je uvalená na pivo, víno a destiláty. Vymedzené sú federálne sadzby dane, ale štáty ďalej uplatňujú rozdielne sadzby dane na štátnej a miestnej úrovni. Všeobecná sadzba dane z piva je vo výške 18 USD za barel. Existujú však aj znížené sadzby dane pre výrobcov pív, a to 16 USD za

³⁵ CDC. *STATE System Excise Tax Fact Sheet* [online]. 2022. Dostupné na internete: <https://www.cdc.gov/statesystem/factsheets/excisetax/ExciseTax.html>

TTB. *Tax rates. Tax Rates by Commodity* [online]. 2020. Dostupné na internete: <https://www.ttb.gov/tax-audit/tax-and-fee-rates#beer>

galón alebo 3,5 USD za galón, závisí od množstva vyprodukovaného piva. Pri víne rozlišujeme, tiché víno, umelé sýtené víno, šumivé víno a cider. Pre tiché víno s obsahom alkoholu menej ako 16 % a s obsahom CO₂ 0,392 gramov na 100 mililitrov alebo menej je sadzba dane 1,07 USD za galón. Ak tiché víno obsahuje viac ako 16 % a menej ako 21 % alkoholu s rovnakým obsahom CO₂ 0,392 gramov na 100 mililitrov, tak sadzba dane je 1,57 USD za galón. Pre vyšší obsah alkoholu od 21 % po 24 % je sadzba dane 3,15 USD za galón. Určená sadzba dane je aj pre medovinu s obsahom CO₂ menším ako 0,64 gramov na 100 mililitrov, ktorá je získaná len z medu a vody a neobsahuje žiadne ovocné arómy alebo iné ovocné produkty a má obsah alkoholu menší ako 8,5 % je výška sadzby dane 1,07 USD za galón. Rovnakú sadzbu dane má aj víno získané predovšetkým z hrozna alebo z jeho koncentráту a vody, ktorého obsah alkoholu je menej ako 8,5 %. Umelé sýtené víno znamená, že CO₂ bolo pridané a víno obsahuje viac ako 0,392 gramov CO₂ na 100 mililitrov vína, takéto víno sa zdaňuje sadzbou dane vo výške 3,30 USD za galón vína. Šumivé víno, ktoré má tiež obsah CO₂ vyšší ako 0,392 gramov CO₂ na 100 mililitrov vína len rozdiel je v tom, že sa prirodzene vyskytuje vo víne je zdaňované sadzbou dane 3,40 USD za galón. Výška sadzby dane pre cider je 0,226 USD za galón cideru s obsahom CO₂ nie vyšším ako 0,64 gramov na 100 mililitrov, ktorý je získaný predovšetkým z jablák alebo hrušiek, alebo z ich koncentráту a vody, neobsahuje žiadny iný ovocný produkt ani inú príchuť okrem jablka alebo hrušky a obsahuje viac ako 0,5 % a menej ako 8,5 % alkoholu. Na destiláty sa uvažuje všeobecná sadzba dane 13,5 USD za galón. Existujú aj znížené sadzby dane pre majiteľov domácich závodov 2,7 USD a 13,34 USD, kde sú vymedzené špecifické podmienky pre ich uplatnenie.³⁶

³⁶ TTB. *Tax rates. Tax Rates by Commodity* [online]. 2020. Dostupné na internete: <https://www.ttb.gov/tax-audit/tax-and-fee-rates#beer>

Tabuľka 4 Federálne sadzby dane z alkoholických nápojov v USA

Produkt	Sadzba dane
Pivo	18 USD/barel
Tiché víno s obsahom alkoholu:	
Menej ako 16 %	1,07 USD/galón
16 %-21 %	1,57 USD/galón
21 %-24 %	3,15 USD/galón
Medovina	1,07 USD/galón
Menej ako 8,5 % získané z hrozna	1,07 USD/galón
Umelo sytené víno	3,30 USD/galón
Šumivé víno	3,40 USD/galón
Cider	0,226 USD/galón
Destiláty	13,50 USD/galón

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: <https://www.ttb.gov/tax-audit/tax-and-fee-rates#beer>

1.8 Zdaňovanie cukru v USA

Zástancovia zdaňovania cukru poukazujú na mnoho politických cieľov, ktoré tieto dane prinášajú, vrátane zlepšenia verejného zdravotníctva a zvyšovania príjmov, ktoré môžu byť použité na znižovanie rozpočtových deficitov, respektíve na financovanie sociálnych programov. Na druhej strane odporcovia zdaňovania cukru majú obavy z paternalizmu vládnych zásahov a poukazujú nato, že cukrom sladené nápoje najviac konzumujú chudobní, čo by mohlo spôsobiť regresiu daní.³⁷

1.8.1 Daň zo sódy

Daň sa vyberá v niektorých lokalitách na miestnej úrovni, ako daň zo sódy. V siedmich sa vyberá spotrebná daň z objemu nápojov, ktoré sú sladené cukrom a jedna vyberá percentuálnu daň zo všetkých sladených nápojov. Tieto dane vyberajú Boulder (Colorado), District of Columbia, Philadelphia (Pennsylvania), Seattle (Washington) a štyri kalifornské mestá: Albany, Berkeley, Oakland a San Francisco.

³⁷ ALLCOTT, Hunt, Lockwood B. B., Taubinsky D.. *Should We Tax Sugar-Sweetened Beverages? An Overview of Theory and Evidence* [online]. Journal of Economic Perspectives: Volume 33, Number 3. 2019. s 202. Dostupné na internete: <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jep.33.3.202>

Väčšina súčasných daní zo sódy je založená na objeme nápoja, nie na obsahu cukru v nápoji. To znamená, že nápoj, ktorého objem je 8 uncí a je osladený dvomi lyžičkami cukru, sa zdaní rovnakou sadzbou dane, ako nápoj, ktorý má rovnaký objem 8 uncí, ale je osladený 7 lyžičkami cukru. Tento druh dane umožňuje distribútorom vyberať stanovenú sumu na základe predaja.³⁸

1.8.2 Daň zo sladkosti

Špecifickú daň na konkrétne nezdravé potraviny v USA nenájdeme. Ak sa pozrieme na zdaňovanie cukríkov, zdaňované sú daňou z predaja a ich zdaňovanie sa v jednotlivých štátoch líši, z dôvodu rozdielneho zaradenia cukríkov do kategórie potravín. Niektoré štáty zdaňujú cukrík rovnako ako iné potraviny, niektoré zdaňujú cukríky odlišne a niektoré nezdaňujú vôbec.

Štáty, ktoré sú členmi dohody o zjednodušení predaja a používania, definujú cukrík, ako výrobok z cukru, medu alebo iných prírodných či umelých sladidiel v kombinácii s čokoládou, ovocím, orechmi alebo arómou. Ak výrobok obsahuje múku, tak už nespadá do tejto kategórie. Niektoré štáty nezdaňujú cukríky vôbec a sú oslobodené, pretože spadajú do kategórie potravín, ktoré sú nevyhnutné.³⁹

³⁸ TAX POLICY center briefing book. *The State of State (and local) Tax Policy* [online]. Washington, DC: Urban-Brookings Tax Policy Center. 2017. s. 1. Dostupné na internete: https://www.taxpolicycenter.org/sites/default/files/briefing-book/specific_state_and_local_taxes_1.pdf

³⁹ COLE, Gail. *Is candy taxed? Heres what expect this Halloween* [online]. Avala. 2022. Dostupné na internete: <https://www.avalara.com/blog/en/north-america/2019/10/state-by-state-guide-to-sales-tax-on-candy-just-in-time-for-halloween.html>

2 Cieľ a metodika práce

2.1 Cieľ práce

Hlavným cieľom diplomovej práce je preskúmanie možnosti zlepšenia zdravia obyvateľstva prostredníctvom efektívnejšieho zdaňovania škodlivých tovarov. Konkrétne sa práca zameriava na tabak a tabakové výrobky, alkohol a alkoholické nápoje, sladené nápoje a nezdravé potraviny vo vybraných oblastiach, a to v Európskej únii a Spojených štátoch amerických.

Na splnenie hlavného cieľa je podstatné stanovenie niekoľkých parciálnych cieľov:

- definovať celosvetovú spotrebu škodlivých tovarov a zdravie obyvateľstva,
- teoreticky vymedziť škodlivé tovary podliehajúce zdaneniu, všeobecne popísať zdanenie škodlivých tovarov v EÚ a USA,
- analyzovať súčasnú situáciu zdaňovania škodlivých tovarov vo vybraných oblastiach, vymedziť miesto škodlivých daní v systémoch zdaňovania,
- analyzovať účinnosť zdaňovania škodlivých tovarov, následne na základe výsledkov navrhnúť riešenia zlepšenia zdravia obyvateľstva pomocou efektívnejších možností zdaňovania.

Prvým parciálnym cieľom je zadefinovanie celosvetovej spotreby škodlivých tovarov, kde ide o priblíženie problematiky užívania tabaku a tabakových výrobkov, alkoholu a alkoholických nápojov, nezdravých potravín a sladených nápojov, a taktiež je dôležité všeobecne zadefinovať zdravie obyvateľstva. Ďalším parciálnym cieľom je teoretické vymedzenie škodlivých tovarov podliehajúcich zdaneniu. Ide o tabak a tabakové výrobky, alkohol a alkoholické nápoje, sladené nápoje a nezdravé potraviny, ktoré všeobecne definujeme a následne všeobecne popíšeme zdanenie týchto škodlivých tovarov v Európskej únii a USA. V praktickej časti máme za cieľ analyzovať súčasnú situáciu vplyvu škodlivých tovarov na zdravie obyvateľstva a popísať zdaňovanie škodlivých tovarov vo vybraných oblastiach. Cieľom je vymedzenie a porovnanie zdaňovania škodlivých tovarov v Európskej únii a v USA. Ďalším cieľom je analýza účinnosti zdaňovania škodlivých tovarov. Ide o priblíženie a analýzu vývoja zdravia obyvateľstva a následne na základe výsledkov navrhnúť riešenia zlepšenia zdravia obyvateľstva pomocou efektívnejších možností zdaňovania.

2.2 Metodika práce a metódy skúmania

Objektom skúmania tejto diplomovej práce boli škodlivé tovary a ich formy zdanenia ako nástroj zlepšenia zdravia obyvateľstva. V prvej časti sme si popísali vývoj celosvetovej spotreby tabakových výrobkov, alkoholických nápojov, sladených nápojov a nezdravých potravín. Ďalej sme si priblížili stav zdravia obyvateľstva na celosvetovej úrovni. Informácie sme čerpali hlavne z internetových zahraničných zdrojov, použili sme aj údaje Svetovej zdravotníckej organizácie. Následne sme si zadefinovali zdaňovanie skúmaných škodlivých tovarov: tabakových výrobkov, alkoholických nápojov, sladených nápojov a nezdravých potravín. Informácie sme čerpali zo zahraničných internetových zdrojov. V závere teoretickej časti sme si uviedli harmonizáciu dani zo škodlivých tovarov v Európskej únii, ale aj neharmonizované dane zo škodlivých tovarov, taktiež sme charakterizovali zdaňovanie týchto tovarov v USA, pričom sme použili informácie z domácej a zahraničnej knižnej literatúry, a taktiež sme použili zahraničné internetové zdroje.

V ďalšej časte sme si definovali teoretické východiská zdaňovania škodlivých tovarov s bližšou charakteristikou optimálneho zdanenia spotreby. V tejto časti sme si uviedli jednotlivé prístupy viacerých ekonómov. Potrebné informácie sme čerpali z domácej knižnej literatúry a zahraničných internetových zdrojov.

V úvode praktickej časti sme si priblížili súčasný stav zdravia obyvateľstva, následne sme si charakterizovali vplyv tabakových výrobkov na zdravie obyvateľstva, kde sme analyzovali súčasný stav v EÚ a v USA. Venovali sme sa hlavne zdaneniu týchto výrobkov v konkrétnych oblastiach, ktoré sme následne porovnali. Ďalej sme si charakterizovali alkohol, alkoholické nápoje a ich vplyv na zdravie obyvateľstva v EÚ a v USA. Následne sme sa venovali daniam z piva, vína a liehoviny vo vybraných oblastiach. Zdanenia týchto alkoholických nápojov v EÚ a v USA sme porovnali. Poslednými skúmanými škodlivými tovarmi boli sladené nápoje a nezdravé potraviny, ktoré môžu spôsobovať zdravotné problémy, ktoré sme si charakterizovali. Popísali sme zdaňovanie sladených nápojov a jednotlivých nezdravých potravín v EÚ a v USA. V závere praktickej časti sme si popísali nedaňové nástroje, ktoré môžu obmedziť spotrebu skúmaných škodlivých tovarov. Štatistické údaje sme si zobrazili pomocou grafov a tabuliek.

Pre dosiahnutie cieľov diplomovej práce sme použili viaceré metódy skúmania. Pri vyhľadávaní vhodných informácií týkajúcich sa našej problematiky sme použili metódu

selekcie. Definície a názory jednotlivých autorov danej problematiky sme porovnávali a využili metódu komparácie.

V praktickej časti sme použili hlavne metódu komparácie, ktorú sme využili pri porovnávaní získaných dát z internetových zdrojov. Použili sme aj analýzu na skúmanie objektov tejto diplomovej práce. Pri práci s dátami sme využili aj matematické a štatistické metódy, kde sme využili aj metódu syntézy na zjednotenie údajov do celku. Na celkové zhodnotenie danej problematiky sme použili metódu syntézy, čím sme jednotlivé časti spojili do jedného celku. Pri vyvodení všeobecných záverov, interpretácií tabuliek, grafov a výsledkov sme použili indukciu.

3 Teoretické východiská zdaňovania škodlivých tovarov

Vo všeobecnosti je akceptované selektívne zdaňovanie tovarov, pri ktorých pri výrobe alebo spotrebe vznikajú pozitívne alebo negatívne externality. Väčšinou krajiny zdaňujú spotrebu alkoholu, tabaku a minerálnych olejov pomocou selektívnych spotrebných daní.

Mnohí teoretici vychádzajúci z F. P. Ramseyho klasického prístupu a prístupu W. J. Corletta a D. C. Haguea, uprednostňujú diferencované zdanenie komodít aj pri všeobecnej spotrebe. V praxi je to však problematické, pretože nemožno spoľahlivo odhadnúť krížovú elasticitu medzi voľným časom a spotrebou každého produktu, a taktiež je potrebná aktualizácia týchto elasticít, z dôvodu zmien v preferenciách a technológiách. Podľa F. P. Ramseyho pravidla tovary s nižšou elasticitou sú zdaňované vyššiu sadzbou. V skutočnosti však v Európe máme na tieto tovary znížené sadzby dane, ide napríklad o potraviny. Dôvodom je zníženie daňového zaťaženia nízkoprájmovým občanom. V praxi sa preto pri konečnej spotrebe uprednostňuje jednotné zdanenie. Mnohé teórie optimálneho zdanenia sa zaoberajú práve otázkou, či by mala byť spotreba rôznych tovarov a služieb zdaňovaná jednotnou alebo diferencovanou sadzbou dane.⁴⁰

3.1 Optimálne zdanenie spotreby

F. P. Ramsey (1927) sa ako prvý zaoberal touto problematikou, optimálnym zdanením spotreby. Usiloval sa o zostavenie takej štruktúry daní, ktorá bude zvyšovať daňové príjmy vlády a súčasne bude minimalizovať možné deformácie v ekonomike s reprezentatívnym spotrebiteľom. Dokázal, že ak sa príjmy z daní zvýšia o malú časť, daňová sadzba sa má určiť tak, aby bolo dosiahnuté rovnaké zníženie spotreby každého tovaru. Platí to aj pri značnom zvýšení daňových príjmov, ak sú krivky dopytu po spotrebných tovaroch lineárne a neexistuje dôchodkový efekt. F. P. Ramsey odvodil pravidlo inverznej elasticity za predpokladu, že dopyt každého tovaru je nezávislý od cien iných tovarov. Pravidlo hovorí o tom, že náklady efektívnosti budú minimalizované, ak budú zdanené relatívne vyššou daňovou sadzbou tovary, ktorých dopyt sa pri náraste cien znižuje v relatívne menšej miere, ide o tovary s nižšou elasticitou dopytu. Pravidlo je platné za určitých predpokladov, a to za predpokladu existencie nezávislých dopytov a neberie do úvahy príjmovú nerovnosť. Pri tomto zdaňovaní je problémom negatívny

⁴⁰ RABATÍNOVÁ, Marcela, Schultzová Anna, Benko Peter. *Teoretické a praktické prístupy k zdaňovaniu spotreby - vybrané problémy*. Bratislava: Ekonóm. 2017. s. 1-3. ISBN: 978-80-225-4446-7

sociálny dopad. Tovary s nižšou elasticitou, ako sú potraviny by museli byť zdanené vyššou sadzbou. Zdaňovanie neelastického tovaru prinesie vláde väčšie príjmy za cenu malého poklesu dopytu. V praxi tento jeho záver významne ovplyvnil zdanenie spotreby.

H. S. Rosen, W. J. Corlett, D. C. Hague, P. Diamond, J. A. Mirrless a iní, ďalej rozvinuli teóriu optimálneho zdanenia spotreby a skúmali, ktoré skupiny tovarov zdaníť vyššou sadzbou spotrebnej dane a ktoré nižšou. Zaoberali sa otázkou či zdaníť tovary komplementárnejšie k voľnému času alebo tovary komplementárnejšie k práci.

H. S. Rosen (1976) sformuloval pravidlo, ktoré hovorí o tom, že ak sú nezávislé dopyty po jednotlivých statkoch, tak výška sadzieb dane je nepriamo úmerná veľkosti elasticity. Tieto závery sú v podstate zhodné s F. P. Ramseyho pravidlom. W. J. Corlett a D. C. Hague (1953) nehľadali optimálnu štruktúru spotrebných daní, ale zaoberali sa dvomi spotrebnými tovarmi, ktoré boli zdaňované rovnakou sadzbou dane. Skúmali či zavedením diferencovaných sadzieb spotrebných daní, by sa zvýšila efektívnosť. Upozornili na to, že statky sú od seba odlišné rozdielnym stupňom komplementarity alebo substitúcie k voľnému času. Na základe toho odvodili pravidlo komplementarity voľného času, ktoré hovorí o tom, že efektívnosť môže byť vyššia, ak sa zvýši sadzba dane na tovar s vyšším stupňom komplementarity k voľnému času. Tým, že voľný čas sa chápe, ako nezdaniteľný spotrebný statok, zdaňovaním tovarov komplementárnych k voľnému času sa v podstate zdaňuje voľný čas. Podľa teoretických prístupov F. P. Ramseyho, W. J. Corletta a D. C. Hagaea majú byť vyššie zdanené rovnaké tovary, pretože pomocou inverznej elasticity sa dá dokázať, že tovar komplementárnejší k voľnému času má nižšiu elasticitu dopytu.

P. Diamond a J. Mirreless ďalej rozšírili teóriu optimálneho zdanenia spotreby o analýzu ekonomiky s existenciou nerovnosti. Boli kritikmi F. P. Ramseyho pravidla inverznej elasticity. Preukázali, že zavedením distribučných úvah sa mení F. P. Ramseyho pravidlo rovnakého proporcionálneho zníženia dopytu. Tovary spotrebované najmä chudobnými obyvateľmi by sa mali po zavedení dane vzťahovať nižšie ako priemerné proporcionálne zníženie dopytu. Ak sú dopyty po spotrebných tovaroch nezávislé, daňová sadzba by mala závisieť od inverzie cenovej elasticity dopytu a od dôchodkovej elasticity. V praxi však veľa tovarov s nízkou cenovou elasticitou má aj nízku dôchodkovú elasticitu.⁴¹

⁴¹ RABATÍNOVÁ, Marcela, Schultzová Anna, Benko Peter. *Teoretické a praktické prístupy k zdaňovaniu spotreby - vybrané problémy*. Bratislava: Ekonóm. 2017. s. 1-3. ISBN: 978-80-225-4446-7

Títo spomenutí ekonómovia sa zaoberali otázkou, ktoré skupiny tovarov zdaňiť vyššou sadzbou spotrebnej dane a ktoré zdaňiť nižšou.⁴²

Pri neskoršom vývoji optimálneho zdanenia spotreby sa zaoberali otázkou, či nie je efektívnejšie zdaňovať všetky tovary jednotnou sadzbou dane. Za kľúčové argumenty sa považovali: nižšie administratívne náklady pri jednotnom zdanení, ak sa nezdaňujú úspory, tak jednotná spotrebná daň doplnená o jednotnú platbu všetkým domácnostiam je ekvivalentná lineárnej dani z príjmu s priemerne určenou hranicou oslobodenia od dane a hraničnou sadzbou dane. Ak by sa rozhodovalo o zvýšení daňových príjmov, museli by sme brať do úvahy len účinok na úspory a administratívne náklady, aby jednotné spotrebné dane boli optimálne.

J. Stiglitz a A. Atkinson (1972, 1976) skúmali vhodnosť aplikácie diferencovaných sadzieb spotrebných daní, pri domácnostiach s rovnakými základnými preferenciami, ale rozdielnymi príjmami. Významnou úlohou v ich analýze je jednotný prídel všetkým domácnostiam. Podľa nich podmienkou optimálneho zdanenia je optimálne stanovený jednotný prídel a aby boli všetky tovary rovnako komplementárne k voľnému času. To znamená, že domácnosti, ktoré majú inú pracovnú dobu a rovnaký príjem, zvolia rovnaké množstvo spotrebných tovarov. Ide o rovnaký princíp, ako pri teórii W. J. Corletta a D. C. Haguea. Dodatočné zdanenie spotrebného statku domácnosti, ktorá má viac voľného času, je vlastne zdanením voľného času a zlepši účinok dane uvalenej na prácu. Model neberie do úvahy rozdielne preferencie domácnosti, ktoré vznikajú z demografických charakteristík. Môže to mať značný vplyv, pretože nulová sadzba DPH na niektoré tovary je argumentovaná ich tvorbou veľkej časti rozpočtu osobitných demografických skupín.

A. Deaton a N. Stern (1986) rozšírili predchádzajúcu teóriu o ekonomiku, v ktorej existujú rôzne demografické skupiny. Dokázali, že aj napriek miernym rozdielom v preferenciách je možné stále aplikovať rovnaké zdanenie. Domácnosti nachádzajúce sa v každej demografickej skupine majú rovnakú platbu v rámci skupiny a je odlišná len medzi skupinami.

A. Ebrahimi a Ch. Heady (1988) rozšírili analýzu A. Deatona a N. Sterna. Skúmali či by nebolo lepšie zrušiť nulové sadzby na jedlo a dodatočné prostriedky využiť na vyššie detské sociálne dávky. Ich závery hovoria o tom, že pri naplnení redistribučných cieľov,

⁴² ZUBALOVÁ, Alena. *Daňové teórie a ich využitie v praxi. Daňová teória a politika II.* Wolters Kluwer: Druhé vydanie, 2012. s. 107. ISBN 978-80-8078-487-4

priame platby domácnostiam sú efektívnejšie než diferencované sadzby spotrebných daní. Diferencované sadzby by sa mali použiť iba, ak nie je možné aplikovať priame platby.⁴³

Výsledkom skúmania jednotných sadzieb spotrebných daní je, že diferencované sadzby spotrebných daní sú menej účinné ako priame platby, pri dosahovaní redistribučných cieľov. Iba ak nie je možná aplikácia priamej platby, vtedy by sa mali použiť nejednotné sadzby dane.

Tovary, ako alkohol, tabak a minerálne oleje sa v praxi zdaňujú vysoko. CH. Heady tvrdil, že vysoké zdanenie týchto tovarov by bolo oprávnené, ak by sa dokázala ich komplementarita k voľnému času. Avšak ich zdanenie je spojené skôr z ich tvorbou negatívnych externalít.⁴⁴

3.2 Piguovská daň

Daň je pomenovaná po britskom ekonómovi A. C. Piguovi z roku 1920, ako piguovská daň, ktorá zdôrazňuje, že daň za škodlivé tovary môže napraviť trhové nedostatky, ktoré vznikli z dôsledku negatívnych externalít alebo dodatočných nákladov. Tieto náklady nie sú priamo zahrnuté v cene tovaru. Cieľom dane je zvýšiť cenu škodlivého tovaru, a tým znížiť spotrebu daného tovaru. Výška spotrebnej dane by sa mala rovnať nákladom negatívnej externality. Aplikácia je však náročná, pretože je potrebné presne zmerať externalít alebo spoločenských nákladov, čo v mnohých prípadoch nie je možné.⁴⁵

3.3 Modely závislosti a vplyv dopytu po cigaretách na zdaňovanie

Prvá zmienka o účinkoch závislosti dopytu nájdeme u A. Marshalla (1920) „Principles of Economics“ kde popisoval či je komodita v súlade so zákonom klesajúceho alebo rastúceho výnosu. Nárast spotreby vyplývajúci z poklesu ceny je postupný. Pri poklese ceny si spotrebiteľ vytvorí istý zvyk a pri opätovnom zvýšení ceny nereaguje príliš rýchlo na zmeny.⁴⁶

⁴³ RABATÍNOVÁ, Marcela, Schultzová Anna, Benko Peter. *Teoretické a praktické prístupy k zdaňovaniu spotreby - vybrané problémy*. Bratislava: Ekonóm. 2017. s. 3,4. ISBN: 978-80-225-4446-7

⁴⁴ ZUBALOVÁ, Alena. *Daňové teórie a ich využitie v praxi. Daňová teória a politika II*. Wolters Kluwer: Druhé vydanie, 2012. s. 109. ISBN 978-80-8078-487-4

⁴⁵ TAX FOUNDATION. *Pigouvian Tax* [online]. Dostupné na internete: <https://taxfoundation.org/tax-basics/pigouvian-tax/>

⁴⁶ CHALOUPEK, F. J., Warner K. E.. *The economics of smoking* [online]. Cambridge: National bureau of economic research, No. 7047. 1999. s. 10. Dostupné na internete: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w7047/w7047.pdf

V poslednom čase ekonómovia ignorujú návykový charakter tovarov, ako sú napríklad cigarety, pri odhadovaní dopytu po statku alebo predpokladajú, že fajčenie je iracionálne a nemožno ho analyzovať pri racionálnom, obmedzenom maximalizovaní užitočnosti v rámci ekonomiky. Mnohé z najnovších štúdií dopytu po cigaretách prihliadajú na návykový charakter fajčenia cigariet. Ekonomické modely závislosti možno rozdeliť do troch skupín: nedokonalé racionálne modely návykového správania, modely krátkozrakosti a modely racionálneho návykového správania.

E. Elster (1979), R. B. McKenzie (1979), C. M. Winston (1980), a T. C. Schelling (1978, 1980, 1984) sú ekonómovia zaoberajúci sa modelmi nedokonale racionálneho návykového správania. Modely vo všeobecnosti predpokladajú stabilné, ale nekonzistentné krátkodobé a dlhodobé preferencie. G. Strotz (1956) ako prvý vyvinul model tohto správania, kde popísal obmedzený proces maximalizácie úžitku, v ktorom si spotrebiteľ vyberie budúcu cestu spotreby, ktorá maximalizuje súčasnú užitočnosť, ale neskôr v živote zmení svoje plány spotreby aj napriek tomu, že jeho pôvodné očakávania sú overené. Racionálne rozpoznávajú túto nekonzistentnosť a budú vopred plánovať svoju budúcu spotrebu, aby bola v súlade s budúcimi preferenciami. Tieto modely neboli však empiricky aplikované na fajčenie alebo iné závislosti.

Naivné správanie opisované v niektorých nedokonale racionálnych modeloch je základom mnohých krátkozrakých modelov. Podľa R. Pollaka (1975) správanie je naivné v tom zmysle, že jednotlivec sa rozhoduje o súčasnej spotrebe na základe minulej, ale potom ignoruje vplyv súčasných a minulých rozhodnutí pri súčasnom rozhodnutí o budúcej o spotrebe. Budúcnosť sa pri súčasných rozhodnutiach ignoruje. Mnohé z týchto modelov považuje preferencie za endogénne. Podľa M. J. Farrella (1952) súčasný dopyt závisí od všetkých minulých kombinácií cien a príjmov. Výsledok je konštantná cenová a príjmová elasticita, ale môžu sa líšiť pre zvýšenie alebo pokles cien a príjmov. M. J. Farrell otestoval tento model aj empiricky s použitím údajov o tabaku a pive v rokoch 1870–1938 zo Spojeného kráľovstva, jeho odhady boli však nepresvedčivé. Väčšina empirických aplikácií bola založená na práci H. S. Houthakera a L. D. Taylora (1966, 1970). Odhadli funkcie dopytu po rôznych statkoch, vrátane cigariet s použitím ročných údajov pre USA a niekoľkých západoeurópskych krajín. Ich výskum podporil ich hypotézu o vytváraní návykov v dopyte po takmer všetkom tovare krátkodobej spotreby, nimi skúmaných tovarov vrátane cigariet. Popísali závislosť súčasnej spotreby od minulej

modelovaním súčasného dopytu ako funkcie „stock of habits“ predstavujúcej sumu minulej spotreby.⁴⁷

Modely racionálneho návykového správania zahŕňajú vzájomnú závislosť medzi minulou, súčasnou a budúcou spotrebou do procesu maximalizácie užitočnosti. E. Lluich (1974), J. Spinnewyn (1981), and M. Boyer (1983) predpokladajú, že zvyky sú endogénne. P. Pashardes (1986) odvodiť rovnice dopytu pre racionálneho spotrebiteľa, v ktorom je súčasná spotreba určená minulou a s plnou znalosťou aktuálnych rozhodnutí na budúce náklady spotreby. Našiel empirické dôkazy na podporu racionálneho správania vo všeobecnosti, ako aj dôkazy, že fajčenie cigariet je návykové.

F. Chaloupka a K. E. Warner hovoria, že zvýšenie cien cigariet povedie k zníženiu fajčenia cigariet. Celková elasticita dopytu po cigaretách sa pohybuje od -0,3 do -0,5, čo znamená, že 10 % zvýšenie cien cigariet, by malo znížiť fajčenie o 3 % až 5 %. Ide o zníženie, ktoré zahŕňa významne zníženie prevalencie fajčenie, nie iba zníženie počtu spotrebovaných cigariet.

K. E. Warner (1981) dospel k záveru, že informácie o zdravotných následkoch fajčenia cigariet, ktoré sa objavili v 50. rokoch 20. storočia, viedli viaceré štáty k zvýšeniu daní z cigariet ako spôsob odradzovania od dopytu po cigaretách. Zvyšovanie daní považovali za spôsob zníženia spotreby.⁴⁸

3.4 Optimálna sadzba dane z cigariet a alkoholu

O optimálnej sadzbe dane z cigariet a alkoholu sa vedú mnohé diskusie. Úradníci verejného zdravia často uprednostňujú zavedenie dane, aby pomohli ľuďom znížiť spotrebu daných tovarov. Ekonómovia tvrdia, že ak sú spotrebitelia informovaní o svojich možnostiach a napriek tomu sa rozhodnú spotrebovať cigarety a alkohol, mali by sa ukladať dane iba na korekciu externalít. Niektorí zas chcú maximalizovať daňové príjmy. Pri stanovení optimálnej sadzby dane sa musí brať do úvahy skutočnosť, že dane zo škodlivých tovarov majú tendenciu byť regresívne, a taktiež výnos z príjmu. Podľa F. P. Ramseyho za určitých podmienok spôsob, ako získať pevný príjem pri minimalizácii strát blahobytu v dôsledku cenových deformácií je vyššie zdaňovanie neelastického tovaru.

⁴⁷ CHALOUPKA, F. J., Warner K. E.. *The economics of smoking* [online]. Cambridge: National bureau of economic research, No. 7047. 1999. s. 11-14. Dostupné na internete: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w7047/w7047.pdf

⁴⁸ CHALOUPKA, F. J., Warner K. E.. *The economics of smoking* [online]. Cambridge: National bureau of economic research, No. 7047. 1999. s. 14, 18. Dostupné na internete: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w7047/w7047.pdf

Podľa W. J. Corletta a B. Haguea (1953) tovary, ktoré dopĺňajú voľný čas by mali byť zdaňované vyššou sadzbou dane, aby sa vyrovnali demotivačnému účinku príjmu zdaňovania ponuky práce. P. Cook a D. Moore tvrdia, že negatívne účinky nadmernej konzumácie alkoholu, ktoré zdokumentovali J. Mullahy a J. L. Sindelar (1989,1993) naznačujú, že alkohol je doplnkom voľného času. Konkrétnu výšku dane pre tieto komodity nemožno definovať iba na základe odôvodnení, ako sú: zlepšenie zdravia obyvateľstva, maximalizácia príjmov z daní alebo správne ocenenie externých vplyvov, do rozhodovania sú zahrnuté aj politické úsudky.⁴⁹

3.5 Teoretické východiská zdaňovania cukru

F. P. Ramsey poukázal nato, že efektívne zdanenie si vyžaduje zavedenie viacerých daní, nie len jednu samotnú daň. Veľké množstvo malých skreslení je lepšie ako jedno veľké skreslenie. Popísal, že optimálne intervencie môžu vyžadovať dotácie, čo nazýval odmeny, na niektoré komodity. Pri zdaňovaní komodít, ako je napríklad víno, pivo, liehoviny, cukor, ktoré sú rivalmi v dopyte, je potrebné dodržať pravidlo, že dane by mali byť také, aby sa nezmenili pomery konzumácie týchto komodít.⁵⁰

M. F. Jacobson a K. D. Brownell (2000) podporujú zdaňovanie cukru a navrhujú, aby štát a miestne samosprávy vyberali dane z potravín, ktoré majú nízku nutričnú hodnotu a využili tieto finančné prostriedky na financovanie programov podporujúce zdravie.⁵¹

Podľa štúdie J. M. Fletchera, D. E. Frisvolda, N. Treffta (2010) zdaňovanie sladených nealkoholických nápojov neprispieva k prevalencii obezity, pretože akékoľvek zníženie spotreby sladených nápojov vedie k substitúcii a kalorické príjmy sa neznížia.⁵²

P. Dubois, R. Griffith a M. O'Connell (2017) spochybňujú cielenie daní zo sódy, kvôli ich nízkej cenovej elasticite dopytu, dane znižujú spotrebu cukru menej u tých, ktorí konzumujú viac cukru.

⁴⁹ GROSSMAN, M., Sindelar J. L., Mullahy J., Anderson R.. *Alcohol and cigarette taxes. Journal of economic perspectives* [online]. Volume 7, number 4. 1993. s. 218, 220. Dostupné na internete: <https://pubs.aeaweb.org/doi/pdf/10.1257/jep.7.4.211>

⁵⁰ STIGLITZ, J. E. *In praise of Frank Ramsey's contribution to the theory of taxation* [online]. The Economic journal. 2015. s. 236, 266. Dostupné na internete: <https://academic.oup.com/ej/article/125/583/235/5076989>

⁵¹ JACOBSON, M. F., Brownell. *Small Taxes on Soft Drinks and Snack Food to Promote Health* [online]. 2000. s. 854. Dostupné na internete: <https://ajph.aphapublications.org/doi/epdf/10.2105/AJPH.90.6.854>

⁵² FLETCHER, J. M., Frisvold D. E., Trefft N.. *The effects of soft drink taxes on child and adolescent consumption and weight outcomes* [online]. Journal of Public Economics. 2010. s. 973. Dostupné na internete: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0047272710001222?via%3Dihub>

F. M. Veerman (2018) berie do úvahy dôkazy behaviorálne ekonómie a zo štúdií so zameraním na chudnutie dospel k záveru, že verejná politika založená na predpoklade, že jednotlivci sú schopní prevziať osobnú zodpovednosť na seba, zlyhá.⁵³

⁵³ LLOYD, Peter, MacLaren Donald. *Should We Tax Sugar and If So How?* [online]. 2018. s. 23. Dostupné na internete: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1467-8462.12299>

4 Zdaňovanie škodlivých tovarov ako forma zlepšenia zdravia obyvateľstva

Fajčenie, konzumácia alkoholu a obezita vo veľkej miere ovplyvňujú úmrtnosť. Tieto tri faktory sa považujú za rizikové faktory, ktorým sa da predchádzať a taktiež za problémy verejného zdravia s veľkým vplyvom na očakávanú dĺžku života. Predikovanie strednej dĺžky života je dôležité na predpovedanie rozsahu starnutia populácie, na udržateľnosť dôchodkových systémov, systémov sociálneho zabezpečenia, vládne plánovania dopytu po službách zdravotnej starostlivosti a ďalšie.

F. Janssen a kolektív (2021) prvýkrát odhadli vplyv fajčenia, alkoholu a obezity na strednú dĺžku života pri narodení. Zamerali sa na obdobie 1990–2014, kde pozorovali tridsať Európskych krajín. V roku 1990 bola stredná dĺžka života pri narodení u mužov 69,28 rokov a v roku 2014 bola vyššia, a to 74,26 rokov. Čo sa týka žien, tak stredná dĺžka života pri narodení sa zvýšila zo 77,28 rokov (1990) na 81,23 rokov (2014). Kombinovaný vplyv fajčenia, alkoholu a obezity na strednú dĺžku života spôsobil pokles zo 6,6 rokov v roku 1990 na 5,8 rokov v roku 2014, najmä v dôsledku klesajúcej úmrtnosti spôsobenej fajčením. U žien sa kombinovaný vplyv fajčenia, alkoholu a obezity na strednú dĺžku života pri narodení zvýšil z dôvodu zvýšenia úmrtnosti vo všetkých troch rizikových faktoroch, a to z 1,9 roka (1990) na 2,3 roka (2014).⁵⁴

Medicínske pokroky budú pravdepodobne predlžovať dĺžku života, avšak rizikové faktory životného štýlu môžu spôsobiť skreslenia tohto trendu. Napríklad ženy začali fajčiť neskôr ako muži, v 50. a 60. rokoch 20. storočia vzrástla miera fajčenia u mužov v severnej a západnej Európe čo spôsobilo stagnáciu strednej dĺžky života, následne po úpadku trendu fajčenia sa stredná dĺžka života zvýšila. Faktory životného štýlu majú tendenciu vyvíjať sa vlnovite s počiatočným nárastom, po ktorom nasleduje pokles. Aby bola prognóza spoľahlivá v ďalšej štúdií F. Janssena a kolektívu (2021) do prognóz strednej dĺžky života pri narodení zahrnuli trendy fajčenia, konzumácie alkoholu a obezity v 18 krajinách Európy.

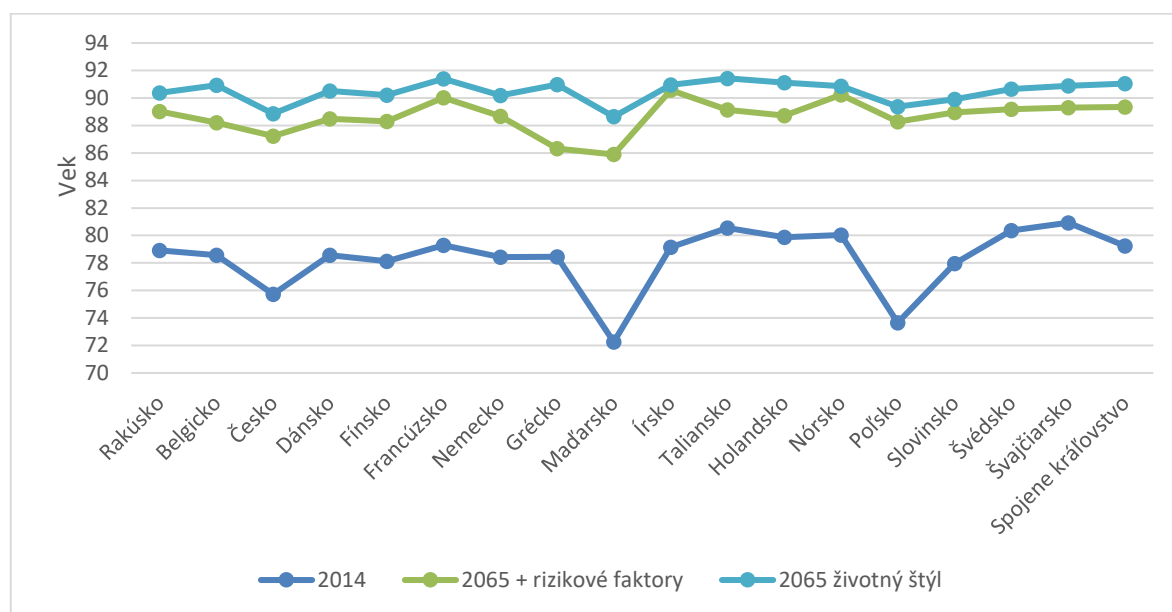
Na grafoch 5 a 6 sú zaznamenané hodnoty strednej dĺžky života pri narodení v roku 2014 a 2065 v 18 skúmaných krajinách Európy: Rakúsko, Belgicko, Česko, Dánsko, Fínsko, Francúzsko, Nemecko, Grécko, Maďarsko, Írsko, Taliansko, Holandsko, Nórsko, Poľsko, Slovinsko, Švédsko, Švajčiarsko a Spojené kráľovstvo. Stredná dĺžka života pri

⁵⁴ JANSSEN, Fanny, et. al.. *The combine impact of smoking, obesity a alcohol on life-expectancy trends in Europe* [online]. International Journal of epidemiology. 2021. s. 932-936. Dostupné na internete: <https://academic.oup.com/ije/article/50/3/931/6082777>

narodení je rozlíšená podľa pohlavia a zahŕňa úmrtnosť pre vek 0–130. Pri predikcii strednej dĺžky života pri narodení v roku 2065 rozlišujeme strednú dĺžku života pri narodení s úmrtnosťou ovplyvnenou čisto zohľadnením fajčenia, obezity a alkoholu a úmrtnosťou zohľadňujúcou trendy životného štýlu a minulé skúsenosti krajín.

Predpovede naznačujú, že stredná dĺžka života pri narodení u žien v týchto krajinách sa zvýši z 83,4 roka z roku 2014 na 92,8 roka v roku 2065. U mužov sa priemerná dĺžka života pri narodení taktiež zvýši, a to zo 78,3 (2014) na 90,5 roka (2065) po zohľadnení trendov životného štýlu a minulých skúseností. Pri strednej dĺžke života pri narodení v roku 2065 s čisto len rizikovými faktormi je priemerná hodnota strednej dĺžky života nižšia, a to u mužov 88,7 rokov a u žien 92,7.⁵⁵

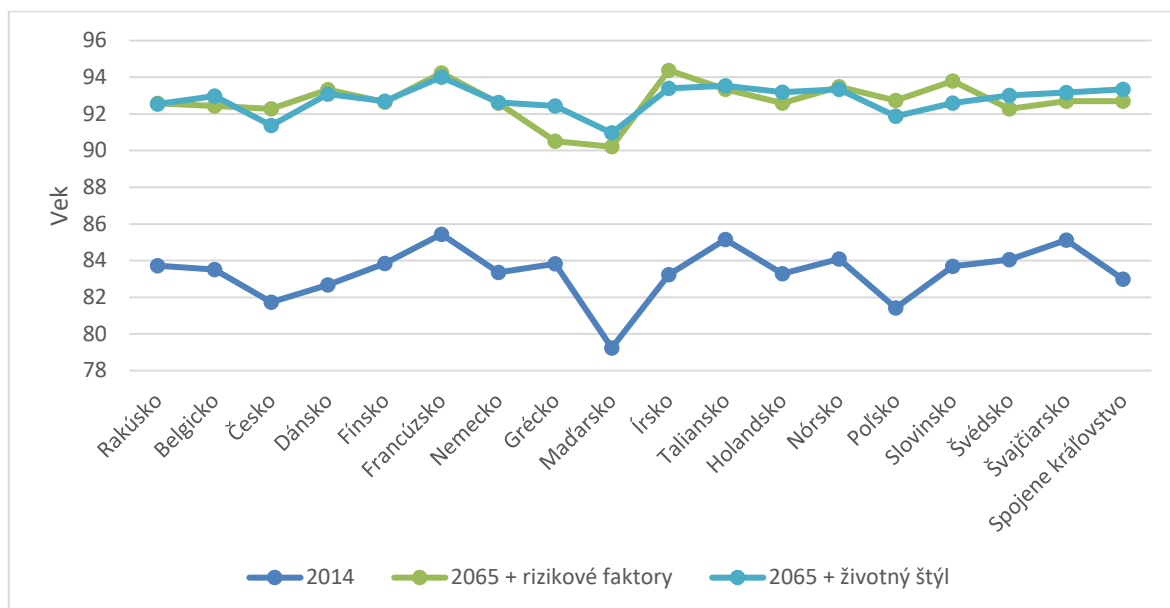
Graf 5 Stredná dĺžka života pri narodení mužov v rokoch 2014 a 2065 vo vybraných krajinách Európy

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: <https://elifesciences.org/articles/66590>

⁵⁵ JANSSEN, Fanny et. al.. *Future life expectancy in Europe taking into account the impact of smoking, obesity and alcohol* [online]. eLife. 2021. s. 7-14. Dostupné na internete: <https://elifesciences.org/articles/66590>

Graf 6 Stredná dĺžka života pri narodení žien v rokoch 2014 a 2065 vo vybraných krajinách Európy

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: <https://elifesciences.org/articles/66590>

Rastúci trend strednej dĺžky života závisí od zlepšujúceho sa sociálno-ekonomického rozvoja a lekárskej starostlivosti. Neustále zlepšovanie závisí od investícií do týchto oblastí, ako aj lepšej prípravy na ďalšie možné prepuknutia infekčných chorôb a na potenciálne škodlivé zmeny klímy. Ak sa vylúčia rizikové faktory rastúci trend strednej dĺžky života je ešte optimistickejší. Najväčší nárast je zaznamenaný pri Maďarsku a Poľsku z dôvodu vysokej úmrtnosti v minulosti a následného dobiehania.⁵⁶

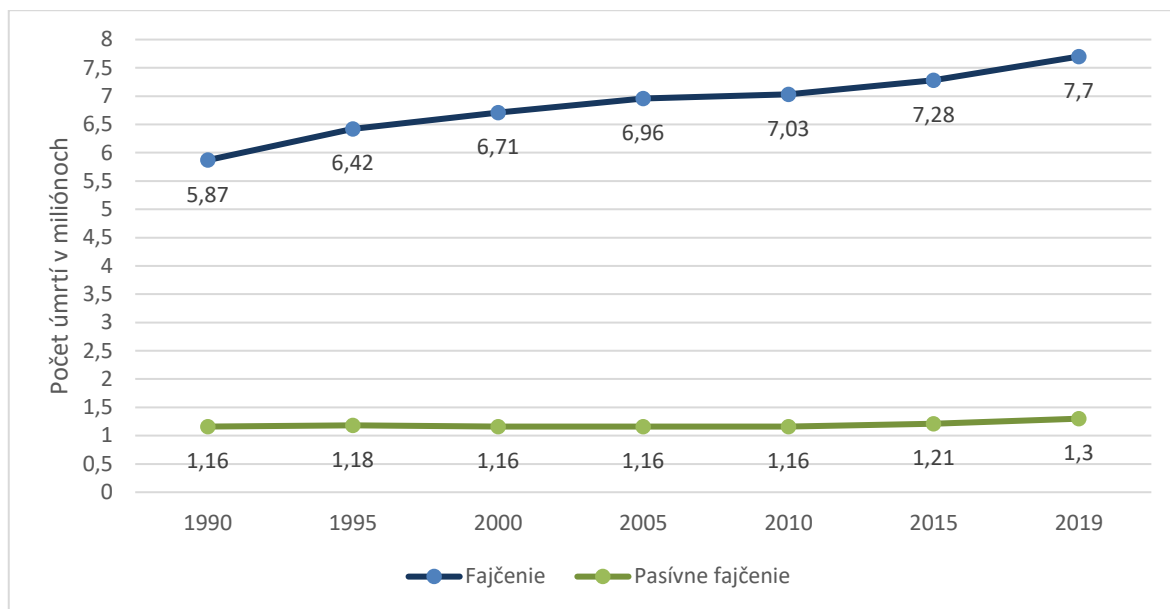
4.1 Tabakové výrobky a ich vplyv na zdravie obyvateľstva

Vo svojej štúdií v roku 2021 Global Burden of Disease odhaduje, že každý rok predčasne zomrie v dôsledku užívania tabaku až 8,7 milióna ľudí, údaje sa týkajú roku 2019. Z toho až 1,3 milióna ľudí zomrie, pretože sú vystavení pasívnemu fajčeniu, ďalších 56 000 ľudí ročne zomrie v dôsledku používania žuvacieho tabaku. Fajčenie je druhý najrizikovejší faktor úmrtnosti na celom svete, po vysokom krvnom tlaku. Je hlavnou príčinou úmrtí pri rakovine pľúc a iných pľúcnych chorôb, srdcových chorôb a celkovo chorôb dýchacích ciest. Na grafe 7 je zaznamenaný vývoj predčasnej úmrtnosti vo svete v dôsledku používania tabaku, kde môžeme vidieť, rastúci trend pri fajčení ako rizikom

⁵⁶ JANSSEN, Fanny a kolektív. *Future life expectancy in Europe taking into account the impact of smoking, obesity and alcohol* [online]. eLife. 2021. s. 7. Dostupné na internete: <https://elifesciences.org/articles/66590>

faktore z 5,87 milióna úmrtí (1990) na 7,7 milióna (2019). Pri úmrtnosti v dôsledku pasívneho fajčenia nie sú pozorované výrazne zmeny, ide o mierny nárast z 1,16 miliónov úmrtí v roku 1990 na 1,3 miliónov úmrtí v roku 2019.⁵⁷

Graf 7 Počet úmrtí z dôvodu užívania tabaku vo svete 1990-2019

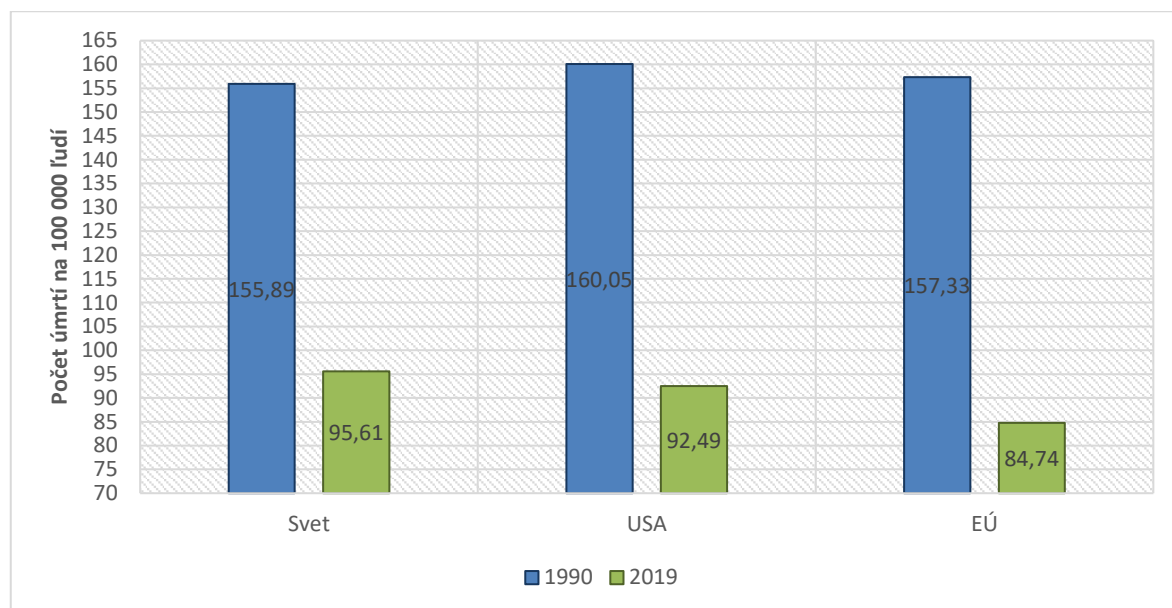
Zdroj: vlastné spracovanie podľa: <https://ourworldindata.org/grapher/number-of-deaths-by-risk-factor>

Vo svete sú veľké rozdiely v úmrtnosti z dôvodu fajčenia tabaku. Najvyššia miera je v Ázii a východnej Európe, kde je viac ako 100 úmrtí na 100 000 ľudí. V nízkopříjmových krajinách, ako napríklad Nigéria či Sudán, je úmrtnosť desaťkrát nižšia, pretože veľmi málo ľudí fajčí. Celosvetovo úmrtnosť z dôvodu fajčenia klesla zo 155,89 úmrtí na 100 000 ľudí (1990) na 95,61 úmrtí na 100 000 ľudí (2019), čo je zobrazené na grafe číslo 8. Ďalej môžeme vidieť zníženie v USA zo 160,05 v roku 1990 na 92,49 úmrtí na 100 000 ľudí v roku 2019 a taktiež v EÚ zo 157,33 (1990) zníženie na 84,74 (2019) úmrtí na 100 000 ľudí.⁵⁸

⁵⁷ RITCHIE, Hannah, Roser Max. *Smoking* [online]. Our World in Data. 2019. Dostupné na internete: <https://ourworldindata.org/smoking>

⁵⁸ RITCHIE, Hannah, Roser Max. *Smoking* [online]. Our World in Data. 2019. Dostupné na internete: <https://ourworldindata.org/smoking>

Graf 8 Miera úmrtnosti z dôvodu fajčenia vo svete, USA a EÚ v rokoch 1990, 2019

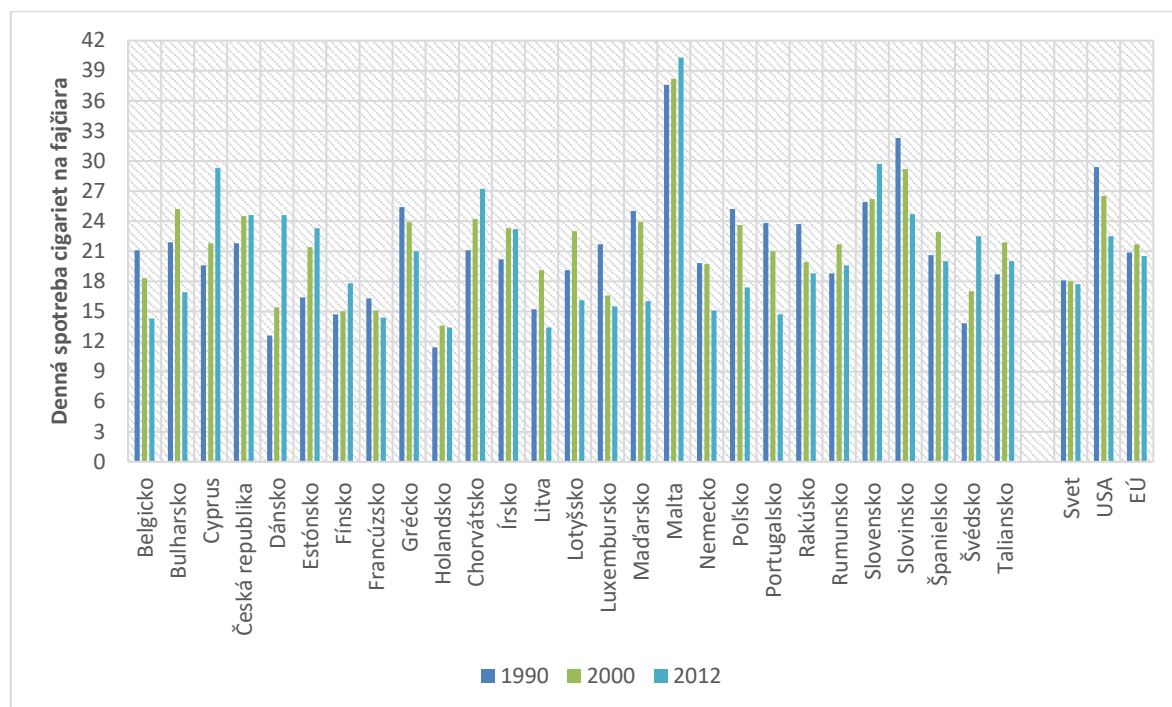

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: <https://ourworldindata.org/grapher/share-deaths-smoking?tab=chart>

Rozsah fajčenia je určený prevalenciou fajčenia, ale aj jeho intenzitou. Intenzita fajčenia sa meria ako priemerný počet spotrebovaných cigariet fajčiarmi.⁵⁹ Na grafe 9 môžeme vidieť rozdiely v priemernom počte spotrebovaných cigariet fajčiarmi za deň u vekovej kategórie 15 a viac rokov, v rokoch 1990, 2000 a 2012. Priemerne vo svete sa počet spotrebovaných cigariet znížil, a to z 18,1 z roku 1990 na 17,7 cigariet na fajčiara v roku 2012. V USA je najvyšší pokles spotreby cigariet, a to z 29,4 na 22,5 cigariet. Priemerná spotreba v EÚ sa znížila, nie však výrazne, a to z 20,9 na 20,5. Najmenšiu spotrebu cigariet v EÚ mali v Holandsku a Litve 13,4 a v Belgicku 14,3 cigariet na jedného fajčiara v roku 2012. Naopak najväčšiu spotrebu mali na Malte, a to až 40,3 cigariet na fajčiara v roku 2012, ďalej na Slovensku 29,7 a na Cypre 29,3.

⁵⁹ RITCHIE, Hannah, Roser Max. *Smoking* [online]. Our World in Data. 2019. Dostupné na internete: <https://ourworldindata.org/smoking>

Graf 9 Denná spotreba cigariet na jedného fajčiara v rokoch 1990, 2000, 2012 vo svete, USA a EÚ

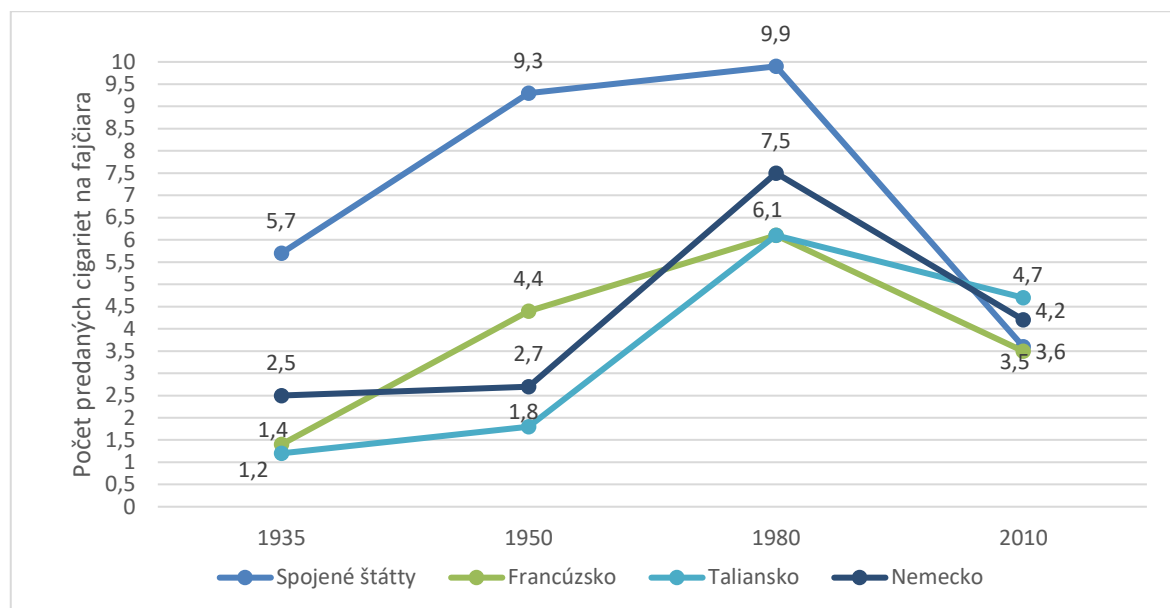
Zdroj: vlastné spracovanie podľa: <https://ourworldindata.org/grapher/consumption-per-smoker-per-day?tab=chart&time=1990..2012®ion=Europe&country=BEL~CZE~ESP~SVN~SVK~NLD~LTU~FRA~HUN~USA~AUT~LUX>

Fajčenie cigariet v dnešných bohatých krajinách vrátane Európy a Spojených štátoch zaznamenalo prvýkrát výrazný nárast na začiatku 20. storočia. Od tohto obdobia trendy vo fajčení prešli cyklom nárastu vrcholu a následného poklesu, ktorý trval približne storočie a priniesol vážne zdravotné dopady. Ak sa pozrieme na krajiny so strednými a nízkymi príjmami, je dôležité, aby týmto cyklom prešli oveľa rýchlejšie, ak sa majú vyhnúť rozsiahlym zdravotným problémom.⁶⁰

Na grafe 10 máme zobrazený cyklus predaja cigariet na jedného fajčiara vo veku 15 a viac rokov z dostupných dát pre roky 1935 až 2010 v Spojených štátoch a krajinách EÚ: Francúzsku, Taliansku a Nemecku. Od roku 1935 až do roku 1980 sledujeme rast denného predaja cigariet. Od roku 1980 začal denný predaj klesať. Najvyšší zaznamenaný predaj cigariet na jedného fajčiara bol v Spojených štátoch, a to v roku 1980, kedy bol predaj na úrovni približne 10 kusov cigariet. Do roku 2010 sa tento denný predaj cigariet znížil na približne 4 cigarety denne.

⁶⁰ RITCHIE, Hannah, Roser Max. *Smoking* [online]. Our World in Data. 2019. Dostupné na internete: <https://ourworldindata.org/smoking>

Graf 10 Denný predaj cigariet na jedného fajčiara 1935-2010 v Spojených štátoch a vybraných krajinách EÚ

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: <https://ourworldindata.org/grapher/sales-of-cigarettes-per-adult-per-day>

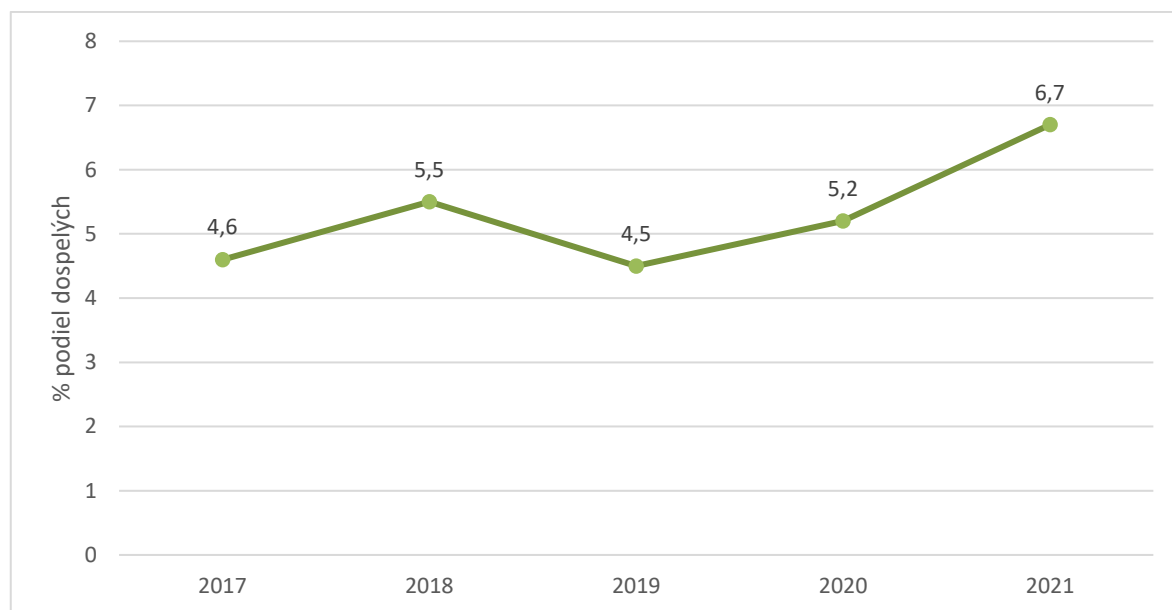
Tabakový dym bezpochybné zostáva hlavnou príčinou chorôb, ktorým sa dá predísť. Z tohto dôvodu posledné desaťročia je hlavným cieľom zníženie spotreby cigariet. V roku 2007 sa dostali na trh v USA aj v Európe elektronické cigarety, ktoré vynašiel čínsky farmaceut Hon Likom a dostal na nich patent v roku 2003. V posledných rokoch si veľmi rýchlo získali popularitu, hlavne u mládeže. Zatiaľ čo prevalencia fajčenia u mládeže klesá, elektronické cigarety sa stali najbežnejším výrobkom na fajčenie v tejto vekovej skupine. Podľa National Youth Tobacco Survey v roku 2018 používalo elektronické cigarety až 20,8 % študentov stredných škôl (high school) a 4,9 % žiakov druhého stupňa (middle school) v USA. V roku 2019 sa prevalencia fajčenia e-cigariet zvýšila na 28 % u študentov strednej školy, dokonca u študentov 17-18 ročných na 40,5 %. Podľa Centre for diseases control and prevention elektronické cigarety sú menej škodlivé ako bežné tabakové cigarety, avšak považujú sa taktiež za nebezpečné, škodlivé pre vývoj mozgu, zvyšujú riziko závislosti v budúcnosti, a to najmä u detí, dospievajúcich a mladých dospelých. V budúcnosti sa predpokladá, že e-cigarety budú viac používané ako tabakové výrobky.⁶¹ V roku 2017, 63 miliónov Európanov starších ako 15 rokov, už vyskúšali

⁶¹ VIRGILI, F., Nenna R., Ben David, S. et al.. *E-cigarettes and youth: an unresolved Public Health concern* [online]. 2022. s. 1-3. Dostupné na internete: <https://ijponline.biomedcentral.com/articles/10.1186/s13052-022-01286-7>

elektronické cigarety a 7,6 milióna ľudí sú pravidelní užívatelia. V Európskej únii 25 % mladých ľudí vo veku 15–24 rokov skúšalo elektronické cigarety.⁶²

Na grafe 11 je znázornený percentuálny podiel dospelých užívateľov elektronických cigariet v USA v rokoch 2017–2021. Od roku 2017 sa podiel zvýšil z 4,6 % na 6,7 % v roku 2021.

Graf 11 Užívanie elektronických cigariet (%) v USA 2017-2021

Zdroj: *vlastné spracovanie podľa:*

<https://www.americashealthrankings.org/explore/annual/measure/eciguse/state/ALL>,

<https://www.cdc.gov/mmwr/volumes/69/wr/mm6946a4.htm>

Podľa dostupných dát z roku 2019 v EÚ používalo elektronické cigarety 8,3 % fajčiarov. Najmenej používali v Španielsku 2,5 %, Chorvátsku 3,4 % a vo Švédsku 3,7 %. Najviac vo Francúzsku 15,8 %, v Belgicku 15,6 % a v Poľsku 12,1 %.⁶³

4.2 Tabakové výrobky a ich zdaňovanie

Zvýšenie špecifickej časti spotrebnej dane z tabaku má dôležitú úlohu, pretože môže mať podstatný a rýchly vplyv na spotrebu. Prehľady komplexných kontrolných programov v rôznych štátoch USA a iných oblastiach s vysokými príjmami sa zhodujú

⁶² WORLD BANK GROUP. *E-Cigarettes: Use and Taxation* [online]. 2019. s. 6. Dostupné na internete: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/356561555100066200/e-cigarettes-use-and-taxation>

⁶³ EUROSTAT. *Use of electronic cigarettes or similar electronic devices by sex, age and educational attainment level* [online]. 2019. Dostupné na internete: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/hlth_ehis_sk6e/default/table?lang=en

v tom, že dane majú významný podiel na znížení spotreby tabaku. Podľa viac ako 100 ekonomických štúdií Medzinárodnej agentúry pre výskum rakoviny, dane z tabaku a spotreba sú silne nepriamo úmerné. Nárast cien tabaku o 50 %, ktorý je upravený o infláciu znižuje spotrebu približne o 20 % v krajinách s vysokými príjmami, ako aj v nízkopříjmových krajinách a krajinách so strednými príjmami. To zodpovedá približne cenovej elasticite -0,4. Zdvojnásobenie cien upravených o infláciu by malo znížiť spotrebu približne o jednu tretinu. Účinok dane spočíva v tom, že časť dospelých prestane fajčiť alebo nezačne vôbec fajčiť a časť zníži spotrebu. Vyššie dane sú účinné najmä v chudobnejších alebo menej vzdelaných skupinách a pomáhajú predchádzať, aby mladí ľudia, ktorí experimentujú s fajčením nezačali s pravidelným fajčením.⁶⁴

4.2.1 Zdaňovanie tabakových výrobkov v Európskej únii

Európska únia stanovuje minimálne sadzby spotrebnej dane z tabaku a tabakových výrobkov, aby zabezpečila fungovanie vnútorného trhu. Daň z cigariet pozostáva zo špecifickej zložky a ad valorem zložky, čo tvorí minimálnu spotrebnú daň 1,80 eur na balenie dvadsiatich kusov cigariet a 60 % váženej priemernej maloobchodnej predajnej ceny krajín EÚ. Väčšina krajín vyberá vyššiu daň ako je Európskou úniou stanovená minimálna spotrebná daň.⁶⁵

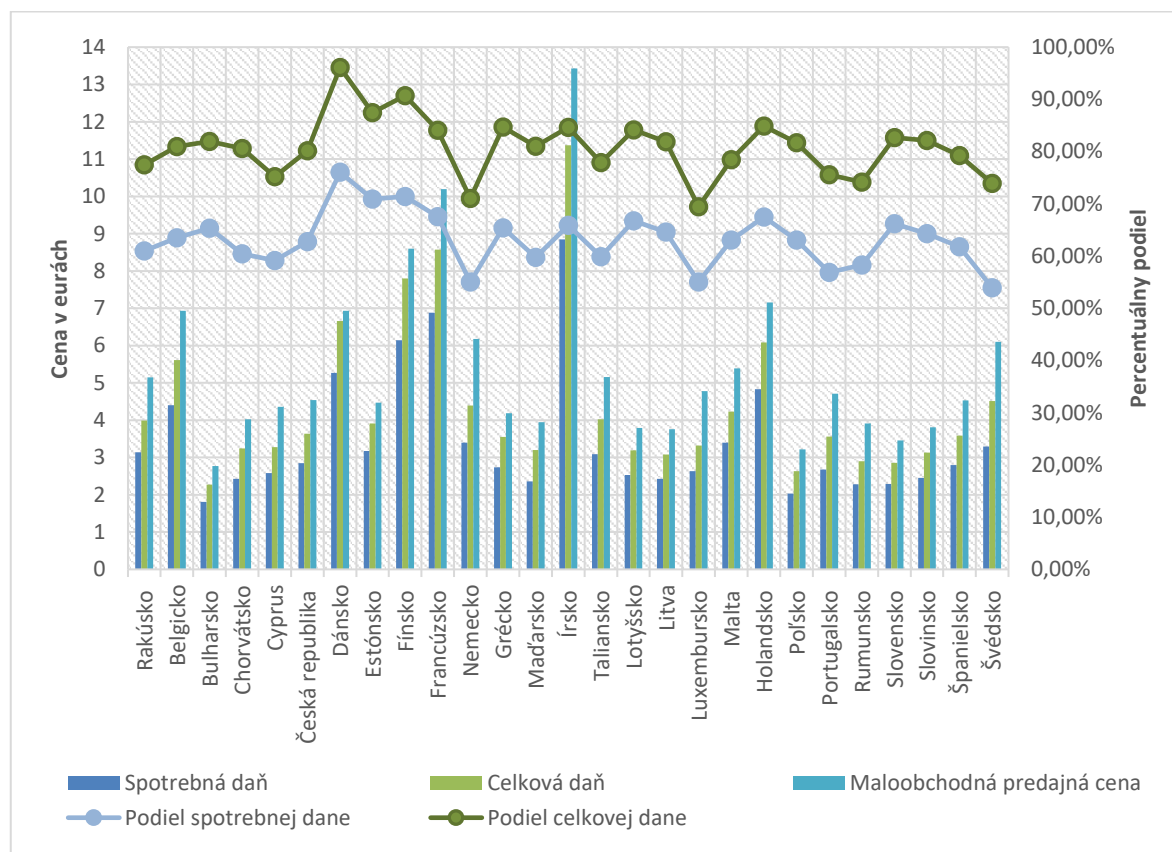
Na grafe 12 sú zobrazené krajiny EÚ a ich podiel spotrebnej dane, celkovej dane vrátane DPH na balík cigariet s dvadsiatimi kusmi v eurách, v roku 2021. Priemerná spotrebná daň na balík dvadsiatich kusov cigariet v Európskej únii je 3,44 eur. Najnižšiu spotrebnú daň na balík dvadsiatich kusov cigariet má Bulharsko 1,81 eur a Poľsko 2,03 eur. Naopak najvyššiu spotrebnú daň z balíka dvadsiatich kusov cigariet má Írsko 8,85 eur a Francúzsko 6,88 eur. Vážená priemerná maloobchodná predajná cena v krajinách EÚ je na úrovni 5,39 eur. Najvyššiu maloobchodnú cenu majú v Írsku, a to 13,43 eur, vo Francúzsku 10,19 eur. Najnižšiu maloobchodnú cenu má Bulharsko 2,77 eur a Poľsku 3,22 eur. Čo sa týka podielu spotrebnej dane na maloobchodnej cene, tak v krajinách EÚ je priemerný podiel spotrebnej dane 63,16 % maloobchodnej ceny na balík dvadsiatich kusov cigariet. Priemerný celkový podiel dane tvorí až 80,83 %. Najvyšší podiel majú v Dánsku,

⁶⁴ JHA, Prabhat, M. D., D. Phil., Richard Peto, F. R. S.. *Global Effects of Smoking, of Quitting, and of Taxing Tobacco* [online]. The New England Journal of Medicine. 2014. Dostupné na internete: <https://www.nejm.org/doi/10.1056/NEJMr1308383>

⁶⁵ ENACHE, Cristina. *Cigarette Taxes in Europe* [online]. Tax Foundation. 2022. Dostupné na internete: <https://taxfoundation.org/cigarette-tax-europe-2022/>

a to podiel spotrebnej dane 76,05 % a podiel celkovej dane 96,10 %. Najnižší podiel spotrebnej dane majú vo Švédsku, a to 53,93 %. V Luxembursku majú najnižší podiel celkovej dane, a to na úrovni 69,46 %.

Graf 12 Maloobchodná cena a daň z balíka cigariet v Európskej únii 2022

Zdroj: vlastne spracovanie podľa: <https://taxfoundation.org/cigarette-tax-europe-2022/>

Napriek najvyššiemu podielu spotrebnej dane na balíku dvadsiatich kusov cigariet má Dánsko v rámci Európskej únie druhý najvyšší počet cenovo dostupných cigariet. V Dánsku je najobľúbenejšia značka cigariet až 3,4 krát dostupnejšia ako v krajine s najdrahšími cigaretami. Od roku 2008 do roku 2014 znížili cenovú dostupnosť cigariet, avšak 18 členských krajín znížilo cenovú dostupnosť rýchlejšie ako Dánsko. Cenový rozdiel je tu medzi najlacnejšími a prémiovými značkami cigariet veľký. Cena najlacnejšej značky cigariet tvorí 79 % ceny prémiovej značky cigariet. V porovnaní s ostatnými krajinami EÚ (28) je Dánsko na 16. mieste, pokiaľ ide o cenový rozptyl medzi

najlacnejšími a prémiovými značkami cigariet.⁶⁶ Od roku 2014 do roku 2020 sa cenová dostupnosť v tomto štáte nezmenila.

Meradlom výkonnosti daňových politík v oblasti cigariet vo viac ako stosedemdesiatich krajinách je skóre výkonnosti daňovej politiky v oblasti cigariet. Na meranie výkonnosti sa používajú údaje zo správ o kontrole tabaku od Svetovej zdravotníckej organizácie. Krajiny hodnotí na stupnici 0 až 5, čím poskytuje tvorcom politík hodnotenie, na základe ktorého vedia určiť oblasť, v ktorej sa im nedarí. Hodnotia sa 4 oblasti: cena cigariet, zmeny v cenovej dostupnosti cigariet, podiel dane na cene cigariet a daňová štruktúra. V Európskom regióne WHO je priemerné skóre 2,92 z možných 5 v roku 2020. V porovnaní s rokom 2014, kde skóre dosahovalo hodnotu 2,86, sa celkové skóre zvýšilo.

Podľa skóre, ktoré meria výkonnosť daňových politík v oblasti cigariet, sa celkové skóre Dánska znížilo z 3,38 (2014) na 3 (2020), práve z dôsledku zlyhania v znižovaní cenovej dostupnosti cigariet. Patrí tak medzi vysoko príjmové krajiny, kde priemerné skóre dosahuje hodnotu 3,11 (2020). Ak sa pozrieme na všetky 4 oblasti, tak Dánsko dosahuje skóre 4 v cene cigariet, v podiele dane na cene cigariet, ako aj v štruktúre daní. Problémom je práve cenová dostupnosť cigariet, kde dosahuje skóre 0. Na základe toho, by mohli tvorcovia politík venovať pozornosť cenovej dostupnosti cigariet.⁶⁷

4.2.2 Zdaňovanie tabakových výrobkov v USA

V USA sa tabak zdaňuje na federálnej, štátnej a niekedy aj miestnej úrovni. Úroveň zdanenia sa v jednotlivých štátoch značne líši, čo vytvára veľké rozdiely v cenách cigariet. Tieto veľké rozdiely v cenách zapríčiňujú pašovanie. Produkty zo štátov s nízkym zdanením sa dostávajú do štátov, kde sú produkty zdanené vyššou sadzbou dane. Napríklad New York má jednu z najvyšších daní z cigariet, čo spôsobilo v roku 2018 najvyšší čistý dovoz pašovaných cigariet, čo tvorilo 53,2 % celkovej spotreby cigariet v štáte.⁶⁸

⁶⁶ WHO. *Capacity Assessment on the Implementation of Effective Tobacco Control Policies in Denmark* [online]. WHO. 2018. s. 21, 22. Dostupné na internete: <https://www.cancer.dk/dyn/resources/File/file/5/7055/1517908352/implementation-of-effective-tobacco-control-policies-in-denmark-.pdf>

⁶⁷ CHAPOUPKA, Frank, and Tobacconomics team. *Tobacconomics Cigarette Tax Scorecard* [online]. Chicago: 2nd. edition. 2021. s. 6-44. Dostupné na internete: <https://tobacconomics.org/files/research/738/tobacco-scorecard-report-2nd-ed-eng-v5.0-final-1.pdf>

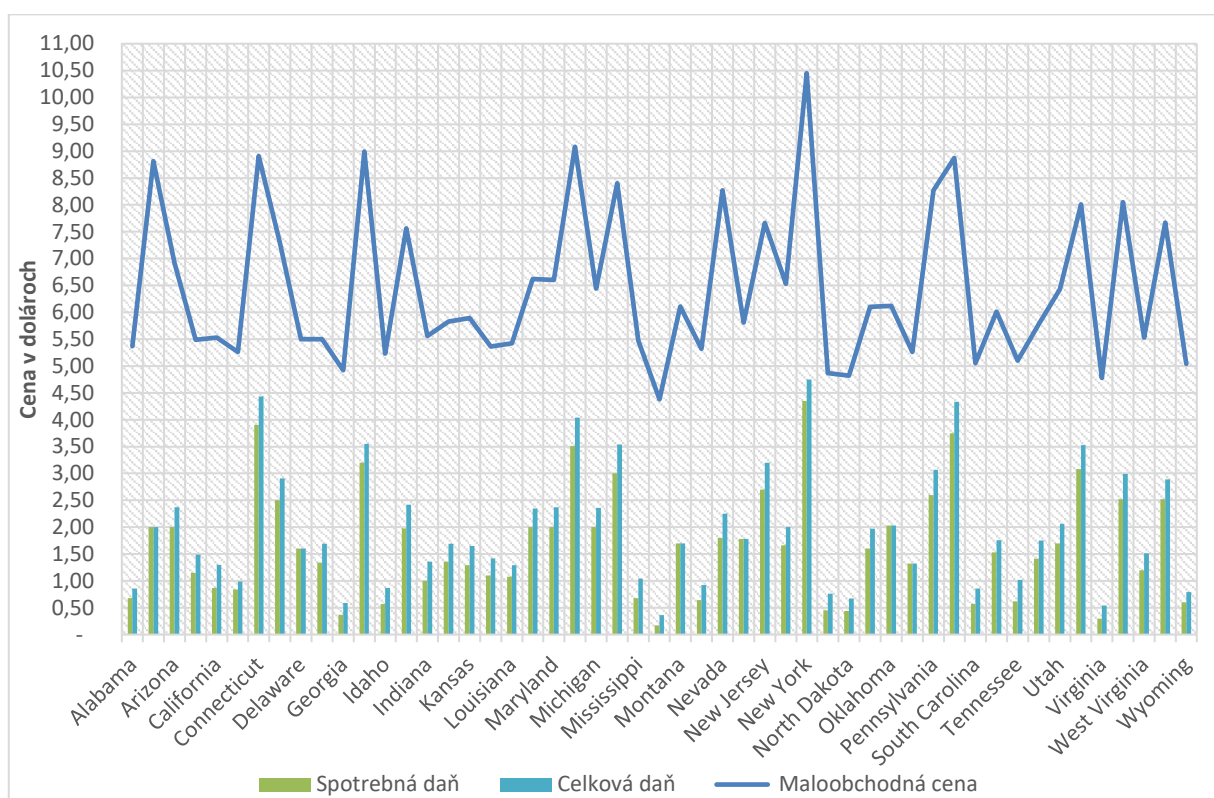
⁶⁸ BOESEN, Ulrik. *Compare Tobacco Tax Data in Your State* [online]. Tax Foundation. 2021. Dostupné na internete: <https://taxfoundation.org/tobacco-tax-data-tool/>

Najvyššia miera fajčenia je v Západnej Virgínii 23,8 %, Kentucky 23,6 % a Louisiane 21,9 %.⁶⁹

Na grafe 13 sú zobrazené maloobchodné ceny, spotrebná a celková daň balíka 20 kusov cigariet v 50 štátoch USA a District of Columbia za rok 2022. Vyjadrenie percentuálneho podielu dane na maloobchodnej cene je zobrazené v grafe 14. Podrobné údaje pre všetky štáty USA sa nachádzajú v prílohe č. 1. Priemerná maloobchodná cena je na úrovni 6,44 dolárov a priemerná spotrebná daň je na úrovni 1,67 dolárov. Najvyššiu maloobchodnú cenu majú v New Yorku 10,45 dolárov, Massachusetts 9,08 dolárov a na Havaii 8,99 dolárov. New York s najvyššou maloobchodnou cenou má aj najvyššiu spotrebnú daň z balíka dvadsiatich kusov cigariet 4,35 dolárov, čo tvorí 41,63 %. Napriek najvyšším maloobchodným cenám štáty Massachusetts a Havaii nepatria medzi štáty s najvyššími spotrebnými daňami. Druhú najvyššiu spotrebnú daň majú v štáte Connecticut 3,90 dolárov, čo je 43,77 % podiel spotrebnej dane na cene a tretiu najvyššiu spotrebnú daň majú v štáte Rhode Island 3,75 dolárov, čo je 42,28 % z maloobchodnej ceny balíka cigariet. Najnižšiu maloobchodnú cenu majú v štáte Missouri 4,38 dolárov, ako aj najnižšiu spotrebnú daň 0,17 dolárov, čo predstavuje 3,88 % z maloobchodnej ceny balíka cigariet s dvadsiatimi kusmi. Druhú najnižšiu maloobchodnú cenu majú vo Virgínii 4,78 dolárov so spotrebnou daňou 0,30 dolárov, čo tvorí 6,28 %. Tretiu najnižšiu maloobchodnú cenu majú v Severnej Dakote s hodnotou 4,82 dolárov, avšak spotrebná daň je vyššia 0,44 dolárov, čo spôsobuje, že na treťom mieste s najnižšou spotrebnou daňou je Georgia 0,37 dolárov, čo predstavuje 7,52 % z maloobchodnej ceny balíka cigariet s dvadsiatimi kusmi. Percentuálny podiel spotrebnej dane na balíku cigariet sa pohybuje od 3,88 % do 43,77 %.

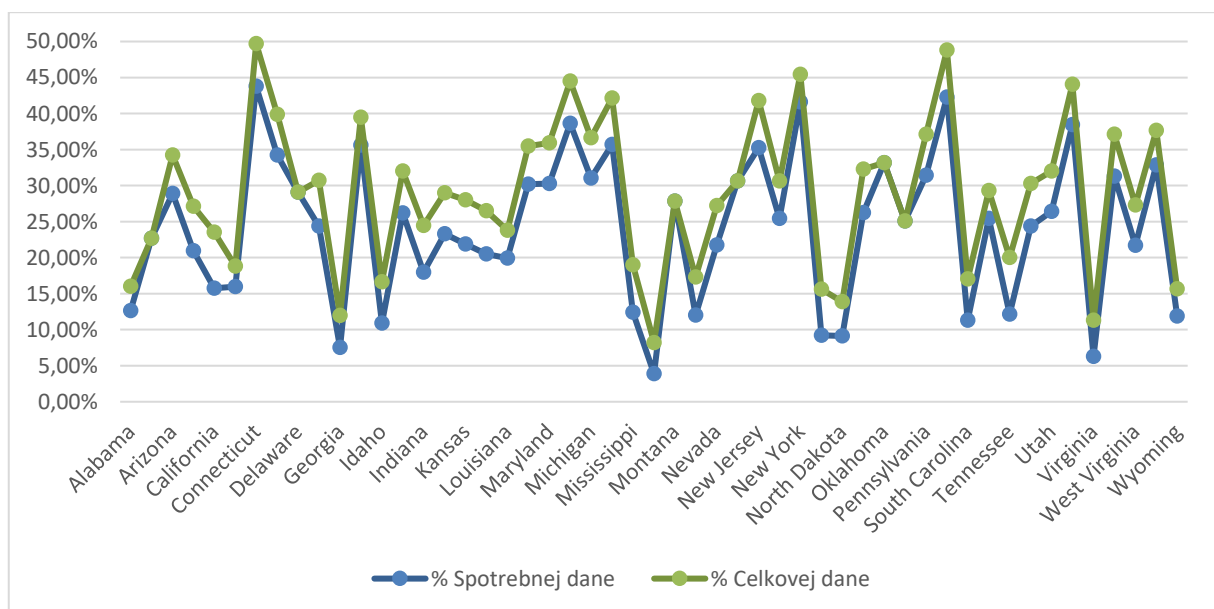
⁶⁹ MILENA. *Cigarette Prices by State – Latest Data and Trends* [online]. 2022. Dostupné na internete: <https://balancingeverything.com/cigarette-prices-by-state/>

Graf 13 Maloobchodná cena a daň z balíka cigariet v USA 2022

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: <https://balancingeverything.com/cigarette-prices-by-state/>

Graf 14 Percentuálny podiel dane na balíku cigariet v USA 2022

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: <https://balancingeverything.com/cigarette-prices-by-state/>

Missouri má najnižšiu cenu za balenie cigariet, za čo zodpovedá nízka spotrebná daň, ako aj štátna daň z predaja, čím robia cigarety dostupné. Miera používania cigariet v

štáte je 19,6 %, čím sa zaraďuje medzi 15 štátov s najvyššou mierou fajčenia. Pri spotrebovaní dvoch krabičiek cigariet za týždeň, spotrebiteľia v tomto štáte minú približne 455 dolárov ročne. Obyvatelia tohto štátu ušetria na spotrebe cigariet dvakrát toľko peňazí ako fajčiari v New Yorku, Aljaške, Connecticute, Havaii a podobne. Fajčiari New Yorku minú ročne približne 1086,8 dolárov, ak spotrebujú dva balíky cigariet týždenne. Z tohto dôvodu je spotreba nízka, a to na úrovni 12,7 %.⁷⁰

Podľa skóre, ktoré meria výkonnosť daňových politík v rámci cigariet Spojené štáty americké nedosahujú dobré výsledky. Ich skóre je na úrovni 2 z 5. Nachádza sa pod priemerom, ktoré dosahuje americký región (WHO), ktorý dosahuje skóre 2,45, taktiež sa nachádza pod celosvetovým priemerom, ktorý je na úrovni 2,28. Spojené štáty americké potrebujú výrazne zlepšiť celkový systém zdanenia. Podľa jednotlivých komponentov tvoriacich skóre, Spojené štáty americké dosahujú dobré skóre v daňovej štruktúre 4 z 5, ako aj v cene cigariet 3 z 5. Zlepšenie by mohli dosiahnuť zvýšením cien cigariet pomocou zvýšenia podielu dane na cigaretách, pretože skóre je na úrovni 1, čo znamená, že je dostatočný priestor na zvýšenie podielu dane. Zmeny cenovej dostupnosti sú na úrovni 0, kde nenastali nejaké zmeny v čase. Od roku 2014 do 2020 Spojené štáty americké nezlepšili svoje skóre, ktoré je počas šiestich rokov stále na úrovni 2.⁷¹

4.2.3 Porovnanie zdaňovania tabakových výrobkov v EÚ a USA

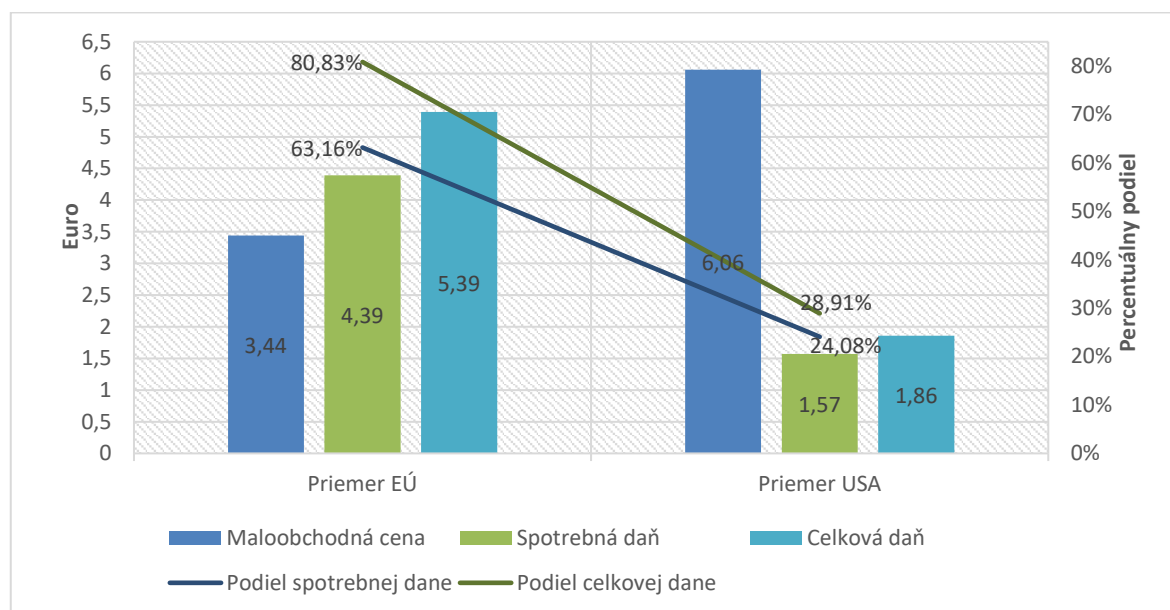
Na grafe 15 je zobrazené porovnanie maloobchodných cien a daní z balíka dvadsiatich kusov cigariet v USA a v EÚ v roku 2022.⁷² Priemerná maloobchodná cena v USA je vyššia ako v EÚ o 2,62 eur. Avšak v EÚ je priemerná spotrebná daň na úrovni 4,39 eur, zatiaľ čo v USA je výrazne nižšia na úrovni 1,57 eur. Celková priemerná daň EÚ je 5,39 eur, no v USA je len 1,86 eur. Ak sa pozrieme na podiel, tak v EÚ tvorí spotrebná daň priemerne 63,16 % maloobchodnej ceny balíka cigariet. V USA je to 24,08 % priemerný podiel spotrebnej dane na cene balíka cigariet, čo je až o 39,08 % menej ako priemer EÚ. Podiel celkovej dane na cene balíka cigariet je taktiež výrazne rozličný. Zatiaľ čo v EÚ je priemerný podiel celkovej dane na cene balíka cigariet až 80,83 %, v USA to je len 28,91 %.

⁷⁰ MILENA. *Cigarette Prices by State – Latest Data and Trends* [online]. 2022. Dostupné na internete: <https://balancingeverything.com/cigarette-prices-by-state/>

⁷¹ CHAPOUPKA, Frank, and Tobacconomics team. *Tobacconomics Cigarette Tax Scorecard* [online]. Chicago: 2nd. edition. 2021. s. 6-43. Dostupné na internete: <https://tobacconomics.org/files/research/738/tobacco-scorecard-report-2nd-ed-eng-v5.0-final-1.pdf>

⁷² Ceny v USD boli prepočítané výmenným kurzom zo dňa 28. februára 2023, zverejneným Národnou bankou Slovenska.

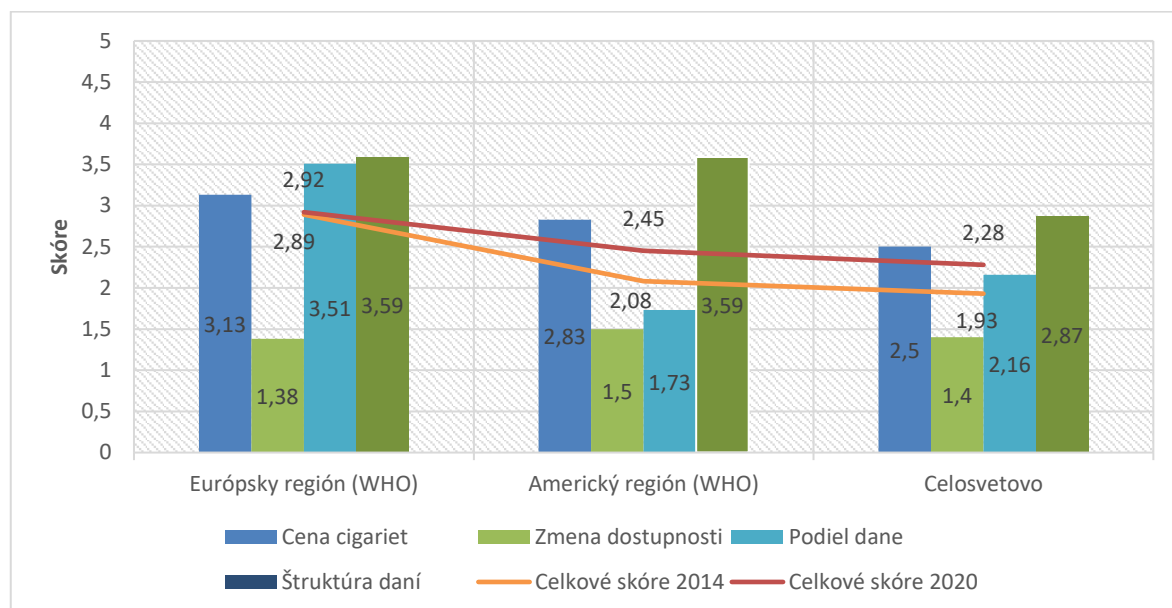
Graf 15 Priemer maloobchodnej cena a dane na balíku cigariet v EÚ a USA 2022

Zdroj: vlastné spracovanie podľa grafov 12-14.

Graf 16 zobrazuje porovnanie skóre výkonnosti daňových politík v oblasti cigariet medzi regiónmi WHO v porovnaní so svetovým priemerom. Od roku 2014 do roku 2020 sme zaznamenali nárast skóre, celosvetovo, ako aj v európskom a americkom regióne. Celosvetovo vzrástlo skóre z 1,93 na 2,28, pri európskom regióne pozorujeme minimálny nárast o 0,03 na výsledných 2,92, v americkom regióne je nárast z 2,08 na 2,45 z možných 5. Ak si porovnáme jednotlivé komponenty, vo všetkých troch oblastiach je slabo hodnotená zmena dostupnosti cigariet. Čo sa týka podielu dane, tak medzi európsky regiónom a americkým je výrazný rozdiel, zatiaľ čo v európskom regióne je dobre hodnotený 3,51, tak v americkom regióne dostáva nízke hodnotenie 1,73 čo je nižšie aj ako celosvetový priemer 2,16. Cena cigariet, ako aj štruktúra daní je v týchto dvoch regiónoch WHO hodnotená pozitívne. Zmeny by mali nastať hlavne v zmene dostupnosti cigariet, čo by malo viesť k zmenšeniu dostupnosti cigariet, pričom v americkom regióne by celkové zlepšenie mohlo nastať aj vďaka zvýšeniam podielu dane na cene cigariet. Vývoj celkového skóre môžeme považovať za konštantný.

Graf 16 Skóre výkonnosti daňových politík v oblasti cigariet v európskom a americkom regióne WHO, celosvetovo

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: <https://tobacconomics.org/files/research/738/tobacco-scorecard-report-2nd-ed-eng-v5.0-final-1.pdf>

4.2.4 Vplyv zdanenia tabakových výrobkov na štátne príjmy

Podľa odhadov WHO, ak by sa daň z tabaku zvýšila o 50 % na balenie, vlády by zarobili o 101 miliárd dolárov viac. Tieto prostriedky by mohli smerovať na boj proti rakovine, kardiovaskulárne ochorenia a iné zdravotné náklady. WHO odporúča minimálne 75 % podiel dane na maloobchodnej cene tabaku. Zvyšovanie cien a daní by malo byť koordinované s okolitými štátmi, aby sa predchádzalo pašovaniu alebo nákupu cigariet v okolitých krajinách.⁷³

Podľa tvrdení vedcov z Overseas Chinese University v Taiwane v krajinách s vyššími príjmami by zvýšenie daní z tabaku mohlo zvýšiť príjmy, ktoré by mohli byť použité na programy prevencie a kontroly, zatiaľ čo v krajinách s nižšími príjmami môže mať zvýšenie daní negatívny vplyv. Pri výskume u 28 štátov EÚ (2018) by najvýraznejší vplyv zvýšenia dane o 10 % bol v Bulharsku a Rumunsku, kde by zvýšenie ceny za balenie cigariet o 0,115 dolárov (0,11 eur) znížilo spotrebu o 12,27 %. Avšak to by neprosperovalo štátnym rozpočtom, pretože krajiny patria medzi nízkoпрíjmové, čím by sa znížili štátne príjmy, na úkor zníženia spotreby. To môže spôsobiť, že budú chýbať financie na

⁷³ WHO. *Promoting taxation on tobacco products* [online]. Dostupné na internete: <https://www.who.int/europe/activities/promoting-taxation-on-tobacco-products>

programy zlepšujúce situáciu fajčenia. Tieto nízkopríjmové krajiny by mohli byť podporené darmi z iných krajín. Na modelovanie boli použité dáta z rokov 2005-2014.⁷⁴

V USA užívanie tabaku stojí každoročne približne 241 miliárd dolárov, ktoré sú použité na zdravotnú starostlivosť, pričom viac ako 60 % z týchto výdavkov sú hrazené daňovými poplatníkmi prostredníctvom vládnych programov. V priemere celoživotné náklady na zdravotnú starostlivosť fajčiarov sú okolo 16 000 dolárov. Dane z tabaku sú pre štáty spoľahlivý zdroj. Ak sa zvýšili dane z tabaku, tak v každom štáte sa zvýšili aj príjmy, a to aj napriek tomu, že spotreba klesla dokonca aj napriek pašovaniu a rôznym únikom. Tieto štátne príjmy sú oveľa viac predvídateľnejšie a stabilnejšie, ako napríklad dane z príjmu fyzických či právnických osôb, ktoré môžu počas recesie prudko klesať.⁷⁵

4.2.5 Zdaňovanie elektronických cigariet v EÚ a USA

Zavedenie dane na elektronické cigarety patrí medzi stratégie na obmedzenie prístupu mládeže k týmto produktom. Očakáva sa, že zvýšenie cien odradí časť mladých ľudí od ich používania. Táto stratégia fungovala pri tabakových výrobkoch, preto sa očakáva efektívnosť aj pri elektronických cigaretách. Daň by mala nielen znížiť spotrebu, ale aj priniesť príjmy do štátnych rozpočtov.⁷⁶

Bol vykonaný výskum, ktorý skúmal schopnosť reakcie dopytu po elektronických cigaretách na zmeny cien. Výskum M. Stoklosa, J. Dropeho a F. J. Chaloupku publikovaný v roku 2016 bol uskutočnený na 6 trhoch EÚ, a to v Estónsku, Írsku, Lotyšsku, Litve, Švédsku a Spojenom kráľovstve, kde boli použité údaje z rokov 2011–2014 o predaji a cenách elektronických cigariet. Na základe štatistických modelov zvýšenie cien elektronických cigariet o 10 % súvisí s poklesom predaja elektronických cigariet približne o 8,2 %. Na základe dynamických modelov v krátkodobom horizonte bol pokles 2,7 % a z dlhodobého horizontu 11,5 %. V čase výskumu nemala ani jedna z krajín zavedenú spotrebnú daň z elektronických cigariet, zmeny cien boli spôsobené trhom. Ceny tabakových cigariet sú pozitívne spojené s cenami elektronických cigariet. Popri zvýšení

⁷⁴ YEH, C. Y., Schafferer Ch., Lee J. M., Ho L. M., Hsieh CH. J.. *The effects of a rise in cigarette price on cigarette consumption, tobacco taxation revenues, and of smoking-related deaths in 28 EU countries-applying threshold regression modelling* [online]. 2017. s. 1-9. Dostupné na internete: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28931379/>

⁷⁵ BOONN, Ann. *Raising Tobacco Taxes: a win-win-win* [online]. Campaign for Tobacco-Free Kids. 2022. s. 1. Dostupné na internete: <https://www.tobaccofreekids.org/assets/factsheets/0385.pdf>

⁷⁶ WORLD BANK GROUP. *E-Cigarettes: Use and Taxation* [online]. 2019. s. 7. Dostupné na internete: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/356561555100066200/e-cigarettes-use-and-taxation>

cien tabakových cigariet sa zvýšili aj ceny elektronických cigariet, čo naznačuje, že tabakové cigarety a elektronické cigarety sú substitútmi.⁷⁷

Ďalšia štúdia so zameraním na mládež, odhadla možný vplyv zvýšenia cien elektronických cigariet na zníženie spotreby u mládeži, ktorá bola publikovaná v roku 2017. Výskumná skupina zo Severnej Karolíny zistila, že pri zvýšení cien o 10 %, môže dôjsť k poklesu o 0,8 % až 9,1 % v miere užívania elektronických cigariet mladistvými. Pri 0,8 % poklese išlo o extrémny prípad, kedy sa uskutočnila štúdia medzi dospelými, ktorí sú oveľa menej citliví na zvyšovanie cien ako mládež. Pri 9,1% odhade ide o vzťah medzi elektronickými cigaretami a používaním u mládeže. Táto cenová elasticita znamená, že zvýšenie cien spôsobené zavedením dane účinne odradí mladých ľudí od začatia používania elektronických cigariet a ich spotreby.

V Európskej únii nie sú dane z elektronických cigariet harmonizované. Daň zaviedlo 14 štátov (2020). Výška spotrebnej dane 14 krajín sa nachádza v tabuľke 5.

Tabuľka 5 Špecifická spotrebná daň z elektronických cigariet za ml tekutiny v krajinách EÚ v roku 2020

Krajina	Sadzba dane v eurách za ml	Poznámka
Fínsko	0,3	
Portugalsko	0,3	
Dánsko	0,27	
Estónsko	0,2	
Švédsko	0,19	
Slovinsko	0,18	
Maďarsko	0,17	
Cyprus	0,12	
Litva	0,12	
Rumunsko	0,11	
Grécko	0,1	
Taliansko	0,08	0,04 eur/ml bez nikotínu
Lotyšsko	0,01	+ 0,05 eur/mg nikotínu
Poľsko	0,12	

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: <https://taxfoundation.org/eu-vapor-tax/>

⁷⁷ STOKLOSA, Michal, Drope Jefferey, Chaloupka Frank J.. *Prices and E-Cigarette Demand: Evidence From the European Union* [online]. 2016. s. 1-3. Dostupné na internete: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27085083/>

V USA do roku 2022 zdaňovalo elektronické cigarety 30 štátov. Metódy zdaňovania v jednotlivých štátoch sú odlišné. Vychádzajú buď z ceny alebo objemu, niektoré aj na základe systému fungovania elektronickej cigarety či je o otvorený alebo uzavretý systém. Najvyššia daň bola zavedená v Minnesote, a to až 95 % z veľkoobchodnej ceny, vo Vermonte 92 %. Najnižšiu sadzbu dane za mililiter majú v Delaware, Kansase, Louisiane, Severnej Karolíne, vo Wisconsin, a to 0,05 dolárov.⁷⁸ Podľa publikácie z roku 2019 od H. Saffera a kolektívu, ak by bola táto daň uvalená na celoštátnej úrovni, asi 1,8 milióna fajčiarov by za 10 ročný časový horizont prestalo fajčiť. Ak by bola táto daň zavedená aj pri tabakových cigaretách v rovnakom období odhadujú, že by to mohlo odradiť od fajčenia viac ako 2,75 miliónov fajčiarov.⁷⁹

4.3 Alkoholické nápoje a ich vplyv na zdravie obyvateľstva

Potreba znížiť škody súvisiace s používaním alkoholických nápojov bola v roku 2010 uznaná organizáciou WHO, ako globálna stratégia organizácie na zníženie škodlivého užívania alkoholu. Ďalšie stratégie the United Nations Sustainable Development Goals, the WHO Global Action Plan for the Prevention and Control of Noncommunicable Diseases 2013–2020, the Pan American Health Organization (PAHO) Plan of Action to Reduce the Harmful Use of Alcohol.⁸⁰ Používanie alkoholu patrí medzi najväčšie rizikové faktory predčasného úmrtia. Konzumácia alkoholu má kauzálny vplyv na viac ako 200 zdravotných stavov, medzi ktoré zaraďujeme rôzne choroby a úrazy. Global Burden of Disease vo svojej štúdií poskytuje odhady počtu úmrtí pripísaným používaniu alkoholu za rok. Od roku 1990 do roku 2019 ide o rastúci trend počtu predčasných úmrtí z 1,64 milióna na 2,44 milióna.⁸¹ Napriek tomu miera predčasných úmrtí, zobrazená na grafe 17, celosvetovo klesla z 39,14 úmrtí na 100 000 ľudí v roku 1990 na 29,84 úmrtí v roku 2019. Pri porovnaní USA a EÚ so svetom, EÚ sa nachádza nad svetovým priemerom, a to o približne 10 úmrtí v roku 1990 a 6 úmrtí v roku 2019. USA malo v roku 1990 až o približne 12 úmrtí menej ako priemer sveta, avšak do roku 2019 sa

⁷⁸ HOFFER, Adam. *Vapor Taxes by State* [online]. Tax Foundation. 2022. Dostupné na internete: <https://taxfoundation.org/vapor-taxes-2022/>

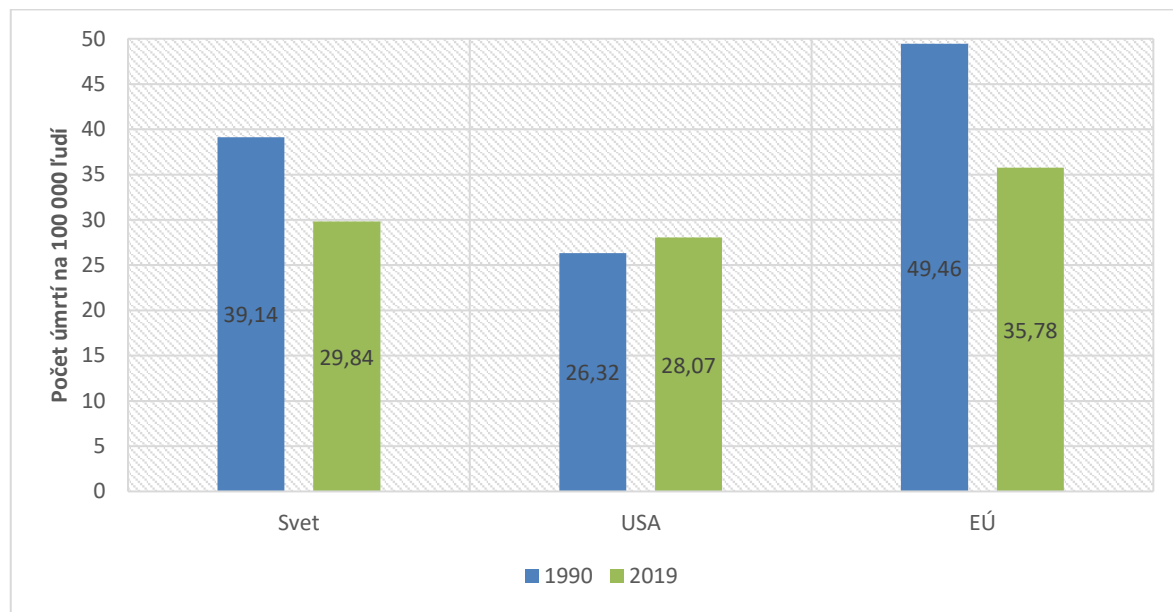
⁷⁹ SAFFER, Henry, Dench D. L., Grossman M., Dave D. M.. *E-Cigarettes and Adult Smoking: Evidence from Minnesota* [online]. 2019. Dostupné na internete: <https://www.nber.org/papers/w26589>

⁸⁰ PAN AMERICAN Health Organization. *Policy Brief: Alcohol Taxation and Pricing Policies in the Region of the Americas* [online]. 2019. s. 5. Dostupné na internete: https://iris.paho.org/bitstream/handle/10665.2/51530/pahonmh19020_eng.pdf?sequence=5&isAllowed=y

⁸¹ RITCHIE, Hannah, Roser Max. *Alcohol Consumption* [online]. Our World in Data. 2018. Dostupné na internete: <https://ourworldindata.org/alcohol-consumption#alcohol-is-responsible-for-2-8-million-premature-deaths-each-year>

svetový priemer výrazne znížil, no v USA nastal nárast o približne dva úmrtia na 100 000 ľudí, čo spôsobilo priblíženie sa k svetovému priemeru, kde nastal minimálny rozdiel na úrovni približne dvoch úmrtí.

Graf 17 Miera úmrtnosti z dôvodu užívania alkoholu vo svete, USA a EÚ v rokoch 1990, 2019

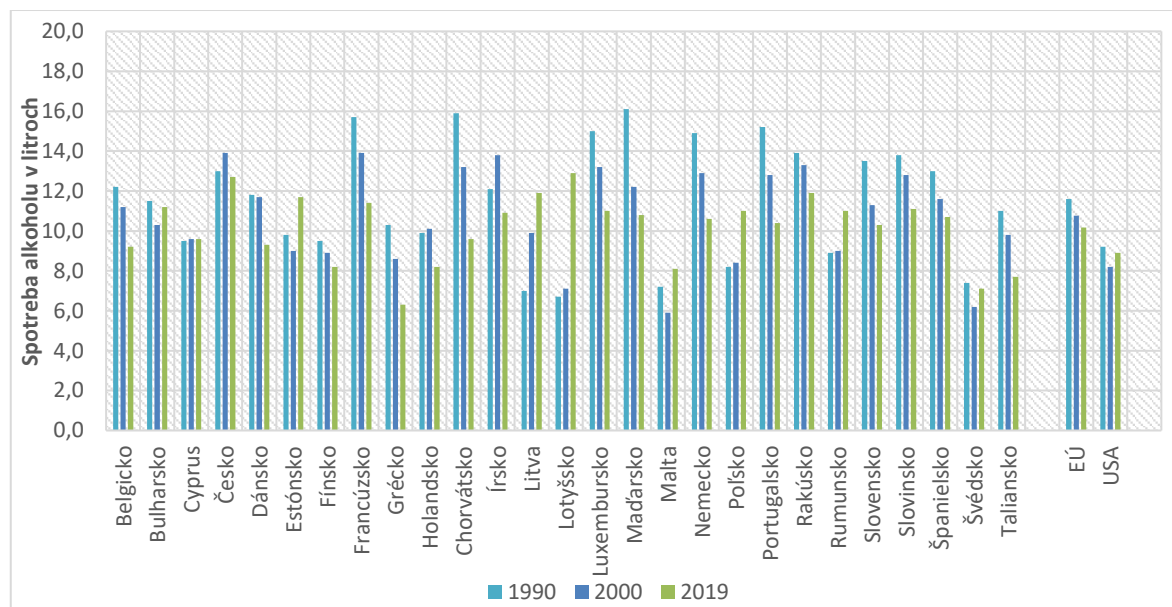

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: <https://ourworldindata.org/alcohol-consumption#alcohol-is-responsible-for-2-8-million-premature-deaths-each-year>

Na grafe 18 je zobrazená spotreba čistého alkoholu v EÚ a v USA. Priemerná spotreba v EÚ sa od roku 1990 znížila z 11,6 litra na obyvateľa na 10,2 litra v roku 2019. V USA je priemerná spotreba čistého alkoholu nižšia ako v EÚ, v roku 1990 bola na úrovni 9,2 litra a do roku 2019 sa znížila na 8,9 litra. Pri preskúvaní jednotlivých krajín Európskej únie, sme pozorovali najväčší pokles spotreby čistého alkoholu na obyvateľa v Chorvátsku, a to pokles o 6,3 litra medzi rokmi 1990 a 2019. Na druhom mieste je Maďarsko, kde klesla spotreba čistého alkoholu o 5,3 litra. Ďalším v poradí je Portugalsko s poklesom o 4,8 litra. Na druhej strane sme pozorovali v niektorých krajinách aj nárast spotreby čistého alkoholu na obyvateľa medzi rokmi 1990 a 2019. Najväčší nárast nastal v Lotyšsku, kde sa zvýšila spotreba o 6,2 litra, ďalej v Litve s nárastom o 4,9 litra a v Poľsku, kde bol nárast o 2,8 litra čistého alkoholu na obyvateľa. V roku 2019 bola najvyššia spotreba alkoholu v Lotyšsku, a to 12,9 litra, v Česku, kde bola spotreba na úrovni 12,7 litra a v Litve so spotrebou 11,9 litra čistého alkoholu na obyvateľa. Najnižšiu

spotrebu čistého alkoholu na osobu v roku 2019 mali v Grécku 6,3 litra, vo Švédsku 7,1 litra a v Taliansku 7,7 litra.

Graf 18 Spotreba čistého alkoholu na obyvateľa (+15) v rokoch 1900, 2000 a 2019 v EÚ a USA

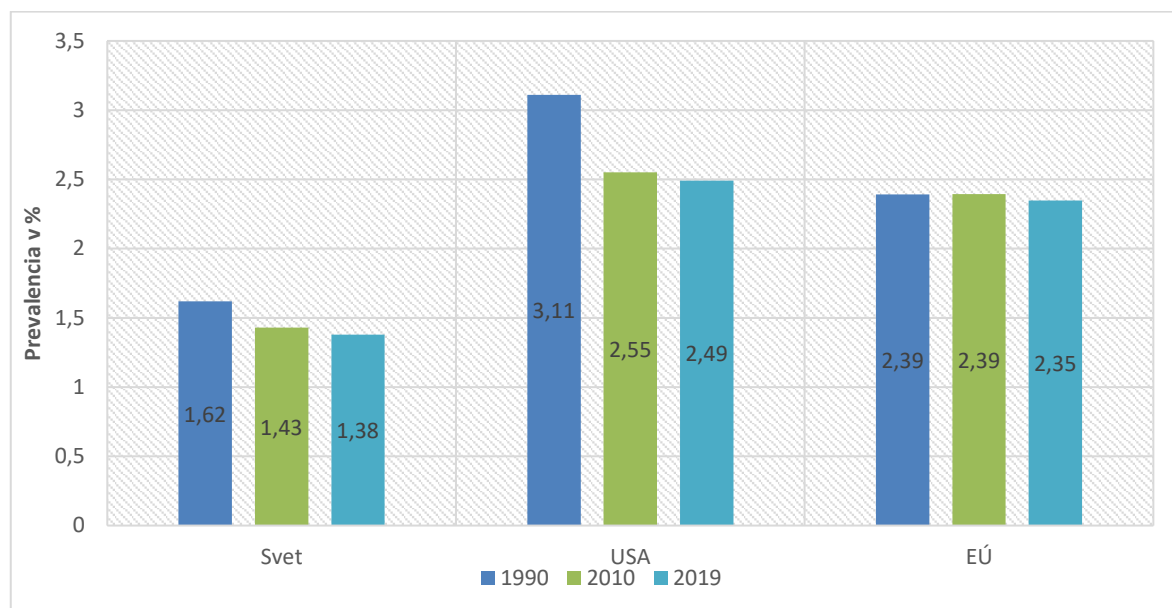

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: [https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/alcohol-recorded-per-capita-\(15-\)-consumption-\(in-litres-of-pure-alcohol\)](https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/alcohol-recorded-per-capita-(15-)-consumption-(in-litres-of-pure-alcohol)),
https://gateway.euro.who.int/en/indicators/hfa_426-3050-pure-alcohol-consumption-litres-per-capita-age-15plus/visualizations/#id=19443&tab=graph

Porucha užívania alkoholu sa týka pitia alkoholu, ktoré spôsobuje duševné a fyzické zdravotné problémy a je definovaná aj v Medzinárodnej klasifikácii chorôb WHO. Odhaduje sa, že celosvetovo má poruchu užívania alkoholu približne 1,4 % populácie. Najväčšia prevalencia celosvetovo je vo veku 25–34 rokov, kedy má poruchu užívania alkoholu približne 2,5 % populácie.⁸² Na grafe 19 je zobrazená prevalencia porúch spojených s používaním alkoholu, kedy vo svete oproti roku 1990 máme pokles z 1,62 % na 1,38 % populácie v roku 2019. Taktiež je pokles v USA z 3,11 % na 2,49 % aj v EÚ, kde je pokles najnižší z 2,39 % na 2,35 %.

⁸² RITCHIE, Hannah, Roser Max. *Alcohol Consumption* [online]. Our World in Data. 2018. Dostupné na internete: <https://ourworldindata.org/alcohol-consumption#alcohol-is-responsible-for-2-8-million-premature-deaths-each-year>

Graf 19 Prevalencia porúch spojených s používaním alkoholu v % 1990-2019 vo svete, USA a EÚ

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: <https://ourworldindata.org/alcohol-consumption#alcoholism-and-alcohol-use-disorders>

4.4 Alkohol, alkoholické nápoje a ich zdaňovanie

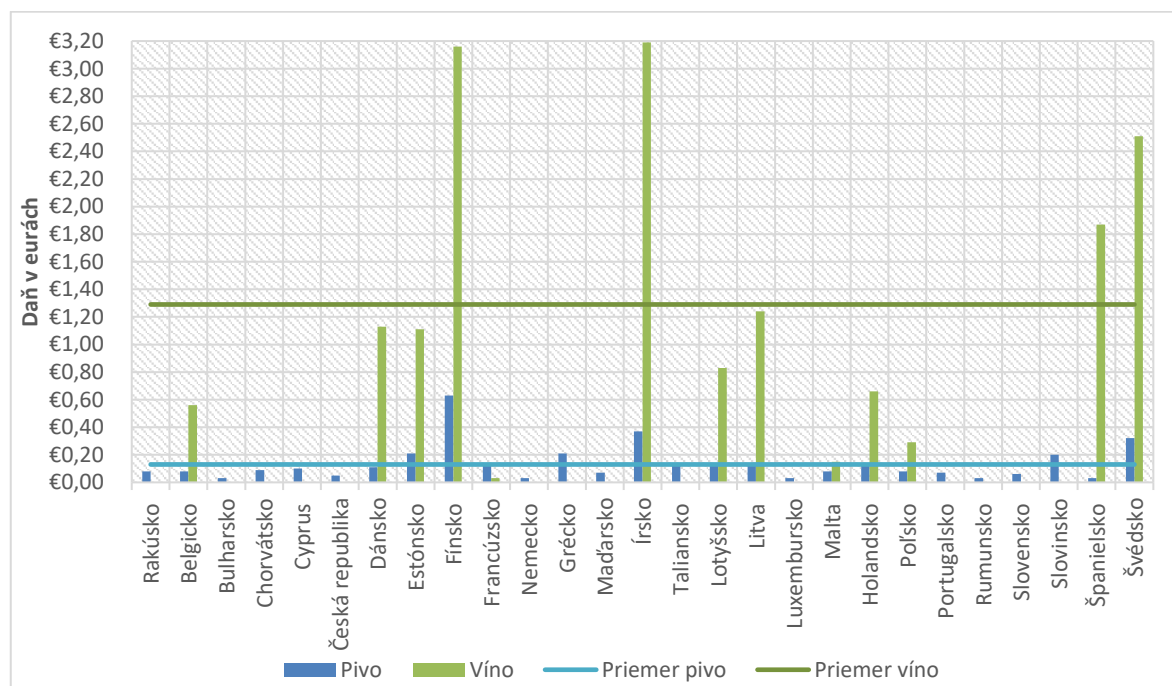
Zdaňovanie alkoholu a cenová politika patria medzi najúčinnnejšie a nákladovo najefektívnejšie opatrenia na kontrolu alkoholu. Zvýšenie spotrebných daní je osvedčené opatrenie na zníženie škodlivej spotreby alkoholu a prináša vláde príjmy na kompenzáciu ekonomických nákladov spôsobených nadmernou spotrebou alkoholu. Je potrebné zvyšovanie spotrebných daní a pravidelné prehodnocovanie cien vo vzťahu k úrovni inflácie a príjmu. Politiky, ktoré zvyšujú ceny alkoholu, sú účinné pri mladých, oddiaľujú začatie užívania alkoholu, spomaľujú progresiu ku konzumácii väčšieho množstva a obmedzujú často opakované užívanie alkoholu medzi nimi. Zvýšenie dane nemusí hneď znamenať zvýšenie cien, pretože predajcovia môžu toto zvýšenie dane kompenzovať znížením ceny produktu. Aby sa tomu predišlo, účinným nástrojom kontroly by bolo zavedenie zákonnej minimálnej ceny na gram alkoholu. Tým by sa stanovila dolná hranica ceny alkoholu, čím by sa zabránil predaj veľmi lacného alkoholu. Táto stratégia môže byť výrazne účinná pri znižovaní konzumácie alkoholu u ťažkých konzumentov lacného alkoholu. Ovplyvnenie cien najlacnejšieho alkoholu a najviac konzumovaného alkoholu na

trhu, má potenciálne väčší vplyv na celkovú spotrebu ako zvyšovanie cien drahých alkoholických nápojov.⁸³

4.4.1 Zdaňovanie alkoholu a alkoholických nápojov v Európskej únii

Právne predpisy EÚ stanovujú minimálne sadzby dane, ktoré musia aplikovať jednotlivé členské štáty. Na grafe 20 sú zobrazené sadzby dane za 330 ml fľašu piva s 5 % alkoholom, za fľašu vína 0,75 l a na grafe 21 je zobrazená spotrebná daň za 700 ml fľašu liehoviny s obsahom alkoholu 40 % v členských krajinách v roku 2021. Spotrebná daň z piva sa pohybuje od 0,3 eur do 0,63 eur, kde najnižšia sadzba dane je v Bulharsku, Nemecku, Luxembursku, Rumunsku a Španielsku. Najvyššiu sadzbu dane majú vo Fínsku. V 14 krajinách je za fľašu vína nulová spotrebná daň a v dvoch krajinách je sadzba dane nad 3 eurovou hranicou, a to v Írsku 3,19 eur a Fínsku 3,16 eur.

Graf 20 Spotrebná daň z piva a vína v krajinách EÚ 2021

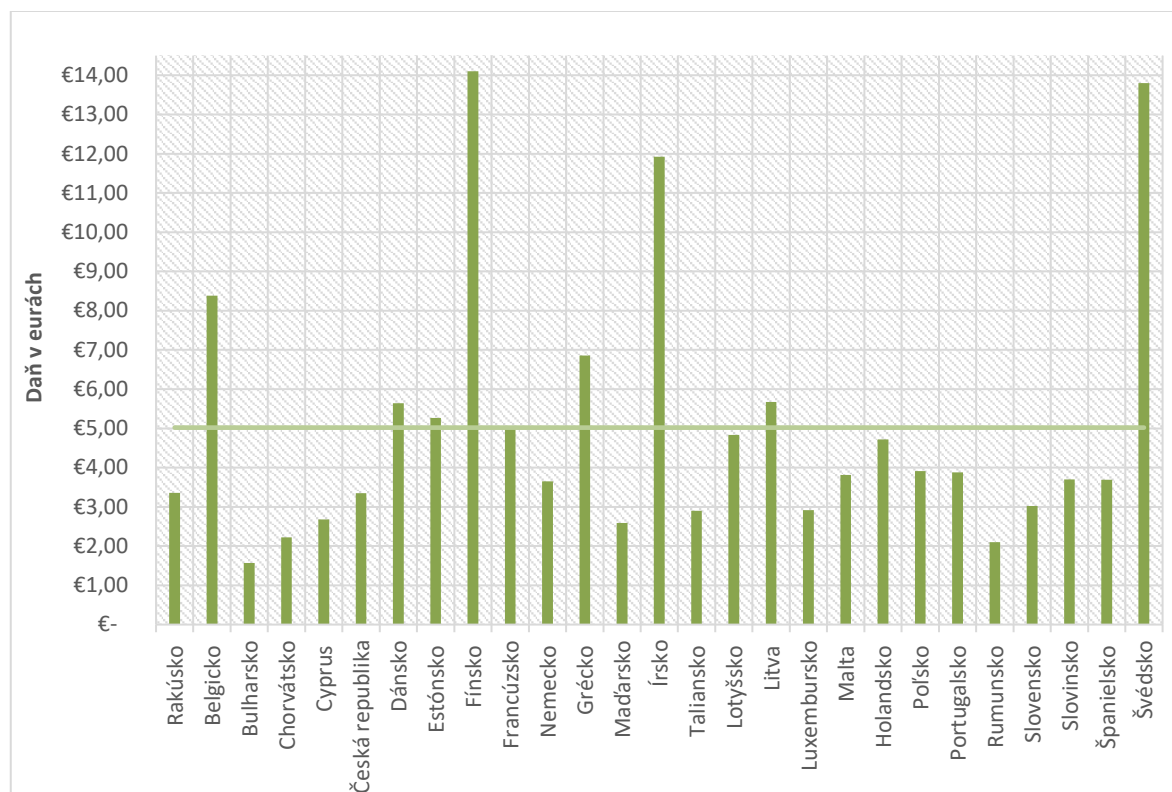
Zdroj: vlastné spracovanie podľa: <https://taxfoundation.org/wine-taxes-in-europe-2021/> , <https://taxfoundation.org/beer-taxes-in-europe-2021/>

Pri liehovinách sa sadzby dane pohybujú vo veľkom rozpätí od 1,57 eur po 14,10 eur, kedy najnižšia sadzba dane je v Bulharsku a najvyššia sadzba dane je vo Fínsku.

⁸³ WHO. *The SAFER technical package: five areas of intervention at national and subnational levels* [online]. 2019. s. 6-8. Dostupné na internete: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241516419>

Celkovo z pomedzi členských krajín má najvyššie sadzby dane z alkoholu Fínsko a najnižšie sú v Bulharsku.

Graf 21 Spotrebná daň z liehovín v krajinách EÚ 2021

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: <https://taxfoundation.org/distilled-spirits-taxes-europe-2021/>

Napriek tomu, že zdaňovanie alkoholických nápojov patrí medzi nákladovo najefektívnejšie opatrenia na zníženie spotreby alkoholu, v rámci európskeho regiónu WHO je to najmenej implementovaná možnosť. Zatiaľ čo dane z tabakových výrobkov sú vnímané ako zdravotné dane, ktoré sú vyberané z produktov ovplyvňujúcich verejné zdravie a podľa WHO je stanovené, že daň by mala predstavovať aspoň 75 % maloobchodnej ceny najpopulárnejšej značky cigariet, pri alkoholických nápojoch neexistuje žiadne usmernenie a prahové hodnoty pre alkoholické nápoje. WHO vykonala štúdiu z dostupných dát za rok 2019 v pobaltských krajinách na spustenie iniciatívy zdaňovania alkoholu a záchrany životov. Model odhadol celkový počet úmrtí a podiel všetkých úmrtí spôsobených alkoholom, ktoré by sa dalo odvrátiť. Ak by krajiny európskeho regiónu zaviedli minimálnu daň 15 % maloobchodnej ceny alkoholických nápojov, bez ohľadu na obsah alkoholu v nápoji, po implementácii tejto dane by sa dalo odvrátiť 24,2 % úmrtí za rok v rámci európskeho regiónu. Konkrétne v Estónsku by sa

dalo predísť 23 % úmrtí, v Lotyšsku 26,8 % a v Litve 20,1 % úmrtí za rok. V rámci celého regiónu je dostatočný priestor na zlepšenie politík v oblasti obmedzenia alkoholu.⁸⁴

4.4.2 Zdaňovanie alkoholu a alkoholických nápojov v USA

Spotrebná daň z alkoholických nápojov sa vo väčšine prípadov vyberá za galón piva, vína a liehoviny, čo predstavuje približne 3,79 litrov. V jednotlivých štátoch sa najnižšia daň vyberá z piva, potom z vína a najvyššia z liehoviny. Niektoré štáty nezdaňujú alkoholické nápoje, pretože majú štátne monopoly na predaj alkoholu.⁸⁵

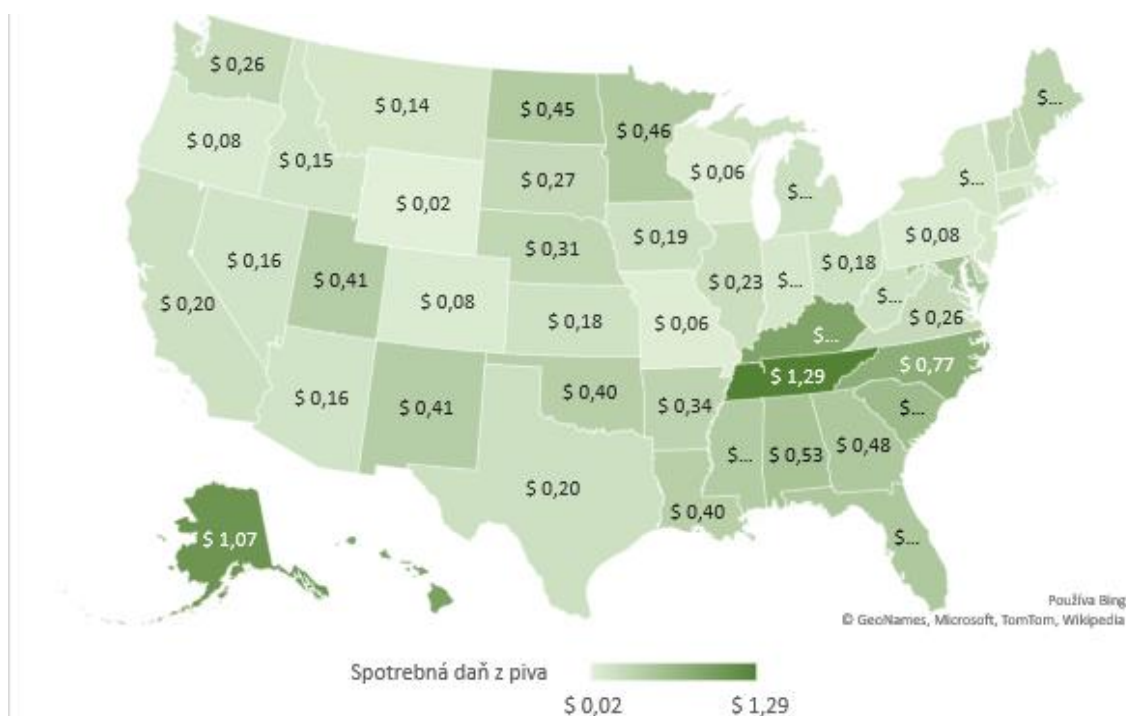
Na federálnej úrovni je vyberaná spotrebná daň z piva od 0,11 do 0,58 dolárov za galón na základe výroby, miesta a množstva, ale okrem toho vyberá 50 štátov a District of Columbia aj svoje vlastné dane.⁸⁶ Na grafe 22 je zobrazená spotrebná daň za jeden galón piva, ktoré vyberajú jednotlivé štáty v roku 2021. Podrobné údaje sú v prílohe č. 2. Priemerná spotrebná daň za galón piva je 0,34 dolárov. Najvyššiu daň z piva majú v štáte Tennessee 1,29 dolárov, na Aljaške 1,07 dolárov a na Havaji 0,93 dolárov. Najnižšiu daň majú v štáte Wyoming 0,02 dolára, Missouri a Wisconsin 0,06 dolárov za galón.

⁸⁴ WHO. *How many lives could be saved in the Baltic states with a minimum level of alcohol tax? Briefing note on the launch of the NCD Advisory Council Signature Initiative on alcohol tax (2022)* [online]. 2021. s 1-3. Dostupné na internete: [https://www.who.int/europe/publications/m/item/how-many-lives-could-be-saved-in-the-baltic-states-with-a-minimum-level-of-alcohol-tax--briefing-note-on-the-launch-of-the-ncd-advisory-council-signature-initiative-on-alcohol-tax-\(2022\)](https://www.who.int/europe/publications/m/item/how-many-lives-could-be-saved-in-the-baltic-states-with-a-minimum-level-of-alcohol-tax--briefing-note-on-the-launch-of-the-ncd-advisory-council-signature-initiative-on-alcohol-tax-(2022))

⁸⁵ URBAN Institute. *State and Local Backgrounders: Alcohol Taxes* [online]. Dostupné na internete: <https://www.urban.org/policy-centers/cross-center-initiatives/state-and-local-finance-initiative/state-and-local-backgrounders/alcohol-taxes>

⁸⁶ FRITTS, Janelle. *How High Are Beer Taxes in Your State?* [online]. Tax Foundation. 2021. Dostupné na internete: <https://taxfoundation.org/state-beer-taxes-2021/>

Graf 22 Spotrebná daň za galón piva v štátoch USA 2021

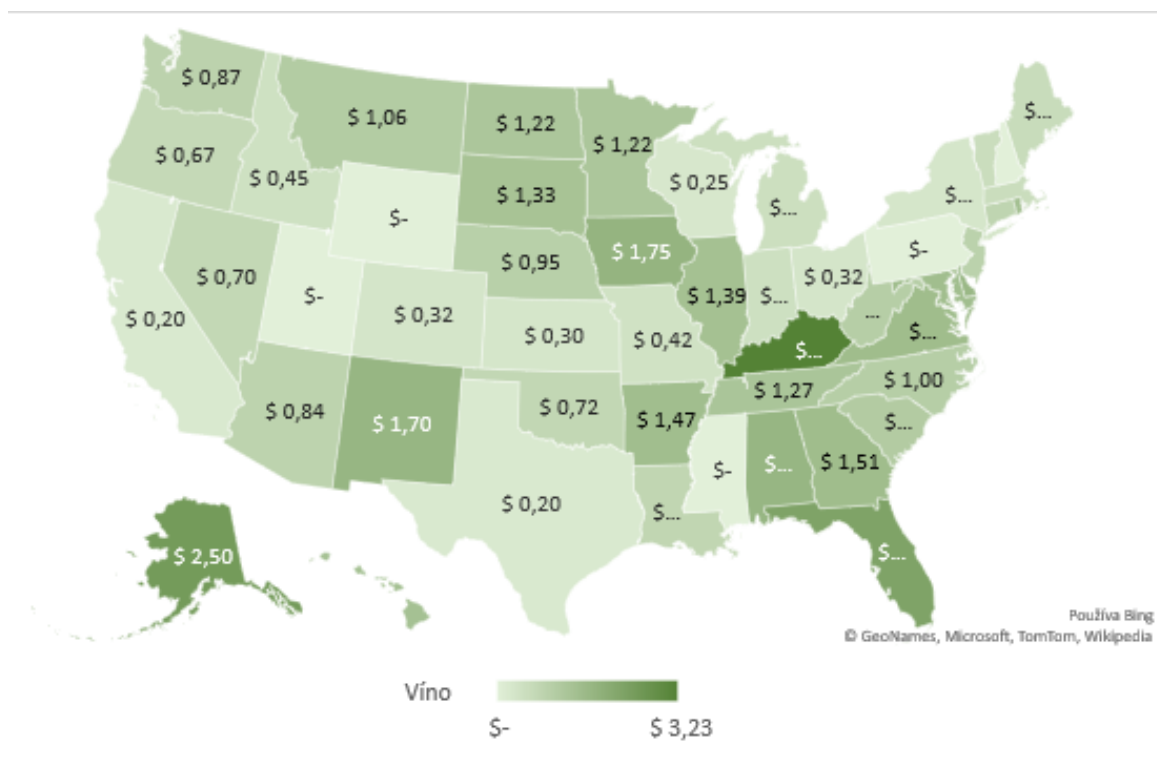

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: <https://taxfoundation.org/state-beer-taxes-2021/>

Jednotlivé štáty majú tendenciu zdaňovať víno vyššou sadzbou dane ako pivo, ale nižšou sadzbou ako liehoviny, z dôvodu stredného obsahu alkoholu vo víne. Najviac uplatňovaná je daň na základe objemu, ale mnohé štáty ukladajú dane aj na základe iných faktorov, ako typ vína, veľkosť fľaše, obsah alkoholu, miesto výroby či miesto nákupu. Napríklad v Minnesote vyberajú dane za fľaše, ktoré sa líšia podľa veľkosti, štandardné fľaše sa zdaňujú vo výške 0,01 dolárov, menšie fľaše 0,14 dolárov. Väčšina štátov používajú licencie na regulovanie predaja alkoholických nápojov, avšak niektoré štáty, ako napríklad Mississippi, New Hampshire, Pensylvánia, Utah a Wyoming, zavádzajú vládny monopol na veľkoobchodný a maloobchodný predaj vína.⁸⁷ Podľa grafu 23, s podrobnými údajmi v prílohe č. 2, priemerná spotrebná daň z vína je na úrovni 0,95 dolárov za galón. Najvyššiu spotrebnú daň majú v Kentucky 3,23 dolárov, na Aljaške 2,50 dolárov a na Floride 2,25 dolárov. V niektorých štátoch neuplatňujú spotrebnú daň, a to konkrétne v piatich: Mississippi, New Hampshire, Pensylvánii, Utahu a Wyomingu. Týchto päť štátov zaviedlo vládny monopol na predaj vína.

⁸⁷ FRITTS, Janelle, Nguyen Jeremiah. *How High Are Wine Taxes in Your State?* [online]. Tax Foundation. 2021. Dostupné na internete: <https://taxfoundation.org/state-wine-taxes-2021/>

Graf 23 Spotrebná daň za galón vína v štátoch USA 2021

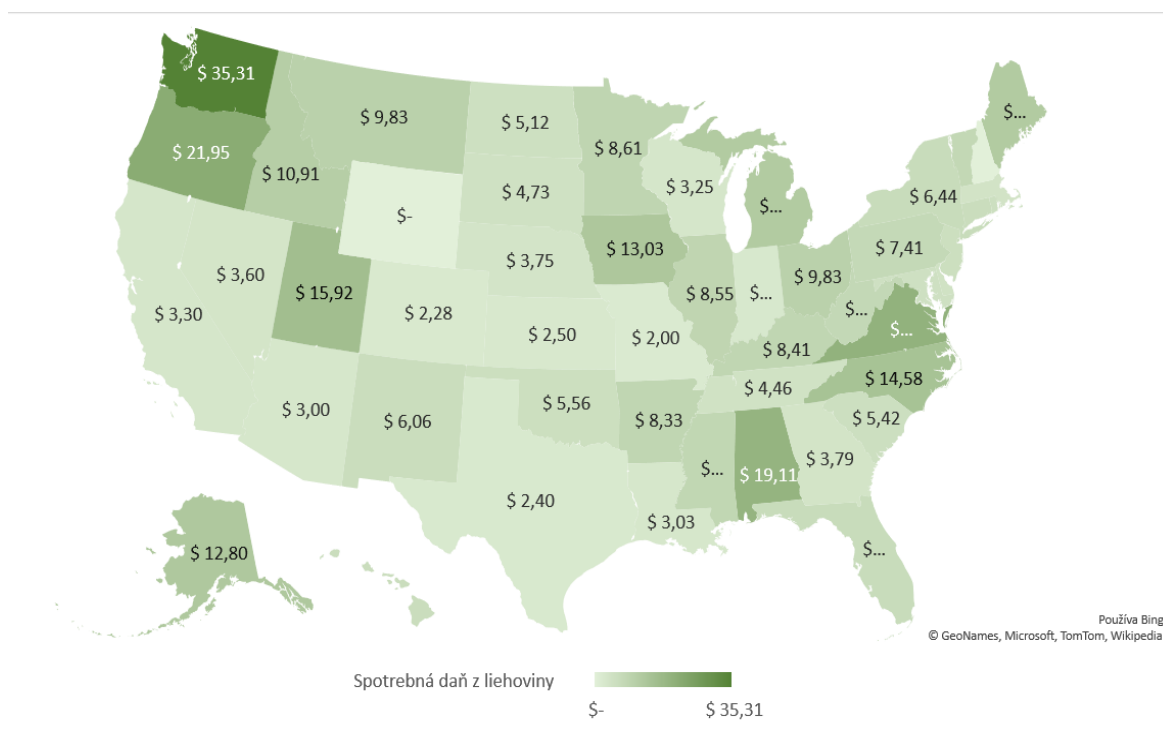
Zdroj: vlastné spracovanie podľa: <https://taxfoundation.org/state-wine-taxes-2021>

Zo všetkých alkoholických nápojov, ktoré sú zdaňované, liehoviny podliehajú najprísnejším sadzbám. Je to z dôvodu vyššieho obsahu alkoholu. Tak ako pri ostatných daniach z alkoholických nápojov aj tu sa uplatňujú rôzne sadzby dane podľa rôznych faktorov.⁸⁸ Na grafe 24 je zobrazená štátna spotrebná daň za galón liehoviny v roku 2021, podrobné údaje sú zaznamenané v prílohe č. 2. Priemerná daň je na úrovni 7,73 dolárov. Najvyššiu daň majú vo Washingtone 35,31 dolárov, čo je oproti priemeru viac ako 4-násobne vyššia daň. Dôvodom môže byť, že v štáte sa nevyberá daň z príjmu, a tak sa štát spolieha na spotrebné dane ako je alkohol, tabak a ďalšie.⁸⁹ Druhú najvyššiu daň majú v Oregone 21,95 dolárov a tretiu najvyššiu majú vo Virgínii 19,89 dolárov za galón. Naopak v New Hampshire a Wyoming neuplatňujú žiadnu daň, tieto štáty získavajú príjmy priamo z vládnych monopolov. Najnižšia daň je na úrovni 2 dolárov, a to v Missouri.

⁸⁸ FRITTS, Janelle. *How High Are Beer Taxes in Your State?* [online]. Tax Foundation. 2021. Dostupné na internete: <https://taxfoundation.org/state-distilled-spirits-taxes-2021/>

⁸⁹ THE NEW TROPIC CREATIVE STUDIO. *Seattle Dollars: Washington has the nation's highest tax on distilled spirits* [online]. 2017. Dostupné na internete: <https://theevergrey.com/seattle-dollars-washington-nations-highest-tax-distilled-spirits/>

Graf 24 Spotrebná daň za galón liehoviny v štátoch USA 2021

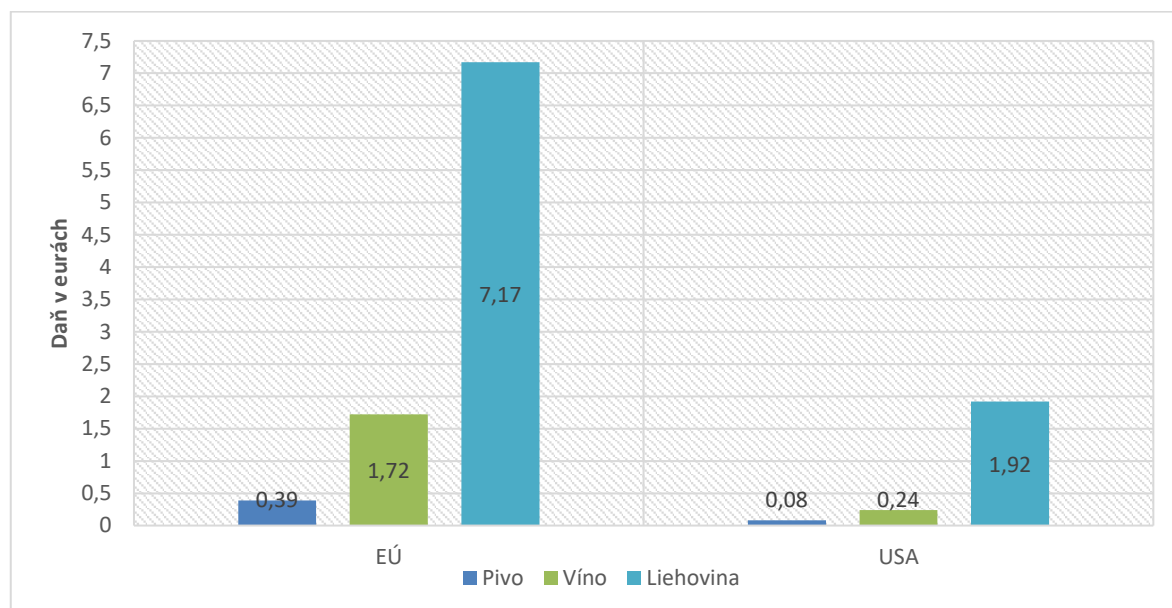

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: <https://taxfoundation.org/state-distilled-spirits-taxes-2021/>

4.4.1 Porovnanie zdaňovania alkoholu a alkoholických nápojov v EÚ a USA

V USA je možné vyberať daň z alkoholických nápojov na federálnej, štátnej, ale aj miestnej úrovni. Na federálnej úrovni sa daň pohybuje od 0,226 dolárov za galón cideru po 13,50 dolárov za galón liehoviny, čo je v prepočte od 0,06 eur do 3,35 eur za liter. Záleží to od typu alkoholického nápoja a obsahu alkoholu v ňom. V EÚ sa spotrebné dane vyberajú na štátnej úrovni. Porovnali sme priemerné výšky štátnej spotrebnej dane medzi EÚ a USA. Na grafe 25 máme porovnanie výšky spotrebnej dane z litra alkoholických nápojov v EÚ a v USA. Priemerné spotrebné dane v EÚ sú vyššie ako v USA, a to celkom výrazne. Najnižšia daň sa vyberá z piva. Priemerná sadzba dane v EÚ je vyššia o 0,31 eur, čo predstavuje 79,49 % rozdiel. V EÚ je priemerná spotrebná daň z vína o 1,48 eur vyššia, čo predstavuje rozdiel 86,05 %. Napriek tomu, že 14 krajín EÚ majú nulovú daň. V USA nezdaňujú víno v 5 štátoch. Najvyššia daň je uvalená na liehoviny, v EÚ je priemerná daň vyššia o 5,25 eur, čo predstavuje 73,22 % rozdiel oproti priemeru v USA.

Graf 25 Porovnanie priemernej dane z litra piva, vína a liehoviny v EÚ a USA
2021

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: grafov 20-24

Štátna spotrebná daň z piva v USA sa pohybuje v rozpätí 0,05 – 0,32 eur za liter, z vína od nula do 0,8 eur za liter a pri liehovinách je rozpätie od nula do 8,77 eur za liter. Pre porovnanie s EÚ tieto rozpätia sa pohybujú vyššie, a to spotrebná daň z piva je od 0,09 do 1,91 eur za liter, pri víne je rozpätie 0 – 4,25 eur za liter a pri liehovine je to od 2,24 eur do 20,14 eur za liter.

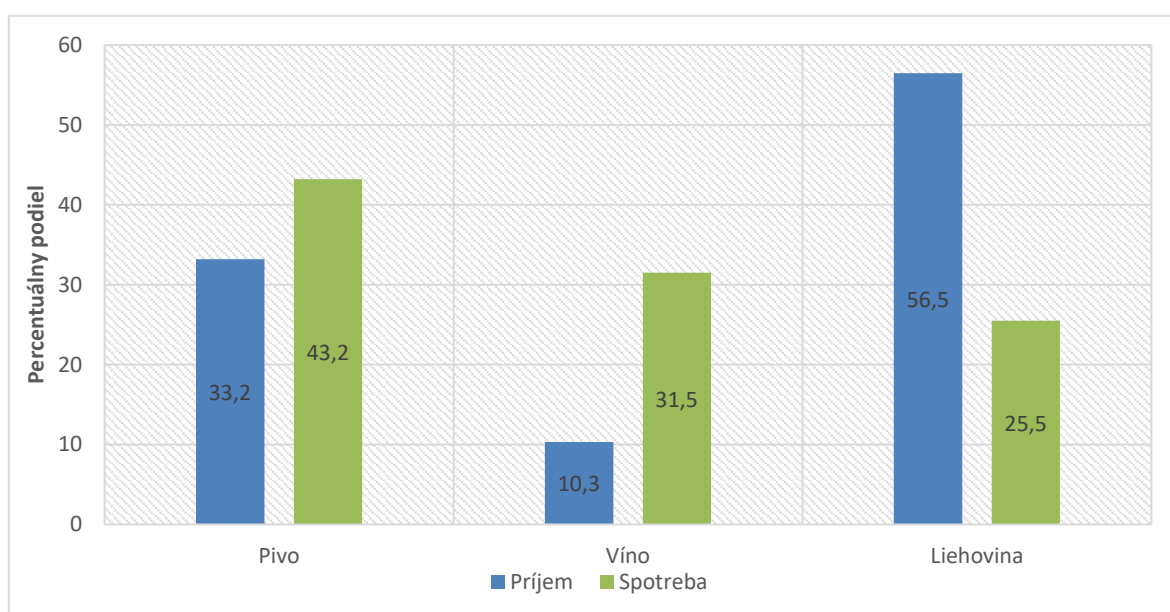
4.4.2 Vplyv zdanenia alkoholu a alkoholických nápojov na štátne príjmy

V USA spotrebné dane vytvárajú významné príjmy na federálnej úrovni. V roku 2019 spotrebná daň z alkoholu priniesla do rozpočtu 10 miliárd dolárov. Na štátnej a miestnej úrovni vlády vybrali na daniach z alkoholu 7,7 miliardy dolárov, čo predstavuje 0,2 % všeobecných príjmov. V žiadnom štáte kombinácia štátnej a miestnej dane z alkoholu netvorila viac ako 1 % všeobecných príjmov. Okrem týchto daní, štátne a miestne samosprávy v roku 2019 vyzbierali 10,7 miliardy dolárov z obchodov s alkoholom, ktoré sú vo vlastníctve štátu, pričom tieto príjmy vznikli prostredníctvom rôznych daní, poplatkov, čistého zisku a cenových prirážok.⁹⁰

⁹⁰ URBAN Institute. *State and Local Backgrounders: Alcohol Taxes* [online]. Dostupné na internete: <https://www.urban.org/policy-centers/cross-center-initiatives/state-and-local-finance-initiative/state-and-local-backgrounders/alcohol-taxes>

V Európe príjmy zo spotrebnej dane idú do štátneho rozpočtu, kedy v roku 2019 to bolo 25,4 miliardy eur. Na grafe 26 je zobrazený percentuálny podiel príjmov a spotreby z alkoholických nápojov v Európe za rok 2019. Najviac prispieva do rozpočtu daň z liehovín, a to 56,5 %, napriek tomu, že spotreba je najnižšia a tvorí 25,5 %. Daň z piva tvorí 33,2 % príjmov, pivo tvorí najväčší podiel spotreby, a to 43,2 %. Najmenší podiel príjmov má víno, a to 10,3 %. Spotreba vína tvorí 31,5 %.⁹¹

Graf 26 Percentuálny podiel príjmov a spotreby alkoholických nápojov v Európe 2019

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: <https://spirits.eu/issues/taxation-economy/key-data-1>

4.5 Sladené nápoje, nezdravé potraviny a ich vplyv na zdravie obyvateľstva

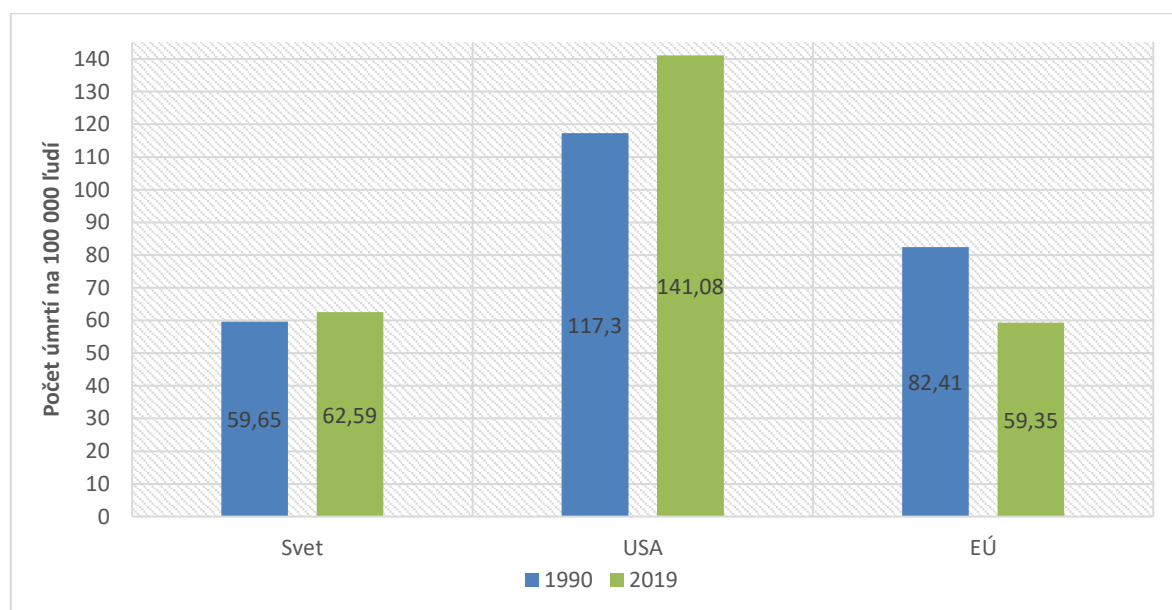
Obezita patrí k najväčším zdravotným problémom, ktorý sa zmenil z problém bohatých krajín na problém, ktorý sa týka všetkých úrovní príjmov. Je definovaná ako vysoký index telesnej hmotnosti, ktorý sa meria pomocou BMI a na základe hraničných bodov rozlišujeme či sa osoba považuje za obéznu alebo osobu s nadváhou, zdravou váhou, podváhou. Od hraničného bodu 25 po hraničný bod 30 ide o nadváhu, pri prekročení hraničného bodu 30 ide už o obezitu. Obezita je piaty najrizikovejší faktor, ktorý je príčinou vzniku chorôb, ako napríklad srdcové choroby, mŕtvice, cukrovky, rôzne

⁹¹ SPIRITS EUROPE. *Taxation & Economy: Key data* [online]. Dostupné na internete: <https://spirits.eu/issues/taxation-economy/key-data-1>

typy rakoviny, ktoré sú príčinou predčasných úmrtí. Podľa štúdie Global Burden of Disease zomrelo predčasne 5 miliónov ľudí v roku 2019 na následky obezity. Celosvetový podiel úmrtí, ktorý je výsledkom obezity sa od roku 1990, kedy bol podiel na úrovni 5,36 % zvýšil na 8,52 % v roku 2019.⁹²

Na grafe 27 je zobrazená úmrtnosť z dôvodu obezity na 100 000 ľudí za rok, kde môžeme vidieť rozdiely v úmrtnosti medzi EÚ a USA. Zatiaľ čo v EÚ miera úmrtnosti klesá, v USA je to naopak. V EÚ je zaznamenaný pokles úmrtnosti od roku 1990 do roku 2019 z úrovne 82,41 na 59,35 úmrtí. V USA ide o rastúci trend úmrtnosti, kedy sa od roku 1990 z úrovne 117,3 úmrtí zvýšila do roku 2019 na úroveň 141,08 úmrtí na 100 000 ľudí. V porovnaní so svetovým priemerom v roku 2019 je USA vysoko nad priemerom, a to približne až o 125 %. EÚ sa nachádza tesne pod priemerom, kedy je rozdiel na úrovni približne 5 %. Celosvetovo miera úmrtnosti stúpila na 62,59 v roku 2019.

Graf 27 Miera úmrtnosti z dôvodu obezity vo svete, USA a EÚ v rokoch 1990, 2019

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: <https://ourworldindata.org/obesity>

Obezita je celosvetovo na vzostupe. Od roku 1975 sa miera obezity medzi dospelými viac než strojnásobila, pri deťoch a dospievajúcich je miera až päťnásobne vyššia. Odhady naznačujú, že do roku 2035 bude 1,9 miliardy ľudí žiť s obezitou a predpokladaný ekonomický dopad dosiahne 4,32 bilióna dolárov. Medzi 2020–2035 sa

⁹² RITCHIE, Hannah, Roser Max. *Obesity* [online]. Our World in Data. 2017. Dostupné na internete: <https://ourworldindata.org/obesity>

očakáva až 100 % nárast detskej obezity. Celosvetovo v roku 2019 bolo 38,9 % dospelých obéznych. V EÚ v tom istom roku bolo 17 % dospelých obéznych a v USA 31,4 %.⁹³ Odhadované ročné náklady spojené s obezitou boli v roku 2019 v USA odhadnuté na 173 miliárd dolárov.⁹⁴

4.6 Sladené nápoje, nezdravé potraviny a ich zdaňovanie

Jednou z možností zníženia spotreby sladených nápojov a nezdravých potravín je ich zdaňovanie, ktoré by mohlo priniesť aj štátne príjmy na propagačné programy zlepšovania zdravia obyvateľstva.⁹⁵ V Spojenom kráľovstve bola zavedená daň z cukru od roku 2018 a na základe toho boli vykonané štúdie o účinnosti zdaňovania cukru pri znížení spotreby. Zaviedli sa dane pre výrobcov a dovozcov sladených nápojov, okrem ovocných štiav a mliečnych nápojov. Ak nápoj obsahuje viac ako 8 gramov (g) cukru na 100 mililitrov (ml), daň je vo výške 0,27 eur⁹⁶, nižšia sadzba dane je pre obsah cukru 5 – 8 g na 100 ml, a to 0,21 eur. Pri nižšom obsahu cukru ako je 5 g na 100 ml sa daň nevyberá. Podľa vykonanej štúdie s údajmi od septembra 2015 do februára 2019, klesol podiel nápojov s obsahom cukru nad 5 g o 34 %, zo 49 % na 15%, a ich suma vzrástla o 0,09 eur na liter. Mnohý výrobcov toto zavedenie dane motivovalo k zníženiu obsahu cukru, ale aj k zmene veľkosti produktu. Časť nákladov výrobcov sa preniesla na spotrebiteľov vo forme zvýšenia ceny.⁹⁷

4.6.1 Zdaňovanie sladených nápojov v EÚ a USA

Do augusta 2020 má v EÚ 8 štátov daň zo sladených nápojov, v USA ide o 8 miest, kde sú zavedené tieto dane. V tabuľke 6 je zobrazený prehľad zdaňovania sladených

⁹³ EUROPEAN PARLIAMENT. *World Obesity Day Reveals a Worrying Picture* [online]. 2023. Dostupné na internete:

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/739361/EPRS_ATA\(2023\)739361_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/739361/EPRS_ATA(2023)739361_EN.pdf)
ELFEIN, John. *Percentage of people worldwide who were overweight as of 2019, by age* [online]. Statista. 2020. Dostupné na internete: <https://www.statista.com/statistics/1065605/prevalence-overweight-people-worldwide-by-age/>

IBISWorld. *Adult Obesity Rate* [online]. 2023. Dostupné na internete: <https://www.ibisworld.com/us/bed/adult-obesity-rate/112885/>

⁹⁴ CDC. *Adult Obesity Facts* [online]. 2022. Dostupné na internete: <https://www.cdc.gov/obesity/data/adult.html>

⁹⁵ RAJAGOPAL, S., Barnhill, A. & Sharfstein, J.M. *The evidence—and acceptability—of taxes on unhealthy foods* [online]. 2018. s. 1. Dostupné na internete: <https://ijhpr.biomedcentral.com/articles/10.1186/s13584-018-0264-6>

⁹⁶ Ceny v GBP boli prepočítané výmenným kurzom zo dňa 17. marca 2023, zverejneným Národnou bankou Slovenska.

⁹⁷ SCARBOROUGH, Peter, et al.. *Impact of the announcement and implementation of the UK Soft Drinks Industry Levy on sugar content, price, product size and number of available soft drinks in the UK, 2015-19: A controlled interrupted time series analysis* [online]. 2020. Dostupné na internete: <https://journals.plos.org/plosmedicine/article?id=10.1371/journal.pmed.1003025>

nápojov v EÚ v čase prijatia opatrení. Sadzby dane, ako aj základ dane si každý štát určil sám, preto vidíme rozdiely v zdaňovaní. Dane v Maďarsku, Írsku, Lotyšsku, Portugalsku, Španielsku boli vyslovene zavedené na zníženie spotreby sladených nápojov a cukru. V ďalších štátoch išlo v prvom rade o fiškálny cieľ, sekundárne o zlepšenie zdravia.⁹⁸ Do roku 2014 bola daň na nealkoholické nápoje aj v Dánsku, zrušená bola z dôvodu cezhraničných nákupov spotrebiteľov, čo spôsobovalo straty v príjmoch. Daň existovala už od 30. rokov 20. storočia, jej zavedenie aj následné daňové reformy boli motivované najmä cieľom zvýšiť daňové príjmy. V roku 2012 zvýšenie dane bolo zamerané na zlepšenia zdravia obyvateľstva. Sadzba dane bola vo výške 0,21 eur za liter nápoja s cukrom viac ako 0,5 gramov na 100 mililitrov.⁹⁹ Sadzby dane sa pohybujú od 0,01 eur do 0,63 eur za liter nápoja. Najnižšia a zároveň najvyššia daň bola zavedená v Maďarsku. Najnižšia sadzba dane sa týka sladených nápojov s obsahom cukru vyšším ako 8 gramov na 100 mililitrov. Daň bola zavedená aj na energetické nápoje, kde bola uvalená najvyššia daň. Ak sa pozrieme na zdaňovanie podľa obsahu cukru v nápoji, tak najvyššiu daň zaviedli v Írsku na úrovni 24,39 eur za hektoliter.

⁹⁸ THOW, Anne M., LRippin h., Mulcahy G., Duffey K., Wickramasinghe K.. *Sugar-sweetened beverage taxes in Europe: leaening for the future* [online]. 2022. s. 273-280. Dostupné na internete: <https://academic.oup.com/eurpub/article/32/2/273/6537502>

⁹⁹ SCHMACKER, Renke, Smed Sinne. *Do price and purchases respond similarly to soft drink tax increases and cuts?* [online]. 2020. s 1-2. Dostupné na internete: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1570677X19301947>

Tabuľka 6 Zdaňovanie sladených nápojov v EÚ

Štát	Prijatie opatrenia	Základ dane	Daňová sadzba
Belgicko	2015	nealkoholické nápoje sladené cukrom	6,8133 €/hl
Fínsko	2011	nealkoholické nápoje vrátane sójových, ovsených nápojov, športových nápojov, ovocné a zeleninové šťavy, látky určené na prípravu	0,75 €/kg 0,075 €/l
Francúzsko	2012	nealkoholické nápoje, ovocné nápoje, vitamínové vody, ochutené mlieko, nápoj s umelým sladidlom	7,16 €/hl
Maďarsko	2011	nealkoholické nápoje > 8 g cukru/100ml energetické nápoje	5 HUF/l (0,01 eur) 250 HUF/l (0,63 eur) ¹⁰⁰
Írsko	2018	nealkoholické nápoje 5 - 8 g cukru/100ml nealkoholické nápoje > 8 g cukru/100ml	16,26 €/hl 24,39 €/hl
Lotyšsko	2020	nealkoholické nápoje < 8 g cukru/100ml nealkoholické nápoje ≥ 8 g cukru/100ml	7,4 €/hl 14 €/hl
Portugalsko	2017	nealkoholické nápoje < 80 g cukru/l nealkoholické nápoje ≥ 80 g cukru/l	8,22 €/hl 16,46 €/hl
Katalánsko (Španielsko)	2017	nealkoholické nápoje 5 - 8 g cukru/100ml nealkoholické nápoje > 8 g cukru/100ml	0,08 €/l 0,12 €/l

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: <https://www.uic.es/en/noticia/consumption-soft-drinks-falls-22-catalonia-due-sugar-tax-according-study-uic-barcelona>, <https://academic.oup.com/eurpub/article/32/2/273/6537502>

V USA nemá žiaden štát zavedenú spotrebnú daň zo sladených nápojov. Daň sa vyberá na miestnej úrovni, a to v meste Albany, Berkeley, Boulder, Oakland, Philadelphia, San Francisco, Seattle a Washington. V tabuľke 7 máme prehľad zdaňovania sladených nápojov v mestách USA. Sedem miest zdaňuje objem sladených nápojov, daň sa pohybuje od 1 centa za uncu po 2 centy za uncu, ktorú platia distribútori, jedno mesto, konkrétne Washington zdaňuje všetky sladené nápoje percentom, a to 8 % daňou z predaja, ktorú

¹⁰⁰ Ceny v HUF boli prepočítané výmenným kurzom zo dňa 18. marca 2023, zverejneným Národnou bankou Slovenska.

platí spotrebiteľ. Očakáva sa, že daň, ktorú platia distribútori sa prenesie do zvýšenia cien týchto produktov.

Tabuľka 7 Zdaňovanie sladených nápojov v mestách USA

Mesto	Sadzba dane	Základ dane	Platiteľ
Albany, CA	1 cent/oz	Sladené nápoje cukrom	Distribútori
Berkeley, CA	1 cent/oz	Sladené nápoje cukrom	
Boulder, CO	2 cent/oz	Sladené nápoje cukrom	
Oakland, CA	1 cent/oz	Sladené nápoje cukrom	
Philadelphia, PA	1,5 cent/oz	Sladené nápoje (aj sladidlom)	
San Francisco, CA	1 cent/oz	Sladené nápoje cukrom	
Seattle, WA	1,75 cent/oz	Sladené nápoje cukrom	Spotrebiteľ
Washington, DC	8 % daň z predaja	Sladené nápoje (aj sladidlom)	

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: https://www.taxpolicycenter.org/sites/default/files/briefing-book/specific_state_and_local_taxes_1.pdf

Daň založená na objeme nápoja má skôr fiškálny cieľ, napríklad vo Philadelphii bola daň primárne založená na získaní príjmov, ktoré sa majú využiť na vzdelávacie programy a až sekundárne na zlepšenie zdravia. Pri zdaňovaní objemu sa nepozera na obsah cukru. Ak vlády chcú zlepšiť zdravie obyvateľstva, tak by sa mal zdaňovať nápoj podľa obsahu cukru.¹⁰¹ V meste Berkeley bola daň založená v roku 2014, podľa odhadov sa 47 % dane prenieslo na maloobchodných zákazníkov. V priebehu 4 mesiacov od zavedenia dane sa spotreba sladených nápojov znížila o 21 %, čo spôsobilo nárast spotreby vody o 68 %.¹⁰²

Spotrebná daň zo sladených nápojov má tendenciu byť regresívna, pretože spotrebiteľia s nižšími príjmami mŕňajú väčšiu časť svojho príjmu na daň ako spotrebiteľia

¹⁰¹ TPC. *The State of State (and Local) Tax Policy* [online]. 2020. Dostupné na internete: https://www.taxpolicycenter.org/sites/default/files/briefing-book/specific_state_and_local_taxes_1.pdf

¹⁰² RAJAGOPAL, Selvi, Barnhill Anne, Sharfstein J.M.. *The evidence – and acceptability – of taxes on unhealthy foods*. 2018. s. 2. Dostupné na internete: <https://ijhpr.biomedcentral.com/articles/10.1186/s13584-018-0264-6>

s vyššími príjmami. Táto daň môže viesť ľudí k nákupu zdravších nápojov, a tým podporiť verejne zdravie.¹⁰³

4.6.2 Porovnanie zdanenia sladených nápojov v EÚ a USA

V EÚ je prevaha zdaňovania nealkoholických nápojov podľa obsahu cukru, kedy štáty používajú vyššie sadzby dane pri vyššom obsahu cukru. Najvyššiu sadzbu dane podľa druhu nápoja zaviedli v Maďarsku na energetické nápoje, a to 0,63 eur na liter nápoja. Najvyššiu sadzbu dane pri zdaňovaní podľa obsahu cukru zaviedli v Írsku, a to 0,2439 eur za liter pri obsahu cukru nad 8 g na 100 mililitrov. V USA sa dane uplatňujú na miestnej úrovni. Ani jedno mesto nezdaňuje obsah cukru v nápoji. Najvyššia sadzba dane je v meste Boulder, a to 2 centy na uncu, čo predstavuje 0,02 eur na 29,57 mililitrov. V porovnaní s EÚ je to veľmi nízka sadzba dane. V USA zdaňuje jedno mesto aj percentuálnou sadzbou dane, čo v EÚ nenájdeme.

4.6.3 Zdaňovanie nezdravých potravín v EÚ a USA

Zdaňovanie sladených nápojov viedlo k zavádzaniu zdanenia aj iných nezdravých potravín, lenže reakcia nemusí byť rovnaká. Pri sladených nápojoch je možné nájsť prijateľné náhrady, ako sú alternatívy so zníženým obsahom cukru, diétne nápoje. Nie je jasné či ľudia sú ochotní prejsť z čokoládovej tyčinky na niečo zdravšie, ako napríklad ovocie.¹⁰⁴

Daň na sladkosti vo Fínsku bola zavedená v roku 2011. Vyberala sa zo sladkosti, ako sú cukríky, čokoláda, zmrzlina, kedy boli v roku 2015 sadzby dane na úrovni 0,95 eur za kilogram. Tieto dane zo sladkosti boli v roku 2017 zrušené, z dôvodu tlaku od Európskej komisie, pretože daň bola v rozpore s pravidlami štátnej podpory. Účelom tejto dane nebolo zníženie spotreby, ale zvýšenie príjmov. Napriek tomu sa spotreba znížila o 5 %. Zrušením dane štát prišiel približne o 109 miliónov eur.¹⁰⁵

V roku 2011 bola v Maďarsku zavedená daň na nezdravé potraviny, ktoré obsahujú soli, cukor, kofeín. Patria tu napríklad cukrovinky, slané pochutiny, ovocné džemy.

¹⁰³ TPC. *The State od State (and Local) Tax Policy* [online]. 2020. Dostupné na internete: https://www.taxpolicycenter.org/sites/default/files/briefing-book/specific_state_and_local_taxes_1.pdf

¹⁰⁴ GRIFFITH, Rachel. O'Connell Martin, Smith Kate. *Would taxes on unhealthy food reduce obesity* [online]. Economics Observatory. 2021. Dostupné na internete: <https://www.economicsobservatory.com/would-taxes-on-unhealthy-foods-reduce-obesity>

¹⁰⁵ LIBRARY. *Finland: Tax on Chocolate and Sweets to be Eliminated 2017* [online]. 2015. Dostupné na internete: <https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2015-10-07/finland-tax-on-chocolate-and-sweets-to-be-eliminated-2017/>

Zavedením dane ceny vzrasti v priemere o 29 %.¹⁰⁶ Po zavedení dane sa miera spotreby znížila o 4 %.¹⁰⁷ Zdaňujú sa sladké potraviny s obsahom cukru aspoň 25 %, potraviny, ktoré obsahujú menej ako 40 % kakaa a obsah cukru je vyšší ako 40 %. Daň sa uplatňuje len na balené potraviny obsahujúce cukor. Samotný cukor nie je zdaňovaný. V roku 2018 bola sadzba dane 130 HUF za 1 kilogram potravín s obsahom cukru, čo je 0,33 eur. Daň z džemu je vo výške 600 HUF (1,52 eur) za kilogram s obsahom cukru nad 35 % a s obsahom ovocia menej ako 60 %. Daň zo soli, ak produkt obsahuje viac ako 1 gram soli na 100 gramov alebo obsah nasýtených tukov vo výrobku presahuje 2 gramy na 100 gramov produktu, je vo výške 300 HUF na kilogram (2018) čo je 0,76 eur.¹⁰⁸

V Dánsku bola od roku 2011 daň z tukov, ktorá však bola v účinnosti iba jeden rok, následne bola zrušená. Táto daň bola proti farmárom, potravinárskym spoločnostiam a bola nepopulárna u spotrebiteľov. Podľa spoločnosti bola daň veľmi byrokratická, ktorá zvyšovala administratívne náklady, za rok išlo o náklady vo výške 161 miliónov DKK (21 624 eur)¹⁰⁹ a ohrozovala pracovné miesta. Spotrebitelia chodili na nákupy do Nemecka a Švédska, aby sa dani vyhli. Daň z tukov bola uvalená na potraviny s tukom viac ako 2,3 %, napríklad na mlieka, maslá, syry a oleje. Sadzba dane bola vo výške 2,10 eur za kilogram nasýteného tuku.¹¹⁰ V Dánsku sa zdaňuje zmrzlina, čokoláda a cukrárenské výrobky. Pri dani zo zmrzliny ide o výrobky, ktoré obsahujú cukor, ale aj bez cukru. Prísady, ako je napríklad čokoláda, sa zdaňuje už podľa dane z čokolády. Výška dane zo zmrzliny je 6,98 DKK (0,94 eur) za liter. Daň z čokolády sa vzťahuje na široký sortiment, napríklad čokoláda a čokoládové výrobky, kakaová hmota, prášok, maslo a prípravky všetkých druhov, výrobky zo sladkého drievka, marcipán, nugát, cukrovinky, cukríky, penové výrobky, žuvačky, kandizované ovocie, a iné. Sadzba dane je vo výške 25,97 DKK

¹⁰⁶ GILES, alison, Costigan Danielle, et al.. *The Hungarian public health product tax* [online]. UK Health Forum. 2019. s. 12. Dostupné na internete: <https://ukhealthforum.org.uk/wp-content/uploads/2019/01/Hungary.pdf>

¹⁰⁷ PFINDER, Manuela et al.. *Taxation of unprocessed sugar or sugar-added foods for reducing their consumption and preventing obesity or other adverse health outcomes* [online]. 2020. Dostupné na internete: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7141932/>

¹⁰⁸ ROLD & PARTNER. *Latest news on law, tax and business in Hungary* [online]. 2022. s 3. Dostupné na internete: <https://www.roedl.com/en-gb/de/media/publications/newsletters/newsletter-hungary/documents/newsletter-hungary-2022-2.pdf>

¹⁰⁹ Ceny v DKK boli prepočítané výmenným kurzom zo dňa 18. marca 2023, zverejneným Národnou bankou Slovenska.

¹¹⁰ STAFORD, Ned. *Denmark cancels „fat tax“ and shelves „sugar tax“ because of threat of job losses* [online]. 2012. s 1. Dostupné na internete: <https://www.bmj.com/content/345/bmj.e7889.full>

(3,49 eur) ak je obsah cukru v produkte vyšší ako 0,5 gramov na 100 gramov a 22,08 DKK (2,97 eur) ak je obsah cukru menší ako 0,5 gramov na 100 gramov.¹¹¹

V USA nie sú zavedené špeciálne dane na nezdravé potraviny. Ale napríklad v rámci dane z predaja sa v štátoch na zdaňovanie cukríkov pozerá rôzne. Daň z cukríkov sa vyberá v rámci dane z predaja pri potravinách. Lenže niektoré štáty nezahŕňajú cukríky do kategórie potravín a niektoré používajú na zdanenie cukríkov tie znížené sadzby dane na potraviny. Dvadsaťštyri štátov a District of Columbia zaobchádza s cukríkmi inak ako s potravinami. Jedenásť štátov, ktoré oslobodzujú potraviny od základu dane z predaja, zahŕňa cukríky. Šesť ďalších štátov používa zníženú sadzbu dane a z toho tri zahŕňajú cukríky k zníženej sadzbe dane.¹¹²

S rastúcou prevalenciou nadváhy a obezity tvorcovia politik začínajú čoraz viac uvažovať o zavedení zdravotných daní. Avšak zatiaľ existuje málo dôkazov o tom či sú tieto dane účinné pri znižovaní spotreby cielených produktov. Nie je jasné čo sa bude namiesto toho konzumovať a či tieto náhrady potravín podporujú očakávané zdravie. Napríklad zavedenie dane zo sladkostí vo Fínsku v prvom roku prinieslo pokles spotreby, avšak najnovšie údaje naznačujú, že po určitej dobe sa predaj sladkostí vrátil na pôvodnú úroveň, čo znamená, že táto daň vo Fínsku bola účinná len z krátkodobého hľadiska. Taktiež v Dánsku daň z tukov bola zrušená z dôvodu cezhraničného nakupovania. Táto daň môže byť ako doplnkové opatrenie v boji proti obezite, ale je potrebné zaviesť aj iné formy intervencií na zmenu vzťahu k jedlu.¹¹³

4.7 Nedaňové nástroje na obmedzenie spotreby škodlivých tovarov

Zdaňovanie škodlivých tovarov patrí medzi najefektívnejšie stratégie v znižovaní spotreby týchto tovarov, ale okrem toho je potrebné ich podporiť aj inými opatreniami.

V rámci EÚ bola prijatá smernica, ktorá sa začala uplatňovať v roku 2016 a stanovuje pravidlá upravujúce výrobu, prezentáciu, predaj tabaku a tabakových výrobkov. Smernica sa zameriava najmä na zákaz predaja cigariet s príchutami, podávanie správ od tabakového priemyslu krajinám EÚ o zložkách používaných v tabakových výrobkoch, zdravotné varovania na tabakových výrobkoch musia pokrývať minimálne 65

¹¹¹ SKAT. *Taxes on chocolate, confectionery and consumer ice cream* [online]. Dostupné na internete: <https://skat.dk/data.aspx?oid=2234919>

¹¹² FRITTS, Janelle. *Tax Treatment of Groceries, Candy, and Soda Can Get Tricky* [online]. 2020. Dostupné na internete: <https://taxfoundation.org/halloween-candy-tax-groceries-soda-sales-tax/>

¹¹³ CORNELSEN, Laura, Green Rosemary, Dangour Alan, Smith Richard. *Why fat taxes won't make us thin* [online]. 2014. s. 18,19. Dostupné na internete: <https://academic.oup.com/jpubhealth/article/37/1/18/1558688>

% prednej a zadnej strany balenia cigariet a tabaku na šúľanie, stanovuje minimálne rozmery pre výstrahy, umožňuje priat' krajinám zákaz internetového predaja tabakových výrobkov.¹¹⁴ Užívanie tabaku je obmedzené aj vekom, a to 18 rokov vo väčšine štátov. V Rakúsku a Belgicku je predaj tabaku od 16 rokov.¹¹⁵ V roku 2009 bolo vydané odporúčanie Rady o prostredí bez dymu. Podľa správy z roku 2013 malo 17 krajín zavedené komplexné právne predpisy v prospech prostredia bez dymu.¹¹⁶ V rámci smernice o tabakových výrobkoch EÚ je povinné zdravotné varovanie pre elektronické cigarety, ktoré spotrebiteľom oznamuje, že obsahuje nikotín a nie je vhodné pre nefajčiarov.¹¹⁷ Reklamy na tabak sú taktiež obmedzené Smernicou o reklame na tabak. Ide o celoeurópsky zákaz cezhraničnej reklamy na tabakové výrobky a sponzorstva v iných médiách ako televízia.¹¹⁸ V USA v roku 2009 bol schválený zákon o kontrole tabaku, ktorý dáva americkému úradu pre kontrolu potravín a liečiv komplexnú právomoc regulovať výrobu, marketing a predaj tabakových výrobkov. Od roku 2019 bola zvýšené vekové obmedzenie predaja tabakových výrobkov z 18 na 21 rokov.¹¹⁹ Taktiež boli zakázané ochutené tabakové cigarety.¹²⁰ V rámci reklám je požadované, aby boli na baleniach zdravotné varovania, tak ako aj v EÚ a taktiež výrobcovia, distribútori a maloobchodníci majú zakázané sponzorovanie rôznych udalostí.¹²¹ V San Franciscu zakázali predaj všetkých produktov na elektronické cigarety. Vo väčšine štátov USA je zakázaný online predaj e-cigariet a taktiež sú zakázané príchute.¹²²

WHO v roku 2022 prijala globálny akčný plán pre alkohol na roky 2022–2030. Cieľom je účinne implementovať globálnu stratégiu na zníženie škodlivého používania

¹¹⁴ EUROPEAN COMMISSION. *Product regulation* [online]. Dostupné na internete: https://health.ec.europa.eu/tobacco/product-regulation_en

¹¹⁵ FRA. *Purchasing and consuming tobacco* [online]. Dostupné na internete: <http://fra.europa.eu/en/publication/2017/mapping-minimum-age-requirements-concerning-rights-child-eu/purchasing-and-consuming-tobacco>

¹¹⁶ EUROPEAN COMMISSION. *Smoke-free environments* [online]. Dostupné na internete: https://health.ec.europa.eu/tobacco/smoke-free-environments_en

¹¹⁷ EUROPEAN COMMISSION. *Electronic cigarettes* [online]. Dostupné na internete: https://health.ec.europa.eu/tobacco/product-regulation/electronic-cigarettes_en

¹¹⁸ EUROPEAN COMMISSION. *Ban on cross-border tobacco advertising and sponsorship* [online]. Dostupné na internete: https://health.ec.europa.eu/tobacco/ban-cross-border-tobacco-advertising-and-sponsorship_en

¹¹⁹ CDC. *STATE System Minimum Legal Sales Age (MLSA) Laws for Tobacco Products Fact Sheet* [online]. Dostupné na internete: <https://www.cdc.gov/statesystem/factsheets/mlsa/Minimum-Legal-Sales-Age.html>

¹²⁰ TAX FACTS. *Flavored Cigarettes Banned in the United States* [online]. 2017. s. 1. Dostupné na internete: <https://www.cdtfa.ca.gov/formspubs/pub429.pdf>

¹²¹ FDA. *Advertising and Promotion* [online]. Dostupné na internete: <https://www.fda.gov/tobacco-products/products-guidance-regulations/advertising-and-promotion#when>

¹²² MCDONALD, Jim. *Vape Bans: E- cigarette Restrictions in the U.S. and Worldwide* [online]. 2023. Dostupné na internete: <https://vaping360.com/learn/countries-where-vaping-is-banned-illegal/>

alkoholu ako prioritu verejného zdravia.¹²³ Na európskej úrovni bol prijatý „Európsky akčný plán pre alkohol“ pre roky 2000–2005 a aj pre roky 2005–2020. Najnovší plán je pre roky 2022–2025, ktorý má za hlavný cieľ znížiť spotrebu alkoholu o 10 %. V oblasti alkoholu Európska únia vypracovala rôzne stratégie. V roku 2001 Európska rada prijala „Odporúčania Rady: alkohol a mladý ľudia, najmä deti a dospelávajúci“ na roky 2006–2012. V roku 2004 Rada vyzvala Európsku komisiu k vypracovaniu komplexnej stratégie boja proti alkoholu. V roku 2006 bola navrhnutá „Stratégia EÚ pre alkohol“ na roky 2006 – 2012, kde boli návrhy na rozvoj harmonizovanej legislatívy. Obsahovala päť prioritných tém: ochrana mladých ľudí, detí a nenarodeného dieťaťa, zníženie počtu zranení a úmrtí pri dopravných nehodách súvisiacich s alkoholom, predchádzanie škodám súvisiacim s alkoholom medzi dospelými a znižovanie negatívneho vplyvu na pracovisko, informovanie, vzdelávanie a zvyšovanie povedomia o vplyve škodlivej a nebezpečnej konzumácie alkoholu a o vhodných spôsoboch konzumácie, rozvíjania, podporovania a udržiavania spoločnej základne. V roku 2021 v rámci európskeho plánu boja proti rakovine bol navrhnutý balík opatrení v oblasti alkoholovej politiky. V tomto pláne bolo, napríklad zvýšiť podporu pre členské štáty aby do roku 2025 dosiahli relatívne zníženie škodlivej konzumácie alkoholu aspoň o 10 %, preskúmať právne predpisy EÚ o spotrebnej dani, navrhnúť zdravotné varovania na etiketách do konca roku 2023.¹²⁴

Vládne politiky vykonávajú rôzne opatrenia súvisiace s alkoholom. Ide o obmedzenie alkoholu za volantom, obmedzenia reklám a obmedzenie dostupnosti alkoholu. Niektoré krajiny na určitých miestach obmedzujú alebo úplne zakazujú predaj alkoholu, zakazujú aj pitie na verejných miestach, je určený minimálny vek na kúpu alkoholu, obmedzenia doby predaja, štátny monopol na predaj alkoholu (Švédsko), majú povinné označenia alkoholu. Najbežnejšia zákonná norma alkoholu krvi pri šoférovaní je v západnej Európe 0,5 promile a vo východnej Európe od 0,00–0,3 promile.¹²⁵ V USA je určený federálny limit na legálne šoférovanie, a to 0,08 %.¹²⁶ Pri obmedzení reklám, ide napríklad o obmedzenie televíznej reklamy do 21:00, obmedzenie umiestnenia a cieľovej skupiny. Reklamy by nemali byť zamerané na vekové skupiny, pre ktoré je pitie alkoholu zakázané, nemali by podporovať nadmernú konzumáciu. Vekový limit v EÚ je vo väčšine

¹²³ PAHO. *Global alcohol action plan 2022–2030. A summary for economic operators in the Americas* [online]. 2022. s.1. Dostupné na internete: <https://iris.paho.org/handle/10665.2/56635>

¹²⁴ STAP. *European Alcohol Policy* [online]. Dostupné na internete: <https://www.stap.nl/en/home/european-alcohol-policy.html>

¹²⁵ AUTO travel. *Alcohol driving limits in Europe* [online]. Dostupné na internete: <https://autotraveler.ru/en/spravka/alcohol-driving-limits-in-europe.html#.ZBcusHbMJPY>

¹²⁶ FINDLAW. *Comparing State DUI Laws* [online]. 2020. Dostupné na internete: <https://www.findlaw.com/dui/laws-resources/comparing-state-dui-laws.html>

štátov 18 rokov, avšak niektoré krajiny majú 16 ročnú vekovú hranicu na určitý druh alkoholu (napr. Nemecko). V USA je vekový limit vyšší, a to 21 rokov. V USA existuje množstvo programov zameraných na zníženie spotreby alkoholu, napríklad Centres for Disease Control and Prevention. Ich cieľom zabrániť nadmernej konzumácii alkoholu.¹²⁷

WHO v reporte o obezite v európskom regióne 2022 uviedlo, že žiaden zásah nemôže fungovať sám, a preto je potrebný komplexný prístup. Prioritou by mala byť podpora nižších socioekonomických skupín obyvateľstva a akejkolvek stratégie prevencie obezity, pretože tieto skupiny čelia viacerým obmedzeniam pri zdravom výbere. WHO vyzýva vládne politiky k implementácii fiškálnej politiky na podporu zdravého stravovania. Cieľom je podnietiť spotrebu zdravších možností a odradiť od spotreby menej zdravších alternatív. V rámci druhej medzinárodnej konferencie o výžive v roku 2014 bolo odporúčané preskúmať ekonomické stimuly na podporu zdravého stravovania. WHO ďalej odporúča implementáciu fiškálnej politiky aj v rámci balíčka deviatich globálnych cieľov pre neprenosné choroby do roku 2030. Taktiež v roku 2019 odporučila zdaňovanie sladených nápojov. Komisia na ukončenie detskej obezity odporúča zavedenie daní zo sladených nápojov. Obezita je komplexný problém, ktorý nemôže byť vyriešený iba implementovaním dane na sladené nápoje a nezdravé jedlá. Vlády sú zodpovedné za ochranu práva na zdravie, a preto je presadzovanie fiškálnej politiky na zdravé stravovanie jedným z opatrení, ktoré možno prijať pri plnení zodpovednosti. Príjmy z daní by mohli byť použité k sprístupneniu zdravších potravín.¹²⁸ Program EU4Health 2022 sa zaoberá obezitou, najmä detskou obezitou a zvyšujú povedomie, vzdelávajú a zdieľajú overené postupy. EÚ bojuje taktiež proti fyzickej neaktivite, európskym týždňom športu, pomáha spotrebiteľom rozhodovať sa pri nakupovaní zdravšie. Pripravuje novelizáciu o povinnom nutričnom označení na prednej strane obalu.¹²⁹ V USA majú tiež rôzne programy pre boj proti obezite, ako napríklad National Health and Nutrition Examination Survey – hodnotenie zdravotného a nutričného stavu dospelých a detí, prieskumy fyzickej aktivity, CDC – sledovanie stavu hmotností.¹³⁰

¹²⁷ WISEVOTER. *Drinking Age by Country* [online]. 2023. Dostupné na internete: <https://wisevoter.com/country-rankings/drinking-age-by-country/>

¹²⁸ WHO. *Fiscal policies to promote healthy diets: policy brief* [online]. 2022. s. 2, 13. Dostupné na internete: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240049543>

¹²⁹ EUROPEAN PARLIAMENT. *World Obesity Day Reveals a Worrying Picture* [online]. 2023. Dostupné na internete: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/739361/EPRS_ATA\(2023\)739361_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/739361/EPRS_ATA(2023)739361_EN.pdf)

¹³⁰ CDC. *Surveillance Systems* [online]. 2022. Dostupné na internete: <https://www.cdc.gov/obesity/data/surveillance.html>

Záver

Hlavným cieľom diplomovej práce bolo preskúmanie možnosti zlepšenia zdravia obyvateľstva prostredníctvom efektívnejšieho zdaňovania škodlivých tovarov. Konkrétne sa práca zameriava na tabak a tabakové výrobky, alkohol a alkoholické nápoje, sladené nápoje a nezdravé potraviny vo vybraných oblastiach, a to v Európskej únii a Spojených štátoch amerických. Okrem hlavného cieľa sme si stanovili aj parciálne ciele, ako definovať celosvetovú spotrebu škodlivých tovarov a zdravie obyvateľstva, teoreticky vymedziť škodlivé tovary podliehajúce zdaneniu, všeobecne popísať zdanenie škodlivých tovarov v EÚ a USA, analyzovať súčasnú situáciu zdaňovania škodlivých tovarov vo vybraných oblastiach, vymedziť miesto škodlivých daní v systémoch zdaňovania, analyzovať účinnosť zdaňovania škodlivých tovarov, následne na základe výsledkov navrhnúť riešenia zlepšenia zdravia obyvateľstva pomocou efektívnejších možností zdaňovania. Môžeme povedať, že tieto ciele sa nám podarilo naplniť, čo si potvrdíme nasledujúcim zhrnutím práce.

V poslednom desaťročí vzrástol záujem krajín o zavádzanie daní na podporu zlepšenia verejného zdravia. Krajiny sa začali viac zaoberať zdaňovaním nezdravých komodít, ako sú tabak a tabakové výrobky, alkohol a alkoholické nápoje, sladené nápoje a nezdravé potraviny. Fajčenie, škodlivé používanie alkoholických nápojov a obezita patria medzi hlavné riziká ohrozujúce zdravie svetovej populácie a majú priamy vplyv na ciele trvalo udržateľného rozvoja.

Vypuknutie tabakovej epidémie spôsobilo viac ako 8 miliónov predčasných úmrtí. Spôsobom riešenia bol Rámcový dohovor WHO o kontrole tabaku, ktorý dodnes prijalo 182 krajín, čo pokrýva 90 % populácie. Vďaka kontrole tabaku sa spotreba znížila a je predpoklad, že bude ďalej klesať. Naopak vývoj celosvetovej spotreby alkoholu a cukru má rastúci trend a predpokladá sa, že spotreba bude naďalej rásť.

Medzi najúčinnšie metódy zníženia spotreby škodlivých tovarov patrí zdaňovanie. Najúčinnjšou daňou je spotrebná daň, ktorá je uvalená na konkrétny výrobok. Zavedením dane sa zvýši cena, čo následne prispeje k zníženiu spotreby. Pri skúmaných komoditách sa používa špecifické alebo ad valorem zdaňovanie, ktoré sa môže aj kombinovať. Pre fungovanie vnútorného trhu v rámci Európskej únie boli harmonizované dane z tabaku a tabakových výrobkov, alkoholu a alkoholických nápojov. Harmonizovaná je štruktúra spotrebných daní a daňové sadzby. Pomocou smerníc boli vymedzené minimálne sadzby dane. Dane zo sladených nápojov a nezdravých potravín, ale aj dane

z elektronických cigariet v rámci EÚ nie sú harmonizované. V USA sa škodlivé tovary zdaňujú na federálnej, štátnej, niekedy aj miestnej úrovni. Sadzby dane pre tabak a tabakové výrobky, alkohol a alkoholické nápoje sú vymedzené na federálnej úrovni. Ďalej si každý štát určuje výšku štátnej spotrebnej dane nezávisle.

Fajčenie, konzumácia alkoholu a obezita vo veľkej miere ovplyvňujú úmrtnosť. Tieto tri faktory sa považujú za rizikové faktory, ktorým sa da predchádzať, a taktiež za problémy verejného zdravia s veľkým vplyvom na očakávanú dĺžku života. Vo všeobecnosti pozorujeme rastúci trend strednej dĺžky života, ktorá závisí od zlepšujúceho sa sociálno-ekonomického rozvoja a lekárskej starostlivosti. Od roku 1990 do roku 2014 sa kombinovaný vplyv fajčenia, alkoholu a obezity na strednú dĺžku života znížil, a to zo 6,6 rokov na 5,8 rokov. Hlavnou príčinou poklesu je klesajúca úmrtnosť spôsobená fajčením, ktorá medzi rokmi 1990-2019 celosvetovo klesla zo 155,89 úmrtí na 100 000 ľudí na 95,61 úmrtí, konkrétne v USA bol pokles zo 160,05 na 92,49 úmrtí, a taktiež v EÚ zo 157,33 na 84,74 úmrtí na 100 000 ľudí (viď. podkapitola 4.1). Fajčenie je druhým najrizikovejším faktorom úmrtia na celom svete, je hlavnou príčinou úmrtí pri rakovine pľúc a iných pľúcnych chorôb, srdcových chorôb a celkovo chorôb dýchacích ciest. Intenzita fajčenia meraná spotrebou cigariet na fajčiara celosvetovo klesá. Od roku 1990 do roku 2012 klesla z 18,1 na 18,7 cigariet na fajčiara. V USA je najvyšší pokles spotreby cigariet, a to z 29,4 na 22,5 cigariet. Priemerná spotreba v EÚ sa znížila, nie však výrazne, a to z 20,9 na 20,5 (viď. podkapitola 4.1). Najväčší pokles bola zaznamenaný v Portugalsku, a to zníženie o približne 9 kusov cigariet na jedného fajčiara. V roku 2007 sa dostali na trh v USA a v EÚ elektronické cigarety. Populárne sú hlavne u mládeže a sú najbežnejším produktom na fajčenie v tejto vekovej skupine. V roku 2018 v USA ich užívalo až 20,8 % študentov stredných škôl. V roku 2019 sa prevalencia fajčenia e-cigariet na stredných školách zvýšila na 28 %, dokonca u vekovej kategórii 17-18 rokov je to 40,5 % (viď. podkapitola 4.1).

Dane majú významný podiel na zníženie spotreby tabaku. Efektívnejšie zdaňovanie môže byť dosiahnuté zvyšovaním špecifickej časti spotrebnej dane. Dane z tabaku a spotreba sú silno nepriamo úmerné. Nárast cien tabaku o 50 %, ktorý je upravený o infláciu znižuje spotrebu približne o 20 % v krajinách s vysokými príjmami, ako aj v nízkopríjmových krajinách a krajinách so strednými príjmami. Vyššie dane sú účinné najmä v chudobnejších alebo menej vzdelaných skupinách a pomáhajú predchádzať, aby mladí ľudia, ktorí experimentujú s fajčením nezačali s pravidelným fajčením.

V EÚ je na 20 kusov cigariet uvalená minimálna daň vo výške 1,80 eur a podiel celkovej dane musí byť minimálne 60 % váženej priemernej maloobchodnej predajnej

ceny. Priemerná spotrebná daň je na úrovni 4,39 eur (2022). Najnižšia je v Bulharsku 1,81 eur (2022) a najvyššia je v Írsku 8,85 eur (2022). Priemerný podiel celkovej dane je 80,83 %. Najvyšší podiel celkovej dane je v Dánsku až 96,10 %, napriek tomu v rámci EÚ má druhý najvyšší počet cenovo dostupných cigariet (viď. podkapitola 4.2.1). V USA sú stanovené všeobecné sadzby dane na federálnej úrovni. Štáty okrem toho zdaňujú tabak aj na štátnej úrovni, ale úroveň zdanenia sa značne líši, vytvárajú sa značné rozdiely. Tým sa podporuje pašovanie cigariet a cezhraničné nákupy. Produkty zo štátov s nízkym zdanením sa dostávajú do štátov, kde sú produkty zdanené vyššou sadzbou dane. Priemerná spotrebná daň je na úrovni 1,57 eur, čo je v porovnaní s EÚ výrazne nižšie. Spotrebná daň sa pohybuje v rozmedzí 0,16-4,10 eur (2022). Najnižšia je v Missouri a najvyššia v New Yorku. Podiel celkovej dane v USA je na priemernej úrovni 28,91 %. Najvyšší podiel je na úrovni 49,72 % (Connecticut) a najnižší 8,22 % (Missouri) (viď. podkapitola 4.2.2, 4.2.3). V EÚ sa ukázali vyššie dane ako účinnejšie, v USA by bolo efektívnejšie zavedenie minimálnych hraníc zdaňovania na štátnej úrovni. Podľa skóre merajúce výkonnosť politík v oblasti cigariet je najväčší rozdiel medzi americkým a európskym regiónom WHO v komponente podielu dane. Zatiaľ čo v európskom regióne je hodnotený dobre, tak v americkom je to nedostačujúce. Zvyšovanie cien a daní by malo byť koordinované s okolitými štátmi, aby sa predchádzalo pašovaniu alebo nákupom v okolitých krajinách. WHO odporúča až 75 % podiel dane na maloobchodnej cene. Ak by štáty zvýšili dane, tak by to prinieslo aj vyššie príjmy do štátnych rozpočtov. Tieto príjmy by mohli byť využité na programy, zdravotné náklady, boj proti rakovine, kardiovaskulárne ochorenia a ďalšie. V EÚ zdaňuje e-cigarety len 14 krajín v USA 30 krajín. V EÚ nie sú harmonizované, avšak zvýšenie cien o 10 % by znížilo spotrebu o približne 8,2 %. Zavedenie dane účinne odradí mladých ľudí od začatia požívania e-cigariet (viď. podkapitola 4.2.5).

Konzumácia alkoholu má kauzálny vplyv na viac ako 200 zdravotných stavov. Od roku 1990 do 2019 miera úmrtnosti sa celosvetovo a v EÚ znížila, naopak v USA je zaznamenaný nárast o približne 2 úmrtia na 100 000 ľudí. Avšak v roku 2019 v EÚ bola úmrtnosť na úrovni 35,78 úmrtí, zatiaľ čo v USA to bolo menej 28,07. Celková spotreba čistého alkoholu sa znižuje. Ľudia v roku 2019 v EÚ (10,2 l) spotrebujú viac čistého alkoholu na obyvateľa ako v USA (8,9 l) (viď. podkapitola 4.2). Porucha užívania alkoholu sa týka pitia alkoholu, ktoré spôsobuje duševné a fyzické zdravotné problémy a je definovaná aj v Medzinárodnej klasifikácii chorôb WHO. Odhaduje sa, že celosvetovo má poruchu užívania alkoholu približne 1,4 % populácie.

Zvýšenie spotrebných daní je osvedčené opatrenie na zníženie škodlivej spotreby alkoholu a prináša vláde príjmy na kompenzáciu ekonomických nákladov. Treba zvyšovať spotrebné dane a pravidelne prehodnocovať ceny vo vzťahu k úrovni inflácie a príjmu. Ovplyvnenie cien najlacnejšieho alkoholu a najviac konzumovaného alkoholu na trhu, má potenciálne väčší vplyv na celkovú spotrebu ako zvyšovanie cien drahých alkoholických nápojov. Analyzovali sme dane z piva, vína a liehoviny v EÚ a USA v roku 2021. V USA na federálnej úrovni sa pohybuje daň od 0,06 eur do 3,35 eur. Priemerná spotrebná daň z piva je v EÚ 0,39 eur za liter a je vyššia ako v USA 0,08 eur. Pri víne je priemerná spotrebná daň v EÚ na úrovni 1,72 eur a je o 1,48 eur vyššia ako v USA. Liehoviny sú zdaňované najvyššími sadzbami dane s priemernou sadzbou dane v EÚ 7,17 eur a v USA 1,92 eur (viď. podkapitola 4.4.2). Napriek vyšším sadzbám v EÚ je spotreba čistého alkoholu vyššia ako v USA. Pri zdaňovaní alkoholických nápojov nie je určená žiadna prahová hodnota, koľko percent z maloobchodnej ceny by mala tvoriť daň, tak ako to je pri tabakových výrobkoch. Zavedením tejto prahovej hodnoty by sa zefektívnilo zdaňovanie alkoholu v nadväznosti so zlepšením zdravia obyvateľstva. Ak by krajiny európskeho regiónu WHO zaviedli minimálnu daň 15 % maloobchodnej ceny alkoholických nápojov, viedlo by to k odvráteniu 24,2 % úmrtí za rok (viď. podkapitola 4.4.1).

Obezita je celosvetovo na vzostupe. Celosvetovo miera úmrtnosti z dôvodu obezity stúpa, od roku 1990 kedy bola na úrovni 59,65 do roku 2019 stúpila na 62,59 úmrtí na 100 000 ľudí. Nárast úmrtnosti je hlavne v USA. V roku 2019 bolo v USA 31,4 % dospelých obéznych, v EÚ bolo 17 % dospelých obéznych. Medzi rokmi 2020 až 2035 sa očakáva 100 % nárast detskej obezity (viď. podkapitola 4.5). K zníženiu obezity by mohlo prispieť zdaňovanie sladených nápojov a nezdravých potravín. V Spojenom kráľovstve zavedenie dane spôsobilo 34 % pokles spotreby sladených nápojov, motivovalo to výrobcov k zníženiu obsahu cukru v nápoji, ale aj k zmene objemu nápoja. V EÚ zdaňovalo sladené nápoje do roku 2020 len 8 štátov. Tieto dane nie sú harmonizované, preto sú rozdiely v ich zdaňovaní. Vo väčšine krajín sa zdaňujú nápoje na základe obsahu cukru. V USA nemá žiaden štát zavedenú spotrebnú daň na tieto tovary, zdaňujú sa len na miestnej úrovni, a to v 8 mestách. V USA sa zdaňujú nápoje na základe objemu, nie na základe obsahu cukru v nápoji, jedno mesto má zavedenú percentuálnu sadzbu dane z predaja. V meste Berkeley v roku 2014, štyri mesiace po zavedení dane sa spotreba sladených nápojov znížila o 21 %, čo spôsobilo nárast spotreby čistej vody o 68 % (viď. podkapitola 4.6.1). Zdaňovanie podľa cukru sa ukázalo ako efektívnejšie, ak ide o zlepšenie zdravia ľudí. Daň založená na objeme nápoja má skôr fiškálny cieľ, z týchto

získaných prostriedkov by sa mohli financovať programy na podporu zdravia. Niektoré krajiny EÚ majú zavedené dane na nezdravé potraviny. V Maďarsku zdaňujú potraviny obsahujúce soli, cukor a kofeín. V Dánsku je zavedená daň z čokolády. V USA nie sú zavedené špecifické dane na nezdravé potraviny. S rastúcou prevalenciou obezity, tvorcovia politik začínajú čoraz viac rozmyšľať o zavedení zdravotných daní. Zatiaľ však existuje málo dôkazov o účinnosti týchto daní pri znižovaní spotreby. Nie je jasné čo budú spotrebitelia spotrebovať namiesto týchto potravín a či prejdú na zdravšie alternatívy. Dane by mali byť zamerané skôr na výrobcov, aby ich to motivovalo znížiť obsah cukru v produktoch. Aby tieto dane boli efektívne je potrebná ich harmonizácia alebo ich vymedzenie na federálnej úrovni. Táto daň môže byť ako doplnkové opatrenie v boji proti obezite, ale je potrebné zaviesť aj ďalšie formy intervencií na zmenu vzťahu k jedlu, napríklad vzdelávacie programy.

Aby sa spotreba škodlivých tovarov znížila je potrebné okrem zdaňovania týchto tovarov zaviesť aj iné nedaňové opatrenia. Zavedené sú rôzne opatrenia, napríklad vo forme zákazov alebo obmedzení. Pri tabakových výrobkoch a alkoholických nápojoch je obmedzený vek užívania týchto výrobkov, ktorý sa medzi krajinami líši, obmedzujú sa reklamy, miesta spotreby a miesta predaja. Pri alkoholických nápojoch je aj zákaz viesť motorové vozidlo pod vplyvom alkoholu, kde v krajinách majú rôzne hranice tolerancie alkoholu v krvi. Na globálnej a medzinárodnej úrovni boli vypracované rôzne stratégie a plány na podporu zlepšenia zdravia obyvateľstva. Taktiež existujú rôzne organizácie, ktoré sa zaoberajú formami zlepšenia zdravia obyvateľstva.

Bibliografické odkazy

Tlačené knihy a monografie

- [1.] RABATÍNOVÁ, Marcela, Schultzová Anna, Benko Peter. *Teoretické a praktické prístupy k zdaňovaniu spotreby - vybrané problémy*. Bratislava: Ekonóm. 2017. s. 8. ISBN: 978-80-225-4446-7
- [2.] SCHULTZOVÁ, Anna. *Daňové sústavy štátov Európskej únie*. 3.vyd. Bratislava: Ekonóm. 2018. s. 193. ISBN 978-80-225-4505-1
- [3.] ŠIROKÝ, Ján. *Daně v Evropské unii*. 7. vyd. Praha: Leges, 2018. s. 384. ISBN 978-80-7502-274-5
- [4.] ZUBAĽOVÁ, Alena. *Daňové teórie a ich využitie v praxi. Daňová teória a politika II*. Wolters Kluwer: Druhé vydanie, 2012. s. 200. ISBN 978-80-8078-487-4

Elektronické dokumenty a iné internetové zdroje

- [1.] ALLCOTT, Hunt, Lockwood B. B., Taubinsky D.. *Should We Tax Sugar-Sweetened Beverages? An Overview of Theory and Evidence* [online]. Journal of Economic Perspectives: Volume 33, Number 3. 2019. s 202-227. Dostupné na internete: <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jep.33.3.202>
- [2.] ASEN, Elke. *Beer Taxes in Europe* [online]. Tax foundation. 2021. Dostupné na internete: <https://taxfoundation.org/beer-taxes-in-europe-2021/>
- [3.] ASEN, Elke. *Wine Taxes in Europe* [online]. Tax foundation. 2021. Dostupné na internete: <https://taxfoundation.org/wine-taxes-in-europe-2021/>
- [4.] AUTO travel. *Alcohol driving limits in Europe* [online]. Dostupné na internete: <https://autotraveler.ru/en/spravka/alcohol-driving-limits-in-europe.html#.ZBcusHbMJPY>
- [5.] BAIRD, Courtney. *The Skinny on the Fat Tax* [online]. Research Associate. Dostupné na internete: <https://www.ced.org/blog/entry/the-skinny-on-the-fat-tax>.
- [6.] BOESEN, Ulrik. *Compare Tobacco Tax Data in Your State* [online]. Tax Foundation. 2021. Dostupné na internete: <https://taxfoundation.org/tobacco-tax-data-tool/>
- [7.] BOESEN, Ulrik. *EU Member States Pushing EU- wide Vapor Tax* [online]. Tax Foundation. 2020. Dostupné na internete: <https://taxfoundation.org/eu-vapor-tax/>

- [8.] BOONN, Ann. *Raising Tobacco Taxes: a win-win-win* [online]. Campaign for Tobacco-Free Kids. 2022. s 3. Dostupné na internete: <https://www.tobaccofreekids.org/assets/factsheets/0385.pdf>
- [9.] BUNN, Daniel, Enache Cristina, Boesen Ulrik. *Consumption Tax Policies in OECD Countries* [online]. Tax Foundation. 2021. s. 38. Dostupné na internete: <https://taxfoundation.org/consumption-tax-policies/>
- [10.] Business in Denmark. *Excise duties on goods* [online]. 2021. Dostupné na internete: <https://businessindenmark.virk.dk/guidance/exicse-duties-on-goods/icecream-and-chocolate/>.
- [11.] CDC. *Adult Obesity Facts* [online]. 2022. Dostupné na internete: <https://www.cdc.gov/obesity/data/adult.html>
- [12.] CDC. *E-Cigarette Use* [online]. 2021. Dostupné na internete: <https://www.americashealthrankings.org/explore/annual/measure/eciguse/state/ALL>,
- [13.] CDC. *STATE System Excise Tax Fact Sheet* [online]. 2022 Dostupné na internete: <https://www.cdc.gov/statesystem/factsheets/excisetax/ExciseTax.html>.
- [14.] CDC. *STATE System Minimum Legal Sales Age (MLSA) Laws for Tobacco Products Fact Sheet* [online]. Dostupné na internete: <https://www.cdc.gov/statesystem/factsheets/mlsa/Minimum-Legal-Sales-Age.html>
- [15.] CDC. *Surveillance Systems* [online]. 2022. Dostupné na internete: <https://www.cdc.gov/obesity/data/surveillance.html>
- [16.] CDC. *Surveillance Systems* [online]. 2022. Dostupné na internete: <https://www.cdc.gov/obesity/data/surveillance.html>
- [17.] COLE, Gail. *Is candy taxed? Heres what expect this Halloween* [online]. Avala. 2022. Dostupné na internete: <https://www.avalara.com/blog/en/north-america/2019/10/state-by-state-guide-to-sales-tax-on-candy-just-in-time-for-halloween.html>
- [18.] CORNELIUS. M. E, Wang T. W, Jamal A., Loretan C. G., Neff L. J.. *Tobacco Product Use Among Adults — United States* [online]. 2019. Dostupné na internete: <https://www.cdc.gov/mmwr/volumes/69/wr/mm6946a4.htm>
- [19.] CORNELSEN, Laura, Green Rosemary, Dangour Alan, Smith Richard. *Why fat taxes won't make us thin* [online]. 2014. s. 18-23. Dostupné na internete: <https://academic.oup.com/jpubhealth/article/37/1/18/1558688>

- [20.] EASA. *Alcohol* [online]. Dostupné na internete: <https://www.easa-alliance.org/issues/alcohol/>
- [21.] EHIF. *Pure alcohol consumption, litres per capita, age 15+* [online]. 2022. Dostupné na internete: https://gateway.euro.who.int/en/indicators/hfa_426-3050-pure-alcohol-consumption-litres-per-capita-age-15plus/visualizations/#id=19443&tab=graph
- [22.] ELFEIN, John. *Percentage of people worldwide who were overweight as of 2019, by age* [online]. Statista. 2020. Dostupné na internete: <https://www.statista.com/statistics/1065605/prevalence-overweight-people-worldwide-by-age/>
- [23.] ENACHE, Cristina. *Cigarette Taxes in Europe* [online]. Tax Foundation. 2022. Dostupné na internete: <https://taxfoundation.org/cigarette-tax-europe-2022/>
- [24.] EUROPEAN COMMISSIN. *Health Promotion and Disease Prevention Knowledge Gateway* [online]. Dostupné na internete: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/health-promotion-knowledge-gateway/sugars-sweeteners-9_en
- [25.] EUROPEAN COMMISSION. *Excise Duties on Tobacco* [online]. Dostupné na internete: https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation-1/excise-duties/excise-duties-tobacco_en
- [26.] EUROPEAN COMMISSION. *Excise Duty on Alcohol* [online]. Dostupné na internete: https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation-1/excise-duties/excise-duty-alcohol_en
- [27.] EUROPEAN COMMISSION. *Ban on cross-border tobacco advertising and sponsorship* [online]. Dostupné na internete: https://health.ec.europa.eu/tobacco/ban-cross-border-tobacco-advertising-and-sponsorship_en
- [28.] EUROPEAN COMMISSION. *Electronic cigarettes* [online]. Dostupné na internete: https://health.ec.europa.eu/tobacco/product-regulation/electronic-cigarettes_en
- [29.] EUROPEAN COMMISSION. *Product regulation* [online]. Dostupné na internete: https://health.ec.europa.eu/tobacco/product-regulation_en
- [30.] EUROPEAN COMMISSION. *Smoke-free environments* [online]. Dostupné na internete: https://health.ec.europa.eu/tobacco/smoke-free-environments_en

- [31.] EUROPEAN PARLIAMENT. *World Obesity Day Reveals a Worrying Picture* [online]. 2023. Dostupné na internete: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/739361/EPRS_ATA\(2023\)739361_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/739361/EPRS_ATA(2023)739361_EN.pdf)
- [32.] EUROSTAT. *Use of electronic cigarettes or similar electronic devices by sex, age and educational attainment level* [online]. 2019. Dostupné na internete: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/hlth_ehis_sk6e/default/table?lang=en
- [33.] FDA. *Advertising and Promotion* [online]. Dostupné na internete: <https://www.fda.gov/tobacco-products/products-guidance-regulations/advertising-and-promotion#when>
- [34.] FICHERA, Eleonora, Mora Toni, Lopez-Valcarcel G. Beatriz, Roche David. *How do consumers respond to „sin taxes“? New evidence from a tax on sugary drinks* [online]. Social Science & Medicine. 2021. s. 11. Dostupné na internete: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0277953621001313>
- [35.] FINDLAW. *Comparing State DUI Laws* [online]. 2020. Dostupné na internete: <https://www.findlaw.com/dui/laws-resources/comparing-state-dui-laws.html>
- [36.] FLETCHER, J. M., Frisvold D. E., Trefft N.. *The effects of soft drink taxes on child and adolescent consumption and weight outcomes* [online]. Journal of Public Economics. 2010. s. 967-974. Dostupné na internete: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0047272710001222?via%3Dihub>
- [37.] FRA. *Purchasing and consuming tobacco* [online]. Dostupné na internete: <http://fra.europa.eu/en/publication/2017/mapping-minimum-age-requirements-concerning-rights-child-eu/purchasing-and-consuming-tobacco>
- [38.] FRITTS, Janelle, Nguyen Jeremiah. *How High Are Wine Taxes in Your State?* [online]. Tax Foundation. 2021. Dostupné na internete: <https://taxfoundation.org/state-wine-taxes-2021/>
- [39.] FRITTS, Janelle. *How High Are Beer Taxes in Your State?* [online]. Tax Foundation. 2021. Dostupné na internete: <https://taxfoundation.org/state-beer-taxes-2021/>
- [40.] FRITTS, Janelle. *How High Are Distilled Spirits Taxes in Your State?* [online]. Tax Foundation. 2021. Dostupné na internete: <https://taxfoundation.org/state-distilled-spirits-taxes-2021/>

- [41.] FRITTS, Janelle. *Tax Treatment of Groceries, Candy, and Soda Can Get Tricky* [online]. 2020. Dostupné na internete: <https://taxfoundation.org/halloween-candy-tax-groceries-soda-sales-tax/>
- [42.] GELLYNCK, X., Kühne, B., Zuleeg, F., & Policy, E.. *Food taxes and their impact on competitiveness in the agri-food sector* [online]. Rotterdam. 2014. s. 80. Dostupné na internete: <https://www.semanticscholar.org/paper/Food-taxes-and-their-impact-on-competitiveness-in-Gellynck-K%C3%BChne/368cbb3912208db9a64f28949c23bcd954ea3acc>
- [43.] GILES, alison, Costigan Danielle, et al.. *The Hungarian public health product tax* [online]. UK Health Forum. 2019. s. 23. Dostupné na internete: <https://ukhealthforum.org.uk/wp-content/uploads/2019/01/Hungary.pdf>
- [44.] GRIFFITH, Rachel. O'Connell Martin, Smith Kate. *Would taxes on unhealthy foods reduce obesity* [online]. Economics Observatory. 2021. Dostupné na internete: <https://www.economicsobservatory.com/would-taxes-on-unhealthy-foods-reduce-obesity>
- [45.] GROSSMAN, M., Sindelar J. L., Mullahy J., Anderson R.. *Alcohol and cigarette taxes. Journal of economic perspectives* [online]. Volume 7, number 4. 1993. s. 211-222. Dostupné na internete: <https://pubs.aeaweb.org/doi/pdf/10.1257/jep.7.4.211>
- [46.] HAGENAARS, L., Jeurissen, P., Klazinga, N. *Sugar-sweetened beverages taxation on 2017: a commentary on the reasons behind their quick spread in the EU compared with the USA* [online]. Public Health Nutrition. 2019. s. 186-189. Dostupné na internete: <https://www.cambridge.org/core/journals/public-health-nutrition/article/sugarsweetened-beverage-taxation-in-2017-a-commentary-on-the-reasons-behind-their-quick-spread-in-the-eu-compared-with-the-usa/05B2C526D3B2E760DAB8FD11E1F4C6E0>
- [47.] HOFFER, Adam. *Vapor Taxes by State* [online]. Tax Foundation. 2022. Dostupné na internete: <https://taxfoundation.org/vapor-taxes-2022/>
- [48.] CHALOUPEK, F. J., Warner K. E.. *The economics of smoking* [online]. Cambridge: National bureau of economic research, No. 7047. 1999. s. 67. Dostupné na internete: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w7047/w7047.pdf
- [49.] CHALOUPEK, Frank, and Tobacconomics team. *Tobacconomics Cigarette Tax Scorecard* [online]. Chicago: 2nd. edition. 2021. s. 47. Dostupné na internete:

<https://tobacconomics.org/files/research/738/tobacco-scorecard-report-2nd-ed-eng-v5.0-final-1.pdf>

- [50.] IBISWorld. *Adult Obesity Rate* [online]. 2023. Dostupné na internete: <https://www.ibisworld.com/us/bed/adult-obesity-rate/112885/>
- [51.] JACOBSON, M. F., Brownell. *Small Taxes on Soft Drinks and Snack Food to Promote Health* [online]. 2000. s. 854-857. Dostupné na internete: <https://ajph.aphapublications.org/doi/epdf/10.2105/AJPH.90.6.854>
- [52.] JANSSEN, Fanny, et. al.. *Future life expectancy in Europe taking into account the impact of smoking, obesity, and alcohol* [online]. eLife. 2021. s. 27. Dostupné na internete: <https://elifesciences.org/articles/66590>
- [53.] JANSSEN, Fanny, et. al.. *The combine impact of smoking, obesity a alcohol on life-expectancy trends in Europe* [online]. International Jouurnal of epidemiology. 2021. s. 931-941. Dostupné na internete: <https://academic.oup.com/ije/article/50/3/931/6082777>
- [54.] JENSEN, J. D., Smed S.. *State-of-the-art for food taxes to promote public health* [online]. 2017. s. 6. Dostupné na internete: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29166954/>
- [55.] JHA, Prabhat, M. D., Phil D., Richard Peto, F. R. S.. *Global Effects of Smoking, of Quitting, and of Taxing Tobacco* [online]. The New England Journal of Medicine. 2014. Dostupné na internete: <https://www.nejm.org/doi/10.1056/NEJMr1308383>
- [56.] LIBRARY. *Finland: Tax on Chocolate and Sweets to by Eliminated 2017* [online]. 2015. Dostupné na internete: <https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2015-10-07/finland-tax-on-chocolate-and-sweets-to-be-eliminated-2017/>
- [57.] LLOYD, Peter, MacLaren Donald. *Should We TAX Sugar and If So How?* [online]. 2018. s. 19-40. Dostupné na internete: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1467-8462.12299>
- [58.] LOCHER, Thomas. *Distilled Spirits Taxes in Europe* [online]. Tax foundation. 2021. Dostupné na internete: <https://taxfoundation.org/distilled-spirits-taxes-europe-2021/>
- [59.] MCDONALD, Jim. *Vape Bans: E- cigarette Restrictions in the U.S. and Worldwide* [online]. 2023. Dostupné na internete: <https://vaping360.com/learn/countries-where-vaping-is-banned-illegal/>
- [60.] MILENA. *Cigarette Prices by State – Latest Data and Trends* [online]. 2022. Dostupné na internete: <https://balancingeverything.com/cigarette-prices-by-state/>

- [61.] NEUFELD, M., Rovira P., Ferreira-Borges C., Kilian C., Sassi F., Veryga A., Rehm J.. *Impact of introducing a minimum alcohol tax share in retail prices on alcohol-attributable mortality in the WHO European Region: A modelling study* [online]. The Lancet Regional Health-Europe. 2022. s. 12. Dostupné na internete: <https://movendi.ngo/science-digest/impact-of-minimum-alcohol-tax-share-in-retail-prices-in-who-european-region/>
- [62.] PAHO. *Global alcohol action plan 2022- 2030. A sumary for economic operators in the Americas* [online]. 2022. s.1. Dostupné na internete: <https://iris.paho.org/handle/10665.2/56635>
- [63.] PAHO. *Taxes on Sugar-sweetened Beverages as a Public Health Strategy. The Experience of Mexico* [online]. 2015. s. 104. Dostupné na internete: https://iris.paho.org/bitstream/handle/10665.2/18391/9789275118719_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- [64.] PAHO. *Policy Brief: Alcohol Taxation and Pricing Policies in the Region of the Americas* [online]. 2019. s. 16. Dostupné na internete: https://iris.paho.org/bitstream/handle/10665.2/51530/pahonmh19020_eng.pdf?sequence=5&isAllowed=y
- [65.] PFINDER, Manuela et al.. *Taxation of unprocessed sugar or sugar-added foods for reducing their consumption and preventing obesity or other adverse health outcomes* [online]. 2020. Dostupné na internete: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7141932/>
- [66.] RAJAGOPAL, Selvi, Barnhill Anne, Sharfstein J. M.. *The evidence – and acceptability – of taxes on unhealthy foods* [online]. 2018. s. 3. Dostupné na internete: <https://ijhpr.biomedcentral.com/articles/10.1186/s13584-018-0264-6>
- [67.] RITCHIE, Hannah, Roser Max. *Alcohol Consumption* [online]. Our World in Data. 2018. Dostupné na internete: <https://ourworldindata.org/alcohol-consumption#alcohol-is-responsible-for-2-8-million-premature-deaths-each-year>
- [68.] RITCHIE, Hannah, Roser Max. *Obesity* [online]. Our World in Data. 2017. Dostupné na internete: <https://ourworldindata.org/obesity>
- [69.] RITCHIE, Hannah, Roser Max. *Smoking* [online]. Our World in Data. 2019. Dostupné na internete: <https://ourworldindata.org/smoking>
- [70.] ROLD & PARTNER. *Latest news on law, tax and business in Hungary* [online]. 2022. s. 6. Dostupné na internete: <https://www.roedl.com/en->

gb/de/media/publications/newsletters/newsletter-hungary/documents/newsletter-hungary-2022-2.pdf

- [71.] SAFFER, Henry, Dench D. L., Grossman M., Dave D. M.. *E-Cigarettes and Adult Smoking: Evidence from Minnesota* [online]. 2019. Dostupné na internete: <https://www.nber.org/papers/w26589>
- [72.] SCARBOROUGH, Peter, et al.. *Impact of the announcement and implementation of the UK Soft Drinks Industry Levy on sugar content, price, product size and number of available soft drinks in the UK, 2015-19: A controlled interrupted time series analysis* [online]. 2020. Dostupné na internete: <https://journals.plos.org/plosmedicine/article?id=10.1371/journal.pmed.1003025>
- [73.] SCHMACKER, Renke, Smed Sinne. *Do price and purchases respond similarly to soft drink tax increases and cuts?* [online]. 2020. s. 1-10. Dostupné na internete: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1570677X19301947>
- [74.] SKAT. *Taxes on chocolate, confectionery and consumer ice cream* [online]. Dostupné na internete: <https://skat.dk/data.aspx?oid=2234919>
- [75.] SORNPAISARN, B., Shield K.D., Österberg E., Rehm J.. *Resource tool on alcohol taxation and pricing policies* [online]. Geneva: World Health Organization. 2017. s. 108. Dostupné na internete: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241512701>
- [76.] SPIRITS EUROPE. *Taxation & Economy: Key data* [online]. Dostupné na internete: <https://spirits.eu/issues/taxation-economy/key-data-1>
- [77.] STAFORD, Ned. *Denmark cancels „fat tax“ and shelves „sugar tax“ because of threat of job losses* [online]. 2012. s 1. Dostupné na internete: <https://www.bmj.com/content/345/bmj.e7889.full>
- [78.] STAP. *European Alcohol Policy* [online]. Dostupné na internete: <https://www.stap.nl/en/home/european-alcohol-policy.html>
- [79.] STATISTA. *Total sugar consumption worldwide from 2010/2011 to 2021/2022 (in milion metric tons)** [online]. 2023. Dostupné na internete: <https://www.statista.com/statistics/249681/total-consumption-of-sugar-worldwide/>
- [80.] STIGLITZ, J. E.. *In praise of Frank Ramsey's contribution to the theory of taxation* [online]. The Economic journal. 2015. s. 235-268. Dostupné na internete: <https://academic.oup.com/ej/article/125/583/235/5076989>

- [81.] STOKLOSA, Michal, Drope Jefferey, Chaloupka Frank J.. *Prices and E-Cigarette Demand: Evidence From the European Union* [online]. 2016. s. 9. Dostupné na internete: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27085083/>
- [82.] TAX FACTS. *Flavored Cigarettes Banned in the United States* [online]. 2017. s. 1. Dostupné na internete: <https://www.cdtfa.ca.gov/formspubs/pub429.pdf>
- [83.] TAX FOUNDATION. *Pigouvian Tax* [online]. Dostupné na internete: <https://taxfoundation.org/tax-basics/pigouvian-tax/>.
- [84.] TAX POLICY center briefing book. *The State of State (and local) Tax Policy* [online]. Washington, DC: Urban-Brookings Tax Policy Center. 2017. s. 35. Dostupné na internete: https://www.taxpolicycenter.org/sites/default/files/briefing-book/specific_state_and_local_taxes_1.pdf
- [85.] THE NEW TROPIC CREATIVE STUDIO. *Seattle Dollars: Washington has the nation's highest tax on distilled spirits* [online]. 2017. Dostupné na internete: <https://theevergrey.com/seattle-dollars-washington-nations-highest-tax-distilled-spirits/>
- [86.] THOW, Anne M., LRippin h., Mulcahy G., Duffey K., Wickramasinghe K.. *Sugar-sweetened beverage taxes in Europe: leaening for the future* [online]. 2022. s. 273-280. Dostupné na internete: <https://academic.oup.com/eurpub/article/32/2/273/6537502>
- [87.] TPC. *The State of State (and Local) Tax Policy* [online]. 2020. Dostupné na internete: https://www.taxpolicycenter.org/sites/default/files/briefing-book/specific_state_and_local_taxes_1.pdf
- [88.] TTB. *Tax rates. Tax Rates by Commodity* [online]. 2020. Dostupné na internete: <https://www.ttb.gov/tax-audit/tax-and-fee-rates#beer>
- [89.] UIC. *The consumption of soft drinks falls by 2.2% in Catalonia due to the sugar tax, according to a study by UIC Barcelona* [online]. 2019. Dostupné na internete: <https://www.uic.es/en/noticia/consumption-soft-drinks-falls-22-catalonia-due-sugar-tax-according-study-uic-barcelona>
- [90.] UNICEF. *Police Brief: Sugar-Sweerened Beverage Taxation* [online]. Unicef. 2022. s. 15. Dostupné na internete: [https://www.unicef.org/media/116681/file/Sugar-Sweetened%20Beverage%20\(SSB\)%20Taxation.pdf](https://www.unicef.org/media/116681/file/Sugar-Sweetened%20Beverage%20(SSB)%20Taxation.pdf)
- [91.] URBAN Institute. *State and Local Backgrounders: Alcohol Taxes* [online]. Dostupné na internete: <https://www.urban.org/policy-centers/cross-center->

initiatives/state-and-local-finance-initiative/state-and-local-backgrounders/alcohol-taxes

- [92.] VIRGILI, F., Nenna R., Ben David, S. et al.. *E-cigarettes and youth: an unresolved Public Health concern* [online]. 2022. s. 10. Dostupné na internete: <https://ijponline.biomedcentral.com/articles/10.1186/s13052-022-01286-7>
- [93.] WHO. *Alcohol, recorded per capita (15+) consumption (in litres of pure alcohol)* [online]. 2023. Dostupné na internete: [https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/alcohol-recorded-per-capita-\(15-\)-consumption-\(in-litres-of-pure-alcohol\)](https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/alcohol-recorded-per-capita-(15-)-consumption-(in-litres-of-pure-alcohol))
- [94.] WHO. *Capacity Assessment on the Implementation of Effective Tobacco Control Policies in Denmark* [online]. WHO. 2018. s. 44. Dostupné na internete: <https://www.cancer.dk/dyn/resources/File/file/5/7055/1517908352/implementation-of-effective-tobacco-control-policies-in-denmark-.pdf>
- [95.] WHO. *Fiscal policies to promote healthy diets: policy brief* [online]. 2022. s. 34. Dostupné na internete: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240049543>
- [96.] WHO. *Global status report on alcohol and health 2018: executive summary* [online]. Geneva: World Health Organization. 2018. s. 16. Dostupné na internete: <https://www.who.int/publications/i/item/a-summary-of-the-global-status-report-on-alcohol>
- [97.] WHO. *How many lives could be saved in the Baltic states with a minimum level of alcohol tax?* [online]. World Health Organization. 2022. s. 2. Dostupné na internete: [https://www.who.int/europe/publications/m/item/how-many-lives-could-be-saved-in-the-baltic-states-with-a-minimum-level-of-alcohol-tax--briefing-note-on-the-launch-of-the-ncd-advisory-council-signature-initiative-on-alcohol-tax-\(2022\)](https://www.who.int/europe/publications/m/item/how-many-lives-could-be-saved-in-the-baltic-states-with-a-minimum-level-of-alcohol-tax--briefing-note-on-the-launch-of-the-ncd-advisory-council-signature-initiative-on-alcohol-tax-(2022))
- [98.] WHO. *Promoting taxation on tobacco products* [online]. Dostupné na internete: <https://www.who.int/europe/activities/promoting-taxation-on-tobacco-products>
- [99.] WHO. *The SAFER technical package: five areas of intervention at national and subnational levels* [online]. 2019. s. 30. Dostupné na internete: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241516419>
- [100.] WHO. *Tobacco* [online]. 2022. Dostupné na internete: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/tobacco>

- [101.] WHO. *WHO global report on trends in prevalence of tobacco use 2000-2025* [online]. Fourth edition. Geneva: World Health Organization. 2021. s. 142. Dostupné na internete: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240039322>
- [102.] WHO. *WHO policy brief. Health taxes: a primer* [online]. 2019. s. 9. Dostupné na internete: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/329757>
- [103.] WHO. *WHO report on the global tobacco epidemic 2021: addressing new and emerging products* [online]. Geneva. World Health Organization. 2021. s. 210. Dostupné na internete: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240032095>
- [104.] WHO. *WHO technical manual on tobacco tax policy and administration* [online]. Geneva: World Health Organization. 2021. s. 306. Dostupné na internete: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240019188>
- [105.] WISEVOTER. *Drinking Age by Country* [online]. 2023. Dostupné na internete: <https://wisevoter.com/country-rankings/drinking-age-by-country/>
- [106.] WORLD BANK GROUP. *E-Cigarettes: Use and Taxation* [online]. 2019. s. 22. Dostupné na internete: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/356561555100066200/e-cigarettes-use-and-taxation>
- [107.] YEH, C. Y., Schafferer Ch., Lee J. M., Ho L. M., Hsieh CH. J. *The effects of a rise in cigarette price on cigarette consumption, tobacco taxation revenues, and of smoking-related deaths in 28 EU countries- applying threshold regression modelling* [online]. 2017. s. 9. Dostupné na internete: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28931379/>

Prílohy

Príloha č. 1 – Maloobchodná cena a daň z balíka cigariet v USA v roku 2022

Príloha č. 2 – Štátna spotrebná daň z piva, vína a liehoviny v USA v roku 2021

Príloha č. 1 – Maloobchodná cena a daň z balíka cigariet v USA v roku 2022

Štát	Maloobchodná cena \$	Spotrebná daň \$	Celková daň \$	Spotrebná daň %	Celková daň %
<i>Alabama</i>	5,37	0,68	0,86	12,66	16,01
<i>Alaska</i>	8,81	2,00	2,00	22,70	22,70
<i>Arizona</i>	6,92	2,00	2,37	28,90	34,25
<i>Arkansas</i>	5,49	1,15	1,49	20,95	27,14
<i>California</i>	5,53	0,87	1,30	15,73	23,51
<i>Colorado</i>	5,26	0,84	0,99	15,97	18,82
<i>Connecticut</i>	8,91	3,90	4,43	43,77	49,72
<i>D.C.</i>	7,30	2,50	2,91	34,25	39,86
<i>Delaware</i>	5,50	1,60	1,60	29,09	29,09
<i>Florida</i>	5,50	1,34	1,69	24,36	30,73
<i>Georgia</i>	4,92	0,37	0,59	7,52	11,99
<i>Hawaii</i>	8,99	3,20	3,55	35,60	39,49
<i>Idaho</i>	5,23	0,57	0,87	10,90	16,63
<i>Illinois</i>	7,56	1,98	2,42	26,19	32,01
<i>Indiana</i>	5,56	1,00	1,36	17,99	24,46
<i>Iowa</i>	5,83	1,36	1,69	23,33	28,99
<i>Kansas</i>	5,89	1,29	1,65	21,90	28,01
<i>Kentucky</i>	5,36	1,10	1,42	20,52	26,49
<i>Louisiana</i>	5,42	1,08	1,29	19,93	23,80
<i>Maine</i>	6,62	2,00	2,35	30,21	35,50
<i>Maryland</i>	6,60	2,00	2,37	30,30	35,91
<i>Massachusetts</i>	9,08	3,51	4,04	38,66	44,49
<i>Michigan</i>	6,44	2,00	2,36	31,06	36,65
<i>Minnesota</i>	8,40	3,00	3,54	35,71	42,14
<i>Mississippi</i>	5,47	0,68	1,04	12,43	19,01
<i>Missouri</i>	4,38	0,17	0,36	3,88	8,22
<i>Montana</i>	6,11	1,70	1,70	27,82	27,82
<i>Nebraska</i>	5,32	0,64	0,92	12,03	17,29
<i>Nevada</i>	8,27	1,80	2,25	21,77	27,21
<i>New Hampshire</i>	5,81	1,78	1,78	30,64	30,64

<i>New Jersey</i>	7,66	2,70	3,20	35,25	41,78
<i>New Mexico</i>	6,53	1,66	2,00	25,42	30,63
<i>New York</i>	10,45	4,35	4,75	41,63	45,45
<i>North Carolina</i>	4,87	0,45	0,76	9,24	15,61
<i>North Dakota</i>	4,82	0,44	0,67	9,13	13,90
<i>Ohio</i>	6,10	1,60	1,97	26,23	32,30
<i>Oklahoma</i>	6,12	2,03	2,03	33,17	33,17
<i>Oregon</i>	5,26	1,32	1,32	25,10	25,10
<i>Pennsylvania</i>	8,27	2,60	3,07	31,44	37,12
<i>Rhode Island</i>	8,87	3,75	4,33	42,28	48,82
<i>South Carolina</i>	5,05	0,57	0,86	11,29	17,03
<i>South Dakota</i>	6,01	1,53	1,76	25,46	29,28
<i>Tennessee</i>	5,10	0,62	1,02	12,16	20,00
<i>Texas</i>	5,78	1,41	1,75	24,39	30,28
<i>Utah</i>	6,43	1,70	2,06	26,44	32,04
<i>Vermont</i>	8,01	3,08	3,53	38,45	44,07
<i>Virginia</i>	4,78	0,30	0,54	6,28	11,30
<i>Washington</i>	8,05	2,52	2,99	31,30	37,14
<i>West Virginia</i>	5,53	1,20	1,51	21,70	27,31
<i>Wisconsin</i>	7,67	2,52	2,89	32,86	37,68
<i>Wyoming</i>	5,04	0,60	0,79	11,90	15,67
<i>Priemer</i>	6,44	1,67	1,98	24,08	28,91

Príloha č. 2 – Štátna spotrebná daň z piva, vína a liehoviny v USA v roku 2021

Štát	Pivo €	Víno €	Liehovina €
<i>Alabama</i>	0,53	1,7	19,11
<i>Alaska</i>	1,07	2,5	12,8
<i>Arizona</i>	0,16	0,84	3
<i>Arkansas</i>	0,34	1,47	8,33
<i>California</i>	0,2	0,2	3,3
<i>Colorado</i>	0,08	0,32	2,28
<i>Connecticut</i>	0,23	0,79	5,94
<i>D.C.</i>	0,72	1,89	6,2
<i>Delaware</i>	0,26	1,63	4,5
<i>Florida</i>	0,48	2,25	6,5
<i>Georgia</i>	0,48	1,51	3,79
<i>Hawaii</i>	0,93	1,38	5,98
<i>Idaho</i>	0,15	0,45	10,91
<i>Illinois</i>	0,23	1,39	8,55
<i>Indiana</i>	0,12	0,47	2,68
<i>Iowa</i>	0,19	1,75	13,03
<i>Kansas</i>	0,18	0,3	2,5
<i>Kentucky</i>	0,89	3,23	8,41
<i>Louisiana</i>	0,4	0,76	3,03
<i>Maine</i>	0,35	0,6	11,96
<i>Maryland</i>	0,55	1,48	5,03
<i>Massachusetts</i>	0,11	0,55	4,05
<i>Michigan</i>	0,2	0,51	11,95
<i>Minnesota</i>	0,46	1,22	8,61
<i>Mississippi</i>	0,43	0	8,11
<i>Missouri</i>	0,06	0,42	2
<i>Montana</i>	0,14	1,06	9,83
<i>Nebraska</i>	0,31	0,95	3,75
<i>Nevada</i>	0,16	0,7	3,6
<i>New Hampshire</i>	0,3	0	0
<i>New Jersey</i>	0,12	0,88	5,5
<i>New Mexico</i>	0,41	1,7	6,06
<i>New York</i>	0,14	0,3	6,44
<i>North Carolina</i>	0,77	1	14,58
<i>North Dakota</i>	0,45	1,22	5,12
<i>Ohio</i>	0,18	0,32	9,83
<i>Oklahoma</i>	0,4	0,72	5,56
<i>Oregon</i>	0,08	0,67	21,95
<i>Pennsylvania</i>	0,08	0	7,41
<i>Rhode Island</i>	0,12	1,4	5,4
<i>South Carolina</i>	0,62	1,08	5,42
<i>South Dakota</i>	0,27	1,33	4,73
<i>Tennessee</i>	1,29	1,27	4,46

<i>Texas</i>	0,2	0,2	2,4
<i>Utah</i>	0,41	0	15,92
<i>Vermont</i>	0,27	0,55	7,68
<i>Virginia</i>	0,26	1,51	19,89
<i>Washington</i>	0,26	0,87	35,31
<i>West Virginia</i>	0,18	1	7,62
<i>Wisconsin</i>	0,06	0,25	3,25
<i>Wyoming</i>	0,02	0	0
<i>Priemer</i>	0,34	0,95	7,73